

hakol

br. 95 srpanj - kolovoz 2006.
אב תשס"ו / אלול תשס"ו

הקול

בטאון קהילת יהודי קרואטיה
GLASILO ŽIDOVSKJE ZAJEDNICE U HRVATSKOJ

HERMAN

17. RUJNA - 3. PROSINCA 2006.
GALERIJA KLOVIĆEVI DVORI

SADRŽAJ

Tjedan Izraela 2006.	4
Uvodnik predsjednika ŽOZ-a	5
Reakcija ŽOZ-a.	6
Okrugli stol o antisemitizmu i toleranciji	8
Europski židovski kongres - misija solidarnosti u Izraelu	10
Konferencija Međunarodne unija židovskih žena	12
Perlice Europe	15
Kamp Pirovac	16
Multimedijalna izložba u Rijeci	18
Menuha u Nišu	21
Pismo iz Beograda - Summertime 2006	24
Zuroff o slučajevima Ašner i Rojnica	25
Kukasti križ na nogometnoj utakmici	26
Paul Lendvai: Na crnim listama	27
Karl Jaspers: Pitanje krivnje	28
Francuski svećenik primio nagradu B'nai B'ritha	29
Četvrti dio serijala o izraelskim zastavama	30
Židovi i Kina	34
Čovjek umire kad se potroši. Smije li to i Židov...?	38
Novosti s filatelističkog okna Izraela	41
Utemeljitelj Colonie Dignidad osuđen na zatvorsku kaznu	43
Judaica u Britanskoj Zajednici Naroda	44
Miljenko Jergović: Iskupitelj naših zločina	46
Judaica Fiorentina	48
Ni među maslinama nema mira	51
Grass priznao da je bio pripadnik SS-a	53
Neočekivani nasljednik.	54
Socijalna i zdravstvena anketa članova ŽOZ-a	55
In memoriam: Emil Cossetto.	61
In memoriam: Marin Geršković	62

IMPRESSUM

Ha-kol 95.
srpanj - kolovoz 2006.
av - elul 5766.

Glavna i odgovorna urednica
Nataša Barac

Urednički savjet
Zora Dimbach, Živko Gruden,
Ana Lebl, Tamara Indik-Mali,
Damir Lajoš

Tehnička urednica
Nataša Popović

Priprema i oblikovanje za tisak
Magen d.o.o. Zagreb

Ha-kol
glasilo židovske zajednice u Hrvatskoj

Lektorica
Ivana Kurtović Budja

Izdavač
Židovska općina Zagreb,
Palmotićeva 16, 10000 Zagreb,
p.p. 986.
Tel: 385 1 49 22 692
fax: 49 22 694
e-mail: jcz@zg.t-com.hr
uredništvo: hakol@net.hr

Za izdavača
dr. Ognjen Kraus

ISSN 1332-5892

Izlaženje Ha-kola financijski potpomaže
Savjet za nacionalne manjine
Republike Hrvatske

Pretpлата
100 kuna godišnje,
za inozemstvo 200 kuna.
Žiro račun kod Zagrebačke banke broj:
2360000-1101504155
Židovska općina Zagreb.
Devizni račun: 30101-620-16/2424116441

Tisak
NPGTO OFFSET ZAGREB

Na naslovnici:
Tempio Maggiore u Firenci

**SVIM ČITATELJIMA ŽELIMO SRETNU I USPJEŠNU
5767. GODINU.**

ŠANA TOVA!

U realizaciji ovog broja sudjelovali su:

Ognjen Kraus, Saša Cvetković, Jelena Polak-Babić, Nives Beissmann,
Laila Šprajc, Filip Kohn, Raka Levi, Željko Heimer, Zorana Baković, Zora
Dimbach, Jurica Miletić, Vesna Domany Hardy, Mladen Mali, Melita Švob

Svim suradnicima najtoplije zahvaljujemo!

tjedan izraela 5.-11.6.2006.

➤ Ovogodišnja kulturna manifestacija "Tjedan Izraela" održana je u razdoblju od 5. do 11. lipnja a uglavnom je bila posvećena 200. obljetnici osnutka Židovske općine Zagreb.

Program je započeo promocijom brošure Studenti Židovi Medicinskog fakulteta u Zagrebu, dr. Borisa Blaua. Dr. Blau radio je godinama na istraživanju arhivskih podataka o svim studentima Židovima koji su upisali medicinu od osnutka fakulteta 1917. do 1941. godine, uključujući i popise apsolvencata. Promocija je održana u ugodno popunjenom auditoriju Židovske općine Zagreb, a o brošuri su govorili autor dr. Blau, recenzent brošure, predsjednik ŽOZ-a, dr. Kraus te dr. Jevtović.

Dva dana kasnije u prostoriji vijećnice ŽOZ-a, otvorena je izložba slika Andree Weiss Sadeh, pod nazivom "Između neba i zemlje".

Autorica, članica ŽOZ-a, živjela je u Izraelu od 1991. do 2002. godine, gdje je završila studij za likovnog pedagoga u neformalnom odgoju pri Beit Berl Collegeu i studij povijesti umjetnosti, filozofije i kulture Europe pri Sveučilištu u Tel Avivu.

Nakon povratka u Hrvatsku osniva izuzetno uspješnu likovnu radionicu "Staze za odrasle" koja u kontinuitetu djeluje do danas. Na izložbi je izložila svoje radove biblijskih motiva koje je brojnoj publici predstavila uz gđu. Jasnu Coce, povjes-

ničarku umjetnosti i Koraljku Kovač, akademsku slikaricu.

"Moj Izrael"

Program manifestacije nastavio se već sljedećeg dana cjelovečernjim programom pod nazivom *Moj Izrael*. Tom je prigodom svoja razmišljanja o Izraelu, svojim odlascima, povratcima te odluci da

živi u toj zemlji iznijela Dunja Šprajc, članica i bivša glavna tajnica ŽOZ-a. Program je organiziran pod pokroviteljstvom Shmuela Meiroma, veleposlanika Izraela u Hrvatskoj, a predava-

nje je popraćeno fotografijama iz osobnog albuma Dunje Šprajc, izraelskom pop-glazbom i falafelom koji je pripremilo izraelsko veleposlanstvo.

Završnicu zagrebačkog dijela manifestacije označili su klezmeri na Prvom zagrebačkom Open Air Klezmer festivalu, održanom na prostoru bivše sinagoge u Praškoj ulici.

Na velikoj sceni i otvorenom prostoru nastupili su Jewseri (N. Tabaković, klarinet, O. Tabaković, udaraljke, Mario Igrec, gitara i N. Šverko, violončelo) te posebni gosti iz Italije - The Original Klezmer Ensemble (D. Casali, klarinet i vokal, M. Fighile, harmonika, L. Demicheli, bas, P. Sponton, udaraljke i M. Spacapan, truba). Gosti iz Italije nastupali su u SAD-u, Izraelu, Njemačkoj i Sloveniji te izdali tri nosača zvuka.

Neobična glazba s parkirališta privukla je brojne prolaznike i znatiželjnike koji su skupa s uzvanicima uživali do kasnih večernjih sati. ■

TJEDAN IZRAELA OBILJEŽEN I U DOMU LAVOSLAV SCHWARTZ

Tradicionalna manifestacija "Tjedan Izraela" održana je ove godine od 5.-11.6. 2006.

➤ Tjedan Izraela bio je obilježen brojnim događanjima kako u ŽOZ-u tako i u svim njezinim ustanovama. 6. i 7. lipnja u Domu je održana smotra pjevačkih zborova i komornih sastava domova za starije osobe grada Zagreba. Ove godine je svoj nastup prijavilo čak 13 zborova i to ne samo iz domova. Nastupili su i neki zborovi koji djeluju u okviru matica umirovljenika, te zbor Učilišta za treću dob. Smotra je u potpunosti ispunila naša očekivanja. Uz pjesmu smo zaboravili na bolesti i proveli smo dva ugodna poslijepodneva družeći se s korisnicima drugih domova, kako onima koji su sudjelovali u programu tako i onika ikoji su došli kao podrška pjevačima.

Jedva smo se uspjeli odmoriti od gužve koja je pratila smotru, a već je tu bila vrtna zabava. Kao i uvijek bilo je to nedjeljno obiteljsko druženje uz roštilj i kolače. Iako smo cijelo jutro sa strahom gledali u nebo, poslije podne je bilo ugodno, povremeno čak i sunčano. Siniša se pobrinuo za glazbu, a naše kuharice za onaj, moglo bi se reći najvažniji dio događanja. ■

Poštovani čitatelji Ha-kola,

➤ Pred novom smo 5767. godinom. Svim članovima Židovske općine Zagreb i Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj, kao i svima onima koji se osjećaju Židovi želim zdravlja i osobnu sreću, a našoj općini i zajednici bolju godine od protekle. Umjesto da bude potpuno u znaku 200-te obljetnice osnutka naše Općine i realizacije planova na koje smo se dugo spremali, i ta je godina bila u sjeni krize koja je izbila odmah nakon izbora. Došlo je do definitivnog raskola, a grupa koja je ultimativno zahtijevala provedbu svojih rješenja i izazvala nečuveni javni skandal, osnovala je udruženje koje je nazvala «Kućom Izraelovom u Hrvatskoj» (Beth Israel Hrvatska) i uspjela ishoditi da se ono registrira kao vjerska zajednica suprotno zakonu. Sada ta zajednica najavljuje svoje separatnu proslavu 200-e obljetnice ŽOZ-a, svoje sudjelovanje, ako ne i glavnu ulogu u izgradnji Židovskog centra i sinagoge u Praškoj ulici, podjelu imovine sa ŽOZ-om, želi uzurpirati našu školu itd. Nakon kleвета, sudskih tužbi, uplitanja medija i politike, sada se s nove pozicije želi razvlastiti i minorizirati naša općina. A kako je to u novinama objavio Ivo Goldstein, i «vratiti se u Palmotićevo».

Prema Zakonu nova «općina» nije legalna

Prema Zakonu o vjerskim zajednicama iz 2002. (čl. 20, 21, 22) ta nova općina nije legalna. Jasno je da iza te registracija stoji politički utjecaj. Pred njim je pravna država kapitulirala. Podigli smo tužbe kojima osporavamo tu registraciju i postavljamo pitanje pravne odgovornosti institucije koja ju je provela. Isto tako ćemo odlučno odgovoriti na sve pretenzije te tzv. općine koja ne može ništa dijeliti sa ŽOZ, ni u materijalnom ni u duhovnom pogledu. Sudski pravorijek koji smo zatražiti pokazat će uostalom hoće li se ona moći održati.

Kako bilo, prema važećem statutu ŽOZ kao i svih drugih općina ne postoji mogućnost članstva u dvije općine, pa će se Židovi u Zagrebu, a tako i u drugim općinama morati odlučiti i izjasniti kamo pripadaju.

Protekle godine ŽOZ je dobila podršku Europskog židovskog kongresa i Bnei Britha, čiji su predstavnici na naš poziv došli u Hrvatsku i posjetili najviše predstavnike državnih vlasti da iznesu svoj stav o krizi. Jasno su naglasili da se problemi moraju rješavati unutar zajednice i bez udjela politike, a da je jedini legalni predstavnik židovske zajednice u Hrvatskoj u tijelima

Europskog židovskog kongresa Koordinacija židovskih općina u Hrvatskoj. Nažalost ni oni nisu imali utjecaja na stavove i ponašanje vlasti.

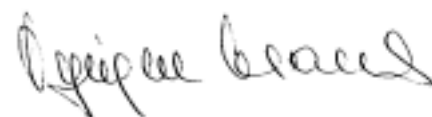
ŽOZ je i dalje u blokadi: ugovor s državom još nije potpisan, što se tiče gradnje u Praškoj postoje samo načelni dogovori otprije koji se nisu nastavili, tako da se sve ono što smo pripremili ne može provesti, pitanje povrata imovine se također oteže. Bez obzira na to općina na svim područjima svog uobičajenog djelovanja funkcionira, a i nadalje će brinuti o svim članovima naše općine, Koordinacije i onima koji traže pomoć od nje.

Skandal je izazvao ogromnu štetu ugledu ŽOZ-a

Skandal kojeg je glavni cilj i smisao bio nelegalno osvajanje ŽOZ i negiranje volje većine članstva, odnosno izbornih rezultata, izazvao je ogromne štete ugledu zagrebačke Židovske općine Zagreb, a i velikom broju njezinih časnih članova i funkcionara i na kraju neskrivene antisemitske reakcije. Raskol će prema ocjeni mnogih otežati ako ne i onemogućiti povrat imovine za koji se godinama borimo.

I uprava i većina članstva ŽOZ odlučna je da nastavi djelovati na liniji kontinuiteta, legalnosti i suglasnosti. Nastojat ćemo iduće godine svom snagom nadoknaditi sve što je propušteno zbog krize i nećemo dopustiti da se ona bilo kako nastavlja, za što već imamo neke indicije. Ako u svemu tome ima nešto dobro, to je da su svi koji su je potakli skinuli maske i pokazali tko su - na čelu sa svojom «moralnom vertikalom», rabinom Kotelom Dadonom, koji sudski traži da se nanovo zaposli u našoj općini, a u isto vrijeme traži da se ona ukine, protupravno i bez ikakve naknade živi u stanu Židovske općine Zagreb, itd. itd.

Kao i svakom prigodom, pozivam sve članove ŽOZ i Koordinacije židovskih općina u RH na jedinstvo koje nam je potrebno više nego ikada i da to posvjedoče svojom aktivnošću u svojim općinama. ■

Vodstvo ŽOZ-a reagiralo je na registraciju udruge Bet Israel kao vjerske općine.

Zagreb, 20. srpnja 2006.

Broj: 424 / 06

Poštovani,

➤ Ovim putem želimo Vas upoznati s protuzakonitim postupanjem tijela državne uprave Republike Hrvatske te posljedičnim dalekosežnim i negativnim učincima istih na židovsku zajednicu u Republici Hrvatskoj.

Po donošenju Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, 2002. godine, u Evidenciju vjerskih zajednica upisana je židovska zajednica, i to deset židovskih vjerskih zajednica koje imaju povijesni kontinuitet na ovim prostorima od 15. st. a ne kraći od stotinu godina, a čiji su članovi preživjeli Holokaust. Iste su nastavile djelovanje na očuvanju židovske religije, kulture, tradicije i identiteta, nastavivši povijesnu misiju Židova na ovim prostorima. Radi se o deset, od ukupno četrdesetak židovskih općina koje su postojale prije provedbe genocidne politike NDH, i to o židovskim općinama Čakovec, Daruvar, Dubrovnik, Koprivnica, Osijek, Rijeka, Slavonski Brod, Split, Virovitica i Zagreb. Navedene židovske općine udružene su u krovnu organizaciju, Koordinaciju židovskih općina u Republici Hrvatskoj koja je nastala raspadom Jugoslavije, preuzevši glavnu ulogu u rješavanju problema između židovske zajednice i Republike Hrvatske, a koja je također upisana u Evidenciju vjerskih zajednica kao Zajednica vjerskih zajednica, a koja okuplja oko 1800 članova od čega gotovo 1500 pripada Židovskoj općini Zagreb.

Dana 18. srpnja 2006. saznali smo da je Središnji državni ured za upravu odobrio upis nove židovske vjerske zajednice, pod nazivom Židovska vjerska zajednica Bet Israel u Hrvatskoj. Cjelovit spis dobiven od Središnjeg

državnog ureda prilažemo i dajemo Vam na uvid te želimo naglasiti sljedeće:

1. u obrazloženju se navodi da je upis izvršen temeljem pozitivnog mišljenja Komisije za odnose s vjerskim zajednicama Vlade RH, te da u ispunjeni uvjeti za upis temeljem članaka 20. i 22. Zakona. Činjenica je, međutim da pozitivno mišljenje bilo koje pravne ili fizičke osobe ne može biti razlogom upisa vjerske zajednice, a da zakonski uvjeti za upis uopće nisu zadovoljeni. Naime, Zakon je vrlo jasan, te je za upis u Evidenciju potrebno ostvariti samo jedan uvjet, a to je postojanje pravne osobnosti u smislu vjerske zajednice i to na dan donošenja Zakona (članak 5. stavak 1 Zakona).

Novoupisana vjerska zajednica Bet Israel, nije imala pravnu osobnost na dan donošenja Zakona te nije mogla biti upisana u Evidenciju. Ista je osnovana u lipnju 2005.

2. Navedena vjerska zajednica imala je samo mogućnost podnošenja zahtjeva za upis temeljem članka 5, stavak 2, te je morala ispuniti sve uvjete propisane člankom 21. Zakona.

3. Iz priloženog spisa također je vidljivo je da je tzv. Bet Israel podnio zahtjev za upis organizacijskog oblika Židovske općine Zagreb, zlorabivši potpis odgovorne osobe Židovske općine Zagreb, a naknadno podnio zahtjev za upis vjerske zajednice ne ispunivši odgovarajuće dijelove te prijave, a koji se odnose na djelovanje pravne osobe te otisak pečata.

4. Nadalje iz spisa je vidljivo da je Središnji državni ured za upravu obavijestio Komisiju za odnose s vjerskim zajednicama, zatraživši mišljenje, koje je ista i dostavila, uopće ne razmotrivši zakonitost takova postupka. Evidentno je da

se temeljem Zakona u Evidenciju mogu upisati sve vjerske zajednice koje su imale pravnu osobnost na dan stupanja na snagu Zakona, no nije vidljivo kako je takav zaključak donesen i u slučaju tzv. Bet Israela, osnovanog u lipnju 2005. Novoosnovane vjerske zajednice moraju podnositi zahtjev za upis i kumulativno ispuniti sve zakonom propisane uvjete, o čemu također ne postoje dokazi.

5. Koordinacija židovskih općina u Republici Hrvatskoj i Židovska općina Zagreb, višekratno su u pisanom obliku upozoravale Središnji državni ured za upravu i Komisiju za odnose s vjerskim zajednicama na nezakonitost zahtjeva Bet Israela i na njihove krajnje ciljeve, a koji nemaju veze s vjerskim djelovanjem. Točno šesnaest osoba, od osamnaest koje su potpisale zahtjev za upis Bet Israela imaju samo jedan cilj, i to materijalni, a koji će se ostvariti jedino uništenjem Židovske općine Zagreb te otimačinom njezine imovine.

6. Nadležna državna tijela, a u ovom slučaju i pod političkim pritiskom najvišeg državnog vrha, učinila su propust i nezakonitu radnju, omogućivši osnivanje paralelne židovske vjerske zajednice sa ciljem opstrukcije rješavanja problema u odnosima sa židovskom zajednicom, a to se prije svega odnosi na potpisivanje Ugovora o zajedničkim pitanjima između Vlade RH i Koordinacije židovskih općina u RH i povrat imovine.

7. Postoje sve naznake da bi RH nakon ovakvog čina mogla biti u stanju ignorirati u potpunosti Koordinaciju židovskih općina u RH te sklapati sporazume s grupicom građana koji se nazivaju Bet Israel, a koja ne broji više od 2% ukupnog članstva Koordinacije židovskih općina u RH.

8. Koordinacija židovskih općina u RH, konzultirala je svoje općine ➔

→ članice te donijela zaključak da se radi o državnom komplotu protiv židovske zajednice u RH s natruhama državnog antisemitizma, s krajnjim ciljem uništenja legalne židovske zajednice u Hrvatskoj. Stoga će se poduzeti sve raspoložive pravne radnje kako bi se poništila nezakonita odluka o registraciji Bet Israela, a o svim postupcima RH u ovom slučaju, obavijestili smo središte Europske Unije.

Sa žaljenjem moramo konstatirati da su odnosi između RH i židovske zajednice u Hrvatskoj krajnje narušeni te na najnižoj razini od proglašenja RH. Pred očima europske i svjetske javnosti neće ih unaprijediti niti mogući pokušaj prezentacije novoosnovane židovske vjerske zajednice kao legalnog predstavnika Židova u

RH, a u odnosu prema kojem bi država prikazala svoje pozitivne napore i zalaganje za manjinske vjerske zajednice.

Neminovno si postavljamo pitanje bi li država bila u stanju, na zahtjev 16 osoba, upisati i paralelnu Katoličku crkvu?

Svoje nade polažemo u institucije pravne države, koja nažalost krši zakone koje je sama donijela.

Ujedno se nadamo da ćete svojim osobnim autoritetom i zalaganjem pomoći rješavanje gore navedenog problema u skladu s pozitivnim propisima RH.

S poštovanjem,

dr. Ognjen Kraus
Predsjednik

Cc.

Ured Predsjednika RH

Ured Predsjednika Vlade RH

Vlada RH

Savjet za nacionalne manjine RH

Ured za nacionalne manjine RH

HHO

OSCE

Delegacija Europske komisije u RH

Europski židovski kongres

Svjetski židovski kongres B'nai B'rit

Europsko vijeće židovskih općina

Diplomatska predstavništva u RH

Vjerske zajednice u RH

Privitak: Spis Središnjeg državnog ureda za upravu

Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica ■

Iz Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica

(stupio na snagu 16. VII 2002. godine)

➤ Članak 5. stavak 2.

2) Zajednice vjernika koje na dan stupanja na snagu ovoga Zakona ne djeluju kao vjerske zajednice ili koje će se osnovati nakon dana stupanja na snagu ovoga Zakona (u daljnjem tekstu: novoosnovane vjerske zajednice), upisuju se u Evidenciju podnošenjem zahtjeva za upis. **Zahtjev za upis u Evidenciju mogu podnijeti one zajednice vjernika koje su do dana podnošenja zahtjeva najmanje pet godina djelovale kao udruge s pravnom osobnošću.**

Članak 7. stavak 1. i stavak 2.

(1) Ovim se Zakonom ne sprječava ili ograničava osnivanje i djelovanje udruga s pravnom osobnošću ili bez pravne osobnosti koje su fizičke osobe osnovale radi ostvarivanja svojih vjerskih uvjerenja i slobode vjeroispovijedi.

(2) Udruge iz stavka 1. ovoga članka nemaju položaj vjerskih zajednica i ne mogu stjecati i ostvarivati prava koja prema odredbama ovoga Zakona ili drugih zakona imaju vjerske zajednice.

Članak 21. stavak 1.

(1) Novoosnovana vjerska zajednica upisuje se u Evidenciju podnošenjem zahtjeva za upis koji sadrži podatke iz članka 20. ovoga Zakona. Uz zahtjev za upis dostavljaju se:

- akt iz kojeg je vidljivo da vjerska zajednica ima najmanje 500 vjernika,

- akt iz kojeg je vidljiv sadržaj i način očitovanja vjere, obavljanja vjerskih obreda, područje i način djelovanja vjerske zajednice,

- akt iz kojeg je vidljivo da je novoosnovana vjerska zajednica kao zajednica vjernika prije podnošenja zahtjeva bila upisana u registar udruga najmanje pet godina.

Dakle, da bi neka udruga mogla dobiti status vjerske zajednice mora biti upisana u registar udruga kao zajednica vjernika, najmanje 5 godina prije podnošenja zahtjeva, neovisno o broju vjernika koje okuplja. Zbog važnosti taj je uvjet za registraciju istaknut u ovom Zakonu na dva mjesta, jer je intencija zakonodavca bila, između ostalog, spriječiti osnivanje vjerskih zajednica čiji ciljevi nisu samo vjerski i time zaštititi postojeće vjerske zajednice.

Upravo zbog toga, prema ovom Zakonu zajednica vjernika može djelovati kao udruga s ili bez pravne osobnosti, ali ne može stjecati i ostvarivati prava koja imaju vjerske zajednice, jer se upisati u registar vjerskih zajednica može jedino pod uvjetima koje Zakon predviđa i koji moraju biti ispunjeni kumulativno. ■

OKRUGLI STOL O ANTISEMITIZMU I TOLERANCIJI

▮ Tribinu je otvorio predsjednik Židovske općine Zagreb, Ognjen Kraus.

„Nisam vjerovao da ćemo u godini kada slavimo 200 godina naše općine morati organizirati okrugli stol o antisemitizmu“, rekao je u uvodnoj riječi.

Nakon gospodina Krausa riječ je dobio Žarko Puhovski, predsjednik HHO-a koji je svoje izlaganje počeo riječima: „Antisemitizam je bolest nežidova od koje stradaju Židovi.“ On je istaknuo i tri povijesna elementa antisemitizma:

1. vjerski, prije svega kršćanski, a tek kasnije muslimanski;
2. socijalni elementi: Židovi su bili pioniri građanstva i prvi građani Europe;
3. antisemitizam novije naravi, koji je nastao nakon Drugoga svjetskog rata zbog kolektivne grižnje savjesti, kada je antisemitizam maskiran u kritiku izraelske politike.

„Antisemitizam“, nastavio je Puhovski, „ima dvije razine i pri tome treba razumjeti da nije svaki fizički ili verbalni napad na Židove antisemitizam, kao što antisemitizam nije ni svaka kritika Izraela“.

Niti jedna zajednica, a ni država ne može spriječiti da netko nekoga napadne, ali problem je u tome što najviša tijela, bilo državna bilo vjerska, nemaju potrebu osuđivati antisemitizam. „Odgovorni su tada neodgovorni i to je problem“, rekao je Puhovski, istaknuvši kako „nijedan antisemitizam nije ostao samo na proganjanju Židova“.

Tolerancija se smatra slabošću

Antisemiti, smatra Mirjana Krizmanić, imaju problem sa sobom, a ne samo sa Židovima, a „antisemitizam nastaje i opstaje jer u društvu nema tolerancije prema različitim“, nastavila je ističući da u Hrvatskoj postoje dvije poteškoće u području tolerancije a one proistječu iz toga što „obrazovani i neobrazo-

vani ne znaju što je tolerancija koja se smatra slabošću ili naklonošću“, a osim toga tolerancija se nigdje sustavno ne podučava, a netolerancija ne nailazi na pokudu, objasnila je ističući kako je važno da djecu učimo o bogatstvu različitosti.

„Niz europskih nacija ostao je bez svojih manjina iz raznih povijesnih razloga“, rekao je Pupovac, „a danas tranzicijske zemlje bilježe porast antisemitizma i ksenofobije“.

„U Hrvatskoj se građanska privrženost razumije kao privrženost vlastitoj naciji, a ne zakonu i sve dok u našoj svijesti Ustav i zakon ne budu važniji od hrvatstva imat ćemo neke oblike antisemitizma“, zaključio je Pupovac.

Židovska općina Zagreb organizirala je u lipnju okrugli stol o antisemitizmu i toleranciji, nakon što je u roku od tjedan dana zaprimila dva prijeteća antisemitska pisma i nakon što je na ulicama Zagreba napadnut zagrebački nadrabrin Zvi Elieser Alonije. Na vijesti o antisemitskim pismima i napadu na rabina, reagirali su neki slojevi društva, ali je izostala oštra osuda hrvatskih vlasti. Na okruglom stolu sudjelovali su vrlo zanimljivi i značajni sugovornici, koji su iznijeli svoja razmišljanja o toj, na žalost još uvijek aktualnoj, temi.

Saborski zastupnik, predstavnik talijanske manjine, Furio Radin drži da su Saborski odbori prekasno reagirali na pojave antisemitizma u Hrvatskoj čemu su sigurno doprinijeli i negativni napisi o ŽOZ-u u medijima. On je također podsjetio da je Sabor nedavno donio izmjene krivičnog zakona, ali do tih je izmjena, kako je rekao, došlo zbog pritiska zastupnika nacionalnih manjina, jer desnica i ljevica nisu reagirale.

Ono što Hrvatskoj nedostaje, nastavio je Radin, jest preventiva u svim

oblicima tolerancije, a u sustavu obrazovanja sve se manje govori o antisemitizmu.

Spomenuo je i govor mržnje na internetu te istaknuo da „između slobode govora i netolerancije postoji jasna linija razdvajanja“.

Odnos prema holokaustu određuje i antisemitizam

Predstavnik OEES-a kazao je da je porast antisemitizma povezan s nizom problema u društvu, a da je rješenje u

obrazovanju i učenju o holokaustu, čemu Organizacija europske sigurnosti i suradnje daje veliku važnost.

„Kao pripadnik katoličke crkve želim reći da se u ime te crkve nikoga ne smije mrziti ili nanositi zlo, nema ljubavi prema Bogu ako je nema prema čovjeku“, kazao je Zečević, dodajući da je katolička crkva osudila antisemitizam te ističući dobre odnose između katolika i Židova na globalnoj razini i u Hrvatskoj.

„U katoličkoj većinskoj zajednici u Hrvatskoj treba se više pažnje i senzibiliteta posvetiti problemima manjina“, zaključio je.

Zuroff je istaknuo da odnos prema holokaustu određuje i antisemitizam. „U Hrvatskoj je uloga ustaša dugo ležala kao sjena nad zemljom, a danas nakon Mesićeve isprike u Izraelu, suđenju Dinku Šakiću i komemoraciji žrtvama, treba jasno postaviti da u novoj Hrvatskoj nema mjesta antisemitizmu“, rastumačio je.

Mirko Mirković podsjetio je na razdoblje stvaranje Hrvatske 1990. godine i na antisemitske izjave bivšeg predsjednika RH Franje Tuđmana. „Tuđmanovo razdoblje“, rekao je, „stvorilo je ozračje koje se i danas osjeća u Hrvatskoj. Slavljenje ustaške prošlosti, nastavio je Mirković, stravičan je indirektan antisemitizam. Ta klima još ni danas nije potpuno ukinuta i zato se i danas događaju antisemitski ispadi“, zaključio je Mirković.

Na Zuroffovu izjavu da Hrvati moraju priznati krivnju, prije svega za Jasenovac, reagirao je Puhovski ističući da je „riječ o odgovornosti a ne o kolektivnoj krivnji naroda“.

Predstavnik islamske zajednice Hasanović kazao je da Islamska zajednica u Hrvatskoj osuđuje antisemitizam i želi se uključiti u sve programe borbe protiv antisemitizma ili nasilja.

Antisemitizam se ne smije tolerirati

Greg Delawie iz veleposlanstva SAD-a smatra da je antisemitizam globalna pojava, a ujedno je pohvalio i hrvatsku suradnju s američkim i izraelskim veleposlanstvom u izobrazbi učitelja o holokaustu.

Oršolić je u dužem izlaganju osudio sve navedene izgrede najavivši stručnu promjenu sadržaja u školskim udžbenicima.

„Nereagiranje društva više me pogodilo od samog incidenta“, rekla je Sanja Tabaković te je dodala da „se državne vlasti nisu oglasili, a reakcija je najbolji i jedini način da se odgajaju ne samo djeca već i odrasli“.

Nije li upravo kampanja koja se posljednju godinu dana vodila protiv ŽOZ-a potaknula antisemitizam, upitala se Zora Dirnbach napomenuvši da je „jedno hrvatski narod, a drugo država. Kada to ne bi bilo tako, onda vjerojatno danas nitko od nas ne bi ovdje sjedio“.

„Kada bih ja bio slab, napustio bih ovu sobu očajan jer očito u posljednjih 50 godina nismo uspjeli istrijebiti antisemitizam i ksenofobiju“, rekao je u emotivnom govoru njemački veleposlanik Staks.

„Pojedinci“, nastavio je, „moraju jasno i glasno progovoriti i reći da se takve stvari ne smiju tolerirati, a o tome moramo govoriti i u našim obiteljima.“

Na koncu je izraelski veleposlanik Meiom zaključio „Kritizirati Izrael je legitimno, ali ta kritika ne smije uključivati antisemitizam.“

SUDIONICI OKRUGLOG STOLA:

Efraim Zuroff, direktor Simon Wiesenthal centra Jerusalem

Juraj Zečević, tajnik Vijeća Hrvatske biskupske konferencije za ekumenizam i dijalog

Zvi Elieser Alonie, Nadrabin zagrebački

Aziz ef. Hasanović, potpredsjednik Islamske zajednice u Hrvatskoj

Jorge Fuentes Monzonis-Vilallonga, šef misije Organizacije europske sigurnosti i suradnje (OESS) u Hrvatskoj

Furio Radin, predsjednik saborskog Odbora za ljudska prava i nacionalne manjine

Milorad Pupovac, zastupnik srpske nacionalne manjine u Hrvatskom saboru

Nikola Mak, član saborskog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske

Milena Klajner, predstojnica Ureda za nacionalne manjine Vlade RH

Shmuel Meiom, Veleposlanik Države Izrael u RH

Juergen Staks, Veleposlanik SR Njemačke u RH

Martin Oršulić, pomoćnik Ministra znanosti, obrazovanja i športa RH

Greg Delawie, zamjenik šefa misije u veleposlanstvu SAD-a u RH

Mirjana Krizmanić, sociologinja, profesorica na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Sanja Zoričić - Tabaković, potpredsjednica ŽOZ

Zora Dirnbach, pročelnica Odbora za informiranje ŽOZ

Žarko Puhovski, predsjednik Hrvatskog helsinškog odbora

Ognjen Kraus, Predsjednik ŽOZ-a i Koordinacije židovskih općina u RH

EUROPSKI ŽIDOVSKI KONGRES - MISIJA SOLIDARNOSTI U IZRAELU

Piše: **Saša Cvetković**

Tragični događaji u Izraelu od 12. srpnja 2006. - kada je Hezbolah oteo dvojicu izraelskih vojnika i kada su osmorica izraelskih vojnika koji su išli u potragu za oteetim vojnicima poginula, bili su samo početna najava eksplozije nasilja koje je ponovo potresla Bliski istok.

Izrael je bio suzdržan punih šest godina od svog povlačenja iz južnog Libanona, a rezolucije 1559 Vijeća sigurnosti UN-a koja je trebala uključiti i razoružanje Hezbolaha i razmještaj libanonske vojske duž izraelsko-libanonske granice uglavnom se poštivala, a onda se dogodilo upravo suprotno. Napad na izraelski teritorij, javnost i članovi vlade više nisu mogli tolerirati. Raketiranje sjevera Izraela, uključujući i treći grad po veličini, Haifu postali su svakodnevica, odmazda Izraelske vojske po Hezbolahovim položajima na jugu Libanona i Bejruta punila je novinske stupce, slike rata su se dramatično iskrivljavale ovisno o naklonosti medija. Užasi rata zamijenjeni su medijskim ratom. Židovi u dijaspori ponovo su bili suočeni s novim valom antisemitizma, uništavanja, ubijanja i napada na sinagoge, židovske institucije i članove židovskih zajednica (London, Melbourne, Pariz, Seattle, Moskva), ali usprkos svim iskušenjima Židovi su ostali ujedinjeni i ustrajni u svojoj SOLIDARNOSTI s Državom Izrael i Izraelcima.

Sastanci s visokim izraelskim dužnosnicima

Tjedan dana nakon početka izbijanja sukoba Europski židovski kongres (EJC) reagirao je munjevito i u svega tri dana organizirao Misiju solidarnosti čiji je cilj

bio iskazivanje podrške Državi Izrael i Izraelcima te probijanje medijske blokade. Dvodnevni program održao se u Jeruzalemu i Haifi s posjetima članovima izraelske vlade, premijeru Izraela Ehudu Olmertu i gradu Haifi.

U nedjelju 23. srpnja 2006. delegacija koju su sačinjavali predstavnici židovskih zajednica iz Europe (članica EJC) i članovi parlamenta Ukrajine, Francuske i Nizozemske sastala se s ministrom obrane Amrom Peretzom i ministricom vanjskih poslova Tzipni Livni te večerala sa zamjenikom premijera Shimonom Peresom, koji su, usprkos zgusnutom rasporedu, našli vremena i za odgovoriti na niz pitanja vezanih uz trenutnu političku i vojnu situaciju, probijanje medijske blokade i međunarodnu pasivnost u vezi iranskog nuklearnog naoružanja. Osvrnuli su se i na izjavu finskog predsjedatelja Europskom unijom od 13. srpnja 2006. u kojoj je izraelska reakcija nazvana „disproporcionalnom“. Vijeće ministara EU je četiri dana nakon te izjave izašlo s ublaženim stavom u kojem su izjavili da „Izrael ima pravo na samoobranu“ te zajedno s članicama grupe zemalja G8 izjavili „da je uzrok sukoba Hezbolah i konačni cilj mora biti razoružanje terorističke grupe Hezbolah i provođenje UN-ove rezolucije 1559.“ Predsjednik EJC-a izjavio je da je

posjet bolnici Rambam

to prvi put nakon dužeg vremena da su se francuska i izraelska vlada usuglasile oko uzroka sukoba u regiji i izrazio želju da Europa ima uravnoteženu ulogu u rješavanju ove krize. Odgovore na neka pitanja dali su i sami ministri: „Je li disproporcionalna uporaba sile kada se ispaljuju na civile rakete kačuške kojima je jedini cilj - ubijanje Izraelaca, bombaši samoubojice koji svakodnevno pokušavaju izvršiti svoj opaki naum bilo u restoranima, kafićima, na tržnicama ili pozivanje na uništenje Države Izrael koju neprestano izgovara predsjednik suverene države Iran, koja je jedan od najvećih sponzora terorizma u svijetu i koja godišnja izdvaja oko 100 milijuna dolara godišnje za terorističku organizaciju Hezbolah i koristi je kao sredstvo 'latentne opasnosti' i pritiska na Izrael pritom koristeći se stanovništvom Libanona kao svojim 'štitom'. Zar Izrael nema pravo na suverenost i miran suživot sa svojim susjedima i zar jedan izraelski život nema istu vrijednost kao i život bilo kojeg →

→ Arapa ili pripadnika ostalih vjera i nacija. Ne čini li međunarodna zajednica svojom politikom popuštanja vezano uz Iran i njegovog program razvoja nuklearnog naoružanja čini Iran jačim nego on to u stvarnosti jest“?

Delegacija EJC-a izrazila je podršku izraelskoj vladi i Izraelcima u tim teškim trenutcima i zauzela se da će pokušati uvjeriti vlade svojih matičnih zemalja

S. Peres u razgovoru s Delegacijom - Jerusalem, David Cittadel Hotel

kako bi diplomatskim putem okončali ovu krizu i razoružale Hezbolah.

Odlazak u Haifu

U ponedjeljak 24. srpnja nakon ranojutarnjeg posjeta premijeru Ehudu Olmertu, slijedio je put za Haifu. Putovanju se pridružila i nekolicina vojnika, glasnogovornik za medije izraelske vojske te jedna od časnica zadužena za civilnu zaštitu. Ulazak u Haifu bio je pod općom uzburom te smo uz naš autobus u najprometnijoj ulici uočili samo nekolicinu automobila i stanovnika, što je kod nekih članove delegacije koji dobro poznaju Haifu izazvalo nevjericu i žaljenje da grad od 300.000 stanovnika koji je primjer suživota između Arapa i Židova izgleda kao «grad duhova». Uslijedio je obilazak bolnice Rambam koja je jedna od najbolje opremljenih i osposobljenih bolnica u tom dijelu Bliskog istoka i obilaska ranjenih stanovnika Haife i vojnika. Usprikoš općoj opasnosti gradonačelnik

Haife Yona Yahav upriličio nam je srdačnu dobrodošlicu u svom uredu gdje nam je opisao trenutno stanje u Haifi vezano uz situaciju sa stanovništvom, opskrbu grada i civilne žrtve te nam zahvalio na podršci građanima Haife i sjevera Izraela.

Nakon posjeta gradonačelniku otišli smo na konferenciju za novinare i susret s roditeljima otetih vojnika u hotel Nof koji se nalazi na brežuljku Haife, s kojeg se prostire predivan pogled na cijeli grad čime se naravno koriste i međunarodni fotoreporter i novinari koji kao lešinari očekuju kano nadu kaćuša kako bi mogli snimiti koji kadar i emitirati ga u svoje matične zemlje. Trenutno su u tom hotelu smještene sve akreditirane novinske agencije na sjeveru Izraela

koje prenose izraelsko-libanonsku krizu a istodobno ga izraelska vojska koristi za svakodnevne konferencije za novinare.

Predsjednik i glavni tajnik EJC-a zajedno s Izraelom Singerom iz Svjetskog židovskog kongresa našli su se s roditeljima otetih vojnika te se založili da će dati sve od sebe da bi uz pomoć javnosti i francuske vlade preuzeli ulogu posrednika između Hezbolaha i predstavnika roditelja otetih vojnika kako bi se oni vratili svojim kućama. Predsjednik EJC-a Pierre Besnainou izrazio je zadovoljstvo postignutim i poručio da se „europsko židovstvo mora mobilizirati kako bi zajedničkim snagama prisilili članice EU-a da uvide izraelsko stajalište i svrstaju Hezbolah na listu terorističkih organizacija; europsko židovstvo mora odigrati ključnu ulogu kako bi promijenilo mišljenje vlada europskih zemalja prema Izraelu. Time možemo pomoći Izraelcima u ovim teškim trenutcima.“

U trenutku kad nas je vojni glasnogovornik za odnose s medijima uvodio u trenutnu situaciju tijekom ručka, oglasila se i nekoliko puta sirena što je bio znak da se krene prema skloništu, jer od trenutka oglašivanja sirene stanovnici sjevera Izraela imaju svega 60 sekundi za naći sklonište. Odnosno, u laičkom žargonu, ispaljene kaćuše Hezbolaha već su ušle u izraelski zračni prostor te, budući da im je namjera uništiti civilno stanovništvo, ono ima svega minutu da se skloni. Povratak nam se odužio te smo pod uzburom pošli prema aerodromu Ben Gurion gdje je uslijedio oproštaj delegacije.

Sudionici Misije solidarnosti

Delegacija EJC-a:

Austrija Ariel MUZICANT **Belgija** Philippe MARKIEWICZ **Hrvatska** Saša CVETKOVIĆ **Češka** Jiri DANICEK **Francuska** Pierre BESNAINOU Roger CUKIERMAN Serge CWAJGENBAUM Tidhar WALD **Njemačka** Stephen KRAMER Gideon JOFFE **Grčka** Aaron FORNIS **Mađarska** Peter FELDMAYER Gusztav ZOLTAI **Nizozemska** Benjamin BLOG Ruben VIS **Portugal** José OULMAN CARP **Rumunjska** Alex SIVAN **Rusija** Sol BUKINGOLTS **Srbija** Aleksandar GAON **Španjolska** Raphael COHEN **Švedska** Lena POSNER KOROSI **Turska** Silvyo OVADYA **Ukraina** Yaakov BLEICH **Velika Britanija** Florence KAUFMANN **Europska unija židovskih studenata (EUJS)** Olga ISRAEL

Svjetski židovski kongres (WJC): Israel SINGER (USA), Bobby BROWN (USA), Peleg RESHEF (IZR); **Latinsko Američki židovski kongres;** Peru; Eduardo BIGNIO

Članovi parlamenta:

Ukrajinski parlament: Alexander FELDMAN Maksym LUTSKYI Dmytro VYDRIN Valeriy KAMCHATNIY Yevgen KABATSKYY

Francuska nacionalna skupština

Rudy SALLES Claude GOASGUEN; **Francuski Senat** - David ASSOULINE;

Nizozemski parlament - Hans van BAALEN

Međunarodna unija židovskih žena (ICJW) održala je od 11. do 17. svibnja u Urugvaju svoju 20. konvenciju. Uniju židovskih žena Hrvatske na tom su sastanku predstavljale Jelena Polak Babić i Ana Lebl.

ICJW Montevideo 2006.:

Žena u suvremenom svijetu - Vrijeme za promišljanje

Piše: **Jelena Polak Babić**

➤ Prije samog početka konvencije u Montevideu je održan predsastanak na kojem su sudjelovale 42 predstavnice Izvršnih odbora Unija iz 27 zemalja. Oko velikog stola radilo se oštro i ozbiljno, od 9 pa sve do 18 sati, s kratkim prekidima za kavu i zajedničke, izvrsne košer obroke. Nosili smo bedževe sa svojim imenom i imenom države iz koje dolazimo i tako smo se brzo upoznavale i razgovarale.

Nakon pozdrava dobrodošlice predsjednice ICJW-a Sare Winkowsky, divne, tople žene, koju kao da poznajem cijeli život, na redu je radionica o stratejskim planovima Unije. Podijeljeni u manje grupe raspravljamo i pojedinačno odgovaramo na pitanje - koja je moja uloga i što me potiče za rad u ICJW-u? U mojoj su grupi predstavnice Izraela, Engleske, Južne Afrike, Ukrajine i Kanade.

Konačni zaključak određuje i prioritete: vizija, uvjerenje i hrabrost za akciju, opća edukacija i edukacija o židovstvu te, naravno, novac.

Nakon toga slijedi vrlo živa rasprava o financijskom izvještaju rizničarke Sharon Gustavson (SAD), koja imponira svojim stručnim znanjem, a predlaže i proračun za sljedeće 4 godine. Slijedi (pre)duga rasprava o visini buduće godišnje članarine za pojedine zemlje. Ozbiljno se raspravlja o izmjenama i dopunama statuta i ostalih dokumenata Unije. Izmijenjena su pravila za dobivanje novčane potpore,

što je, na žalost, već nakon odobrenja primijenjeno na mene.

Petak je predvečer. Završili smo radni dio, svi smo dobili svijeće, da ih u hotelskoj sobi zapalimo uoči Šabata. Navečer se okupljamo za Kabalat Šabat, a službu vode dva rabina. Nevjerojatan je taj osjećaj židovstva i zajedništva - ima nas više od 80 žena (muškarci su iza pregrade) iz cijeloga svijeta. Nakon službe je svečana šabatna večera i druženje.

Subota je slobodan dan, mnogi od nas su posjetili gradić na obali rijeke La Plata - Colonia di Sacramento, koji je pod zaštitom UNESCO-a. Star je više od tri stoljeća, a u iskopinama je izgleda pronađen i dio sinagoge.

Svečano otvaranje Konvencije

U nedjelju slijedi svečano otvaranje 20. konvencije ICJW-a.

Velika dvorana je puna, ima više od 150 sudionica. Mladi unose 27 zastava prisutnih zemalja. U pozdravnom govoru predsjednica Sara Winkowsky podsjeća da je moto ove Konvencije: Žena u suvremenom svijetu - Vrijeme za promišljanje, vrijeme za akciju; za bolji svijet, ravnopravnost spolova, ljudska prava, a posebno prava židovskih žena, za MIR u Izraelu i čitavom svijetu.

Ali cilj Konvencije je i učvršćivanje prijateljstva među nama, čvrsta povezanost kroz ICJW, za bolji život u budućnosti.

Nakon burnog pljeska pozdravljaju nas i žele uspješan rad - gradonačelnik Montevidea, predsjednik židovskih zajednica Urugvaja (koja broji više od 60.000 članova), predsjednica Unije židovskih žena Urugvaja i na kraju senatorica Margareta Perkovich (naravno hrvatskih korijena).

Slijedi uobičajena kratka zahvala D'var Torah.

Izvještaji i zanimljive teme u radnom dijelu Konvencije

U radnom dijelu (simultano se prevodi na španjolski i engleski) uslijedili su izvještaji članica, koje su delegati u UN-u i UNESCO-u, u New Yorku, Ženevi i Parizu. Njihov utjecaj i glas od izuzetne su važnosti za odluke tih međunarodnih organizacija. Slijede zanimljive teme o pojavi novih obiteljskih struktura te o židovskoj raznolikosti, posebice, o različitim vidovima iskazivanja židovstva. Predstavnica iz BiH, Rahela Džidić, vodila je radionicu o prvoj temi, a za svoj je rad dobila brojne pohvale. Radionicu o drugoj temi vodila je Belgijanka Nadine Iarchi, koja provodi ideju da treba obuhvatiti u radu i pripadnike drugih nacionalnosti, upoznati ih sa židovstvom, pa će se tako postići međusobno uvažavanje.

Pozvani predavači su istaknuti stručnjaci, koji se bave tim područjima. Među predavačima o drugoj temi je i glavni rabin Urugvaja Mordechai Maaravi i rabin Henri Sobel iz Brazila, koji je ispričao anegdotu o Židovu koji je pušio na Šabat; ➔

→ vidi ga rabin i pita: „Jesi li zaboravio da je Šabat?“ „Ne“, kaže čovjek. „Jesi li možda zaboravio da ne smiješ pušiti na Šabat?“ „Ne“, odgovori čovjek, „zaboravio sam da sam Židov“. Druga je anegdota o caru Franji Josipu koji pita o doku-zu postojanja Boga, a njegov ministar odgovori - Židovi. Navečer je, nakon otvaranja izložbe skulptura židovskih umjetnica Urugvaja i zajedničke večere, o političkoj situaciji u Izraelu govorio veleposlanik Izraela u Urugvaju. Družimo se uz program umjetničke skupine plesača i plesne grupe Židovske općine Montevidea, a na zvuke Have Nagile mnogi od nas plešu i pjevaju što se s jednakim oduševljenjem ponavlja svaku večer.

O trećoj temi, „Napredak u borbi protiv antisemitizma“, govorile su članice iz Urugvaja, Belgije, Australije i SAD-a, a nakon toga sudionice su se, već prema svojim interesima, opredijelile za sudjelovanje u nekoj od radionica.

Ja sam sudjelovala u radionici o antisemitizmu, koju su vodile predstavnice Rusije i SAD-a. Antisemitizma, istaknuto je, ima svuda, iako u raznim vidovima. Posebno je zanimljivo da se

npr. u Belgiji, gdje je prisutan strah od arapskog terorizma, kršćani vrlo prijateljski priklanjaju židovskim zajednicama.

U Australiji vlada podupire projekt „Živjeti u harmoniji“, namijenjen kršćanima, muslimanima i Židovima. Poseban vid suvremenog antisemitizma pojavljuje se na Internetu, čak i pri slanju obavijesti članicama ICJW-a mogu se pojaviti brojne antisemitske poruke te je stoga potreban oprez pri objavljivanju materijala i e-mail adresa.

Dvojica izvrsnih predavača, prof. Blejmar (Argentina) i prof. Pilosaf (Urugvaj), govorili su o temi „Kako u budućnosti održati i ojačati našu organizaciju“, ističući da su za uspješnost važni ne samo izvrsni ljudi, nego i strategije organiziranja, ali i faktor sreće. Magnetizam institucije i njezinih čelnika ovisi o sposobnosti

da se sviđa, institucija mora uz to imati čvrst razlog postojanja, a poruke koje šalje treba prilagoditi današnjem vremenu.

Poslije sjednice uslijedio je dvosatni obilazak židovskog Montevidea, uz policijsku pratnju.

Poslovni dio Konvencije ICJW-a

Predstavnici Unija zemalja članica i Izvršnih odbora te delegati s pravom glasa glasuju i prihvaćaju dopune i izmjene pravilnika, neke rezolucije te proračun ICJW-a za razdoblje 2006. - 2010. godine.

ICJW je osnovana davne 1912. godine, a danas je to međunarodna organizacija, koja predstavlja 2 milijuna židovskih žena, volonterki koje žive u 47 zemalja, promiču ljudska prava, socijalnu pravdu, mir za sve, a na temelju židovskih vrednota.

Mnogobrojne aktivnosti uključuju brigu za starije, djecu i mlade, rad u židovskoj zajednici, programe edukacije, ali i opći dobrotvorni rad, posebno podršku ženama žrtvama (nasilja, izbjeglicama, AIDS).

Navečer je priređen koncert i koktel za sve sudionike u urugvajskom Parlamentu, predivnom raskošnom prostoru, čija je fasada kopija atenskog Partenona.

Nakon povratka u hotel, nas nekolicina nadobudnih, u 22 sata sudjelujemo na radnom sastanku, koji je organizirala Judi Widetzki iz Izraela.

Sljedećeg dana na redu su bile nove teme: „Jednakost spolova, preporuke, prava i obveze za novi milenij, „Trafficking - ropstvo u 21. stoljeću“ te „Mlađa generacija i institucionalni vođe“. Drugu temu vodila je Ana Lebl iz Splita, koja je uz mene predstavnica Hrvatske. Dobila je mnoge pohvale za svoj rad na temi, ali i kao vrstan organizator sastanka Izvršnog komiteta, koji je održan u Splitu u studenom 2005. godine.

Tijekom poslijepodneva prikazan je dokumentarni film „Mekudešet - osuđene na brak“, koji je dijelom snimljen u Rabinskom sudu u Izraelu. Zasluga za film, ali i borbu za prava žena, ima komentatorica teme „Žene u židovskom zakonu“ - Sharon Shenav iz Izraela.

Sharon Shenav je pravnica, priznat stručnjak za slučajeve religioznih razvoda i „aguna“ žena bez „pisma“ o razvodu. Prva je žena koji je izabrana po drugi put na 3 godine u komisiju za imenovanje dajanim (sudaca). Pri tome je imala podršku koalicije 25 ženskih udruga.

Sjećam se i njezina predavanja u ŽOZ-u prije 4 godine. Jednako je lijepa, uvjerljiva i uporna u borbi za jednakost i prava religioznih žena. U međuvremenu je s predstavnicama ICJW-a uspjela uvjeriti Glavnog sefardskog Rabina Izraela Schlomoa Amara pa će se od 7. do 8. studenoga 2006. u Jeruzalemu održati Konferencija Glavnih rabina i dajanima iz cijelog svijeta o problemu agunota i mogućih rješenja.

Film „Mekudešet“ je vapaj i krik židovskih žena za pravdu i mogućnost rastave braka na Rabinskom sudu, jer u Izraelu nema civilnog razvoda.

Nakon ovog potresnog filma u velikoj je dvorani zavladao muk i suze s nadom da će se ipak nešto promijeniti još ove godine.

Završni radni dio

Završni radni dio uključio je zaključke pojedinih radionica, izbori i glasovanje za 14 potpredsjednika. Naravno, potvrđena je ranija odluka da nova predsjednica za sljedeće 4 godine bude Lea Acharonov iz Izraela. Posebno joj je čestitala i željela mnogo uspjeha u radu i June Jacobs predsjednica ICJW-a u pretprešlom mandatu.

Za Hrvatsku važna novost - Židovski edukacijski komitet, čija je predsjednica →

→ Chana Berlowitz iz Švicarske, ponudila je pomoć i pozvala da joj se pridruži u radu naša Ana Lebl iz Splita, na čemu joj iskreno čestitamo.

Na završnoj gala večeri dosadašnja predsjednica i domaćin ovoga skupa, Sara Winkowsky, formalno predaje dužnost novoj predsjednici Lei Acharonov i pri tome iskreno kaže kako se nakon 4 godine, kroz koje je radila i živjela samo za ICJW, sada ponovo vraća mužu (koji je također zaslužio veliki pljesak).

Nakon večere rastajemo se od starih i novih prijatelja, izmjenjujemo adrese i e-mailove, male darove, slikamo se i opraštamo tužni i veseli u isti mah, uz obećanje da ćemo se ubrzo čuti i ponovo vidjeti.

Mnoge sudionice opraštaju se od mene uz molbu da svakako izručim pozdrave i najljepše želje našoj (predsjednici Unije) Meliti Švob, pa tek sada vidim koliko je omiljena i popularna u svijetu židovskih žena.

Prije kraja, održavamo i postkonvencijski radni sastanak, kojem predsjeda nova predsjednica Leah Aharonov. Sljedeći administrativni sastanak ICJW-a bit će od 9. do 10. studenoga ove godine u Jeruzalemu, a sljedeća Konvencija 2010. godine -naknadno će se odlučiti gdje.

Dragocjeno jedino slobodno poslijepodne šetam Montevideom, prekrasan 1,5 milijunski grad, s divnim raskošnim građevinama, ali i osiromašenim starim dijelom grada, gdje su mnoge kuće ruševne i napuštene. Na obali rijeke La Plata velike plaže i nova gradska naselja bogatih. U pješačkoj zoni ulični prodavači nude suvenire od poludragog kamenja. Svi domaći tradicionalno piju mate čaj, iz kožom presvučenih čaša kroz metalnu cjevčicu. Kupujem jedan takav komplet.

Sutradan se na aerodromu opraštam od Ane Lebl i mnogih sudionica, koje će se na povratku zadržati u Argentini, a ja sa žaljenjem krećem na put dug 27 sati do Zagreba. ■

Dječji vrtić “Mirjam Weiller” najtoplije zahvaljuje Židovskoj općini Dubrovnik i prof. Sabrini Horović, predsjednici Židovske općine Dubrovnik, na velikodušnoj donaciji koja će naš povratak u dragi nam vrtić i ulazak u Novu godinu učiniti puno ljepšim i bogatijim.

Toda raba i Šana tova,

djeca i dode Dječjeg vrtića „Mirjam Weiller“

ISPRAVAK ČLANKA IZ HA-KOL-a br. 94 “JEZIK SEFARADA”

Židovi prema popisu stanovništva Jugoslavije 1931. godine (posljednji popis prije II. svjetskog rata) prema obredima

Banovina	broj sefardskih Židova	broj aškenaških Židova	broj ortodoksnih Židova	ukupno
Dravska	4	813	3	820
Drinska	8.009	2.034	0	10.043
Dunavska	1.809	13.626	3.083	18.518
Moravska	524	50	12	586
Primorska	66	512	0	586
Savska	238	19.310	27	19.575
Vrbaska	708	450	2	1.160
Vardarska	7.382	122	75	7.579
Uprava				
Beograda	6.921	1.993	22	8.936
ukupno	26.168 ili 38,2%	39.00 ili 57%	3.227 ili 4,8%	68.405

U Zagrebu je 1940. godine bilo

**8.712 AŠKENAŠKIH ŽIDOVA,
625 SEFARDA,
130 ORTODOKSA**

SEFARDSKA ŽIDOVSKA OPĆINA U ZAGREBU JE OSNOVANA 1. VELJAČE 1927. GODINE

Melita Švob

Plesna grupa «Haverim Šel Izrael» nastupila je kao predstavnik židovske nacionalne manjine na 6. međunarodnom festivalu dječjeg folklo-
ra «Pearls of Europe».

Perlice Europe

➤ Manifestacija se održavala u Osijeku i trajala je nekoliko dana, a sudjelovalo je ukupno oko 700 sudionika.

Tako je 23. lipnja navečer održana smotra folklo-
ra djece i mladih na kojoj je, uz petnaest folklornih skupina, nastupila i naša grupa. Sve se odigravalo na otvorenom, na Trgu Slobode pored poznatog osječkog «Supera».

Naši su mališani (i oni malo veći) oduševili brojnu publiku i tako stali uz bok najpoznatijim folklornim skupinama nacionalnih manjina iz Hrvatske, ali i onima iz inozemstva (Italije, Slovačke, Grčke, Češke, Makedonije, Mađarske, Vojvodine). Nadamo se da će vam fotografije barem malo dočarati atmosferu toga zanimljivog događaja. ■

Nives Beissmann

VEČER SKLADBI ALFIJA KABILJA U BEČU

➤ Koncert komorne glazbe skladbi zagrebačkog skladatelja i dirigenta Alfija Kabilja pod naslovom „Alfi Kabiljo i njegove skladbe“, u izvedbi studenta Bečke akademije za glazbu i izvedbene umjetnosti, održan je 19. lipnja u novoj dvorani Instituta Franz Schubert u Beču.

Organizatorica koncerta, profesorica na toj glazbenoj instituciji u Beču, Forough Karimi Djafar-Zadeh, pozdravljajući nazočne naglasila je da su skladbe uglednog hrvatskog skladatelja i dirigenta Alfija Kabilja skladbe „strasti i ljubavi“.

Među mladim studentima iz Jeruzalema, Buenos Airesa, Šangaja, Pariza, Moskve i Beča nastupila je i zagrebačka postdiplomantica Marija Podnar koja je izvela suitu „Putujuća flauta“, posvećenu Zagrebu.

Bečki koncert bio je veliko priznanje skladatelju Alfiju Kabilju, jer su cjelovečernji koncerti u glavnom gradu Austrije posvećeni živućim skladateljima vrlo rijetki, a osim toga hrvatski kompozitori nisu često na repertoaru bečkih studenata glazbe.

Osim komornih skladbi i kompozicija za instrumente u domeni suvremene ozbiljne glazbe, Alfi Kabiljo piše i glazbu za film, televiziju i kazalište.

„Croatia Records“ nedavno je izdala CD s originalnom glazbom filma „Seljačka buna“ Vatroslava Mimice, bonusom originalne glazbe iz televizijske serije „Anno Domini 1573“, sve u izvedbi Simfonijskog orkestra i zbora HRT-a te Simfonijskog orkestra Jadran filma i Ansambla Universitas Studiorum Zagrabiensis pod dirigentskom palicom skladatelja Alfija Kabilja.

Diskografska kuća „Orfej“ izdala je CD s originalnom glazbom iz televizijske serije „Nikola Tesla“, skladatelja Alfija Kabilja, koji i dirigira Simfonijskim orkestrom HRT-a. ■

KAMP PIROVAC

קיבוץ חברים

PIROVAC 2006.

Ljeto, sunce, more, Pirovac!! Ne znam tko je s većim uzbuđenjem dočekao početak druženja u "KIBUCU CHAVERIM", moja mala Malvina Malke ili ja.

Kako je vrijeme postajalo toplije i ljeto se blizilo, tako smo u mislima sve više bile u Pirovcu. Jutra su nam uglavnom počinjala s Pirovačkom himnom. Dobro smo "utvrdile" gradivo.

Konačno je došao dan da se u automobile nakrca sve bez čega se ne može i sve bez čega se može... telefoni su zvonili... uzbuđenje je raslo... "krećemo na put!... na more!... u Pirovac!!"

I tako stigismo. Mi svi "veliki", da pripremimo sve za naše "male". Pirovac nas je dočekao okupan suncem, teta Duška sa širokim osmijehom i Panda s mahanjem repa.

Dani zadnjih priprema su proletjeli; frižideri su bili puni fine klope - hvala Marija; Marina i Zoran su isplanirali i osmislili sav program i radili vrijedno i predano u sitne sate; Laila se brinula da logistički sve "štima"; sve je bilo spremno za "desant" pedeset i troje djece... Po tradiciji su prvi stigli "Sarajlije"... Došli su stari poznanici a i neka nova djeca su tu. Umor od puta magično je nestao kada je zamirisalo more i kad su madrim

PIROVAC 2006.

Sada već tradicionalni dječji ljetni kamp - PIROVAC - održan je i ove godine od 7. do 17. srpnja namijenjen djeci od 5 do 15 godina (no kako se ispostavilo tijekom kampa i oni malo stariji dobro su se zabavljali i uživali u njemu).

Iako je kapacitet našeg odmarališta, u idealnim uvjetima, 40 mjesta, uz malo truda i dobre volje, a zbog velikog broja prijavljene djece (53!), uspjeli smo pronaći kutak za svakog ponaosob.

Prema ocjenama velikih i malih, ovogodišnji kamp bio je definitivno najbolji do sada, zasigurno zaslugom svih onih koji su u njemu sudjelovali.

Prije svega najveća hvala svoj djeci na tome što su bili predivni i ovaj kamp učinili nezaboravnim!

Hvala Marini i Zoranu što su za Pirovac svakodnevno živjeli i radili već nekoliko mjeseci prije samog kampa. Hvala Nives, koja nas je neumorno učila plesati u bilo koje doba dana, Željku koji nas je razgibavao svakog jutra, Lani koja je svojim umijećem ni iz čega stvarala unikatne kreacije, Maji i Sofiji koje su uskakale gdje i kada god je to bilo potrebno, Saši i Mladenu za nezaboravnu zabavu i svakodnevna iznenađenja, Mariji, Kseniji i Aisi za ukusnih 5 obroka dnevno, teti Duški i Pandzi za njihovo gostoprimstvo i našem doktoru Karlu koji nas je i ove godine pazio.

Velika hvala gospodinu Yechielu Bar Chaimu, koji je i ove godine prepoznao važnost realizacije našeg kampa te nas financijski potpomogao.

Do godine u Pirovcu!

Laila

dali zeleno svjetlo da može pasti prvo kupanje.

I tako je, dok se odrasli dio ekipe "oporavljao" od puta uz kavu, stigao bus. Velik bus, pun i krat malih i malo većih "hahara"... Osječani, Zagrepčani, Novosađani, evo i neko-liko djece iz Beograda... Bujica djece je za čas zaposjela odmaralište. Smijeh i brujanje dječjih glasova od "hadar ohela" do "kraljevskog apartmana", od mola do "francuzice"...

Deset dana bilo je ispunjeno kupanjem, smijehom, pomno planiranim artiljerijskim "napadima" vodenim balonima, izletima u grad... malo smo i učili, neki možda naučili i ponešto novo o simbolima koji se isprepliću kroz židovsku tradiciju... pekli smo hale za šabat, na plaži ispod zvijezda uz svjetlo havdala svijee i miris cimeta ispraćali šabat... malo smo crtali, slikali te bili kreativni u izradi plakata; bilo je tu i dinosaura od fimo mase i magen davida u svim duginim bojama.

Vrijeme u našem "kibucu" je proletjelo. Prijateljstva i lijepe uspomene će svima nama raditi društvo u godini koja nas dijeli od ponovnog susreta i druženja u "KIBUCU HAVER-IM", kampu Pirovac 2007.

Lana (Celfe)

Ludo ljeto u kibucu "Haverim"

Što reći o ovogodišnjem Pirovcu? Bilo je super? To je preblago rečeno. Ovo je definitivno bilo najbolje i najluđe ljetovanje do sada. Mislim da su se odlično proveli ne samo klinici, već i svi ljudi koji su radili kao osoblje: od madrihima, preko kuharica, do "osigurača" Mladena.

Teško je ne uživati u potrazi za blagom, makabijadi, kvizu, igricama na plaži, plesu, crtanju, modeliranju, vožnji sandolinom, kupanju, skakanju, prskanju i tko zna u čemu sve još, a gađanje vodenim balonima da ne spominjem. Ono što također ne želim spominjati je hrana, jer smo se uz teta Marijinu kuhinju svi vratili kući nekoliko kilograma deblji. Ničemu se nije moglo odoljeti.

Kako je ovo već treća godina, tako su se sva djeca već upoznala, a i mi veliki smo se skroz uhodali, tako da smo već počeli čitati misli jedni drugima. Zahvaljujući tome, opustili smo se i počeli još više uživati u svim danima provedenim u kampu. Na taj smo način bili sposobni još kvalitetnije osmisliti sadržaje i zabavu za sve uzraste. Što se djece tiče, ona su se već privikla na pravila kampa, pa je svake godine sve lakše održavati disciplinu. A onda nam je automatski svima još ljepše.

Nekako ove godine ni ježeve bodljice u raznim dijelovima tijela nisu bile tako strašne. Pa ni ta jutarnja gimnastika nije bila baš nepodnošljiva. Ni vrijeme za buđenje i spavanje nije bilo loše. Nekako je ove godine sve bilo prihvatljivo. Samo je mnogima bilo prekratko. Pogotovo onima koji su čekali godinu dana da se stare ljubavi ponovo razbuktaju, kao i onima koji su stvorili nove. Sada će oni jedva dočekati sljedeću godinu. Prijateljstva su se razvila do te mjere da neki, koji su se upoznali u Pirovcu, sada cijelo ljeto provode zajedno. Malo u Pirovcu, malo u Zagrebu, malo u Osijeku, pa opet u Pirovcu i tako cijelo ljeto.

Što reći na kraju, nego vidimo se opet. Jedva čekam Pirovac 2007.

Nives (Osijek)

I ove godine deca iz jevrejskih opština iz Srbije išla su na letovanje u Pirovac. Ove godine nas je bilo čak 12 dece i 2 vaspitača i nadamo se da će se taj broj u buduću povećavati. Osim dece iz Srbije bilo ih je i iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Ove godine je bilo puno dece, što se i primetilo, po broju ležajeva po sobama. To nam samo govori o porastu interesovanja za ovaj kamp. Naravno da smeštaj nije najidealniji, ali je odličan za decu koja dolaze na odmor i zabavljaju se sa svojim drugarima koje viđaju jednom godišnje, a uz to provedu 10 dana na moru. Te ne treba ni pominjati da su se deca odlično provela. Mnogi su dok smo čekali auto-bus za povratak kući, plakala od tuge što odlaze.

Program je ove godine bio zanimljiv i davao je deci uvid u osnove judeizma. Za decu koja žive u mamlim zajednicama koje nemaju nedeljnu školu to je veoma značajno iskustvo. Ali važno je da deca iako nauče mnoge stvari, takođe imaju i zabavu, vremena za međusobno druženje, kupanje i ljubavi. Program je bio raznovrstan i nije bilo ni jednog deteta da nije našao neki program koji mu je baš odgovarao. Tokom dnevnih aktivnosti deca su mogla da se prema svojim naklonostima odluče za art, izraelski folklor, dramu ili sport. Deca su svako veče imala raznovrsne programe i proslavljen je i Sabat.

Deca iz Srbije, a i njihovi roditelji su veoma zadovoljna ovim kampom i planiraju da nastave da u njega dolaze.

Takođe treba pomenuti i pohvaliti i uspešno rukovodstvo, koje je uspelo u tome da deci i vaspitačima ovaj kamp bude vrlo uspešan.

Maja (Novi Sad)

Omladinski klub Židovske općine Rijeka, na čelu s predsjednikom Kluba Filipom Kohnom, osmislio je i realizirao veliki projekt multimedijalne izložbe koja govori o 225 godina dugoj povijesti Židova na području Rijeke. Omladinci riječke Židovske općine sami su se pobrinuli i za financiranje tog projekta, a nakon višemjesečnog rada multimedijalna izložba bila je otvorena u svibnju u Rijeci.

Kako smo napravili multimedijalnu izložbu "Tjedan edukacije o holokaustu"

➤ Prije otprilike 14 mjeseci pomagao sam nekim nežidovskim profesoricama koje su tražile dokumente te slike koje govore o riječkoj Židovskoj općini i njezinim članovima. Za pomoć su zamolile predsjednika Židovske općine Rijeka, a on je delegirao mene budući da sam jedan od omladinaca i najviše se bavim Židovskom općinom Rijeka. Ja sam se zaista prilično potrudio, prenašao nešto materijala koji im je bio potreban i dao ga tim „šiksama“ (nežidovkama). Profesorice su pripremale izložbu, a od podataka koje su našle Židovska općina nije ništa dobila. Dugo sam razmišljao o tome kako nije u redu da se holokaustom bave svi osim Židova i odlučio napisati projekt i osigurati novac kako bi se projekt mogao realizirati. No, da ne duljim, to su - uz još neke - bili glavni razlozi da započnem pisati projekt TOH.

Svaki početak je težak

I moj je početak, kao i svaki drugi, bio težak - provodio sam dane u zgradi Državnog arhiva u Rijeci ne bih li skupio materijale za izložbu. Slikajući stare dokumente i slike povećao sam arhiv Židovske općine Rijeka četiri do pet puta. Projekt sam pisao oko mjesec dana, ali od samog početka sam znao što želim i što ću napisati. Od 15 natuknica nastalo je 5 poglavlja da bi napokon nastao ozbiljan projekt koji počinje uvodom, a završava zaključkom.

Pošto sam želio da mi Upravni odbor Židovske općine Rijeka potvrdi i dozvoli da se prijavim na natječaj strane fondacije, projekt je bio točka na dnevnom

redu i prošao je uz napomenu predsjednika: "Ne dopuštam da Općina da makar i jednu lipu za projekt".

Potruga za financijskim sredstvima

me zove u Zagreb na ručak i kaže mi da je oduševljen projektom, ističući da je on vrlo dobar i važan.

Taj je trenutak bio prekretnica, jer sam englesku verziju projekta poslao u englesku fondaciju da nam odobre novča-

Multimedijalna izložba je od početka bila namijenjena školskoj populaciji, a cilj je bio da djeca nauče nešto o holokaustu i o riječkim Židovima i dugoj povijesti riječkih Židova. Izložba se sastoji od 15 panoa koji kronološki prate pojavu Židova na području Rijeke od prvih pojavljivanja i privremenog nastanjivanja 1441. godine pa do 1781. godine kada je službeno osnovana Židovska općina Rijeka.

E tu počinje "borba na život i smrt" - tada omladina sama prevodi cijeli projekt, uključujući troškovnik, na engleski jezik. Nakon kontaktiranja Ane Lebl iz Splita, šaljemo projekt u Francusku gospodinu Yechielu Bar Chaimu, koji

nu donaciju, a za mjesec dana projekt je otišao i u Nizozemsku.

Nakon aplikacije uslijedilo je čekanje od nekoliko dugih mjeseci. Svaka minuta se činila kao sat, svaki sat kao dan, ➔

→ svaki dan kao tjedan, svaki tjedan kao mjesec, a mjesec kao godina. Nakon 4 mjeseca došao je e-mail da su nam odobrena određena sredstva u nizozemskoj fondaciji, a nakon 5 mjeseci i iz britanske fondacije. Konačno smo znali da smo našli dovoljna sredstva da realiziramo naš projekt.

Realizacija projekta

Tada je projekt postao jako ozbiljna stvar i moralo se realizirati ili vratiti no-

koji su pomogli kad i kako su mogli. Izložba je zamišljena kao putujuća tako da će platneni poster puno olakšati transport.

Izložba se sastoji od 15 panoa koji kronološki prate pojavu Židova na području Rijeke od prvih pojavljivanja i privremenog nastanjivanja 1441. godine pa do 1781. godine kada je službeno osnovana Židovska općina Rijeka. Osnivanje Židovske općine Rijeka dokazuje i kopija originalnog dokumenta iz 1781.

vac i ispričati se ili ne realizirati i osramotiti se... Mi smo naravno odlučili nastaviti tradiciju Židovske općine Rijeka i realizirati projekt i staviti europskoj židovskoj zajednici na znanje da Riječani nisu lijenčine i da su sposobni sve napraviti po čuvenom motu "ĆEMO STORIT"; zaboravih reći da mi uvijek slijedimo naš moto "Krepat, ma ne molat".

Malo po malo skupljali smo dokumente na hrpu te slagali priču i ekipu koje će realizirati izložbu. Tim je bio sačinjen od mene kao koordinatora, Jolande koja se bavila stavljanjem priče u povijesni kontekst, Saša je radio grafički dizajn izložbenih panoa, Senko je tiskao pripremljene panoe na platno. Osim njih bilo je još dosta omladinaca

godine koja je riječkim Židovima osigurala sva građanska prava kao i svim ostalim nacijama. Izložba nakon toga prati zajednicu sve do početka holokausta i malo poslije njega.

Uz panoe, izložba je obogaćena i poboljšana sa 6 prezentacija. Prezentacije sadrže 5 kategorija povijesnih dokumenata: popisi članova Židovske općine Rijeka iz 19. stoljeća, statut Židovske općine Sušak, knjiga kvesture Židovske općine Sušak, prezentacija dokumenata iz Židovske škole.

Virtualni 3D model srušene riječke sinagoge

Posjetitelji su bili oduševljeni dvjema posebnim prezentacijama, a one sadrže

Posjetitelji su bili oduševljeni dvjema posebnim prezentacijama, a one sadrže virtualni 3D model velike riječke sinagoge srušene u Drugom svjetskom ratu, jedna prezentacija crta sinagogu sloj po sloj (od prvih kontura do 3D cjelovitog objekta; duga radi morfozu današnjeg stanja mjesta na kojem je ponosno stajala sinagoga a stambenu zgradu koja se sada nalazi na tom mjestu, pretvara u sinagogu u punom njezinu sjaju).

virtualni 3D model velike riječke sinagoge srušene u Drugom svjetskom ratu, jedna prezentacija crta sinagogu sloj po sloj (od prvih kontura do 3D cjelovitog objekta; duga radi morfozu današnjeg stanja mjesta na kojem je ponosno stajala sinagoga, koja se sada nalazi na tom mjestu, pretvara u sinagogu u punom njezinu sjaju). →

→ Kako bi pokazali da je prije Drugoga svjetskog rata religijski i svjetovni život riječkih Židova bio vrlo aktivan, u vitrine smo izložili razne religijske i stručne knjige pisane na hebrejskom pismu i jeziku.

Izložba je otvorena u svibnju

Izložba je otvorena 11. svibnja i trajala je do 25. svibnja. Otvorenje je bilo vrlo

Izložba je otvorena 11. svibnja i trajala je do 25. svibnja. Otvorenje je bilo vrlo posjećeno, većinom od poznatijih Riječana kojima smo se odužili fenomenalnim predavanjem Željka Karača o velikoj aškenaskoj riječkoj sinagogi izgrađenu pod utjecajem maurskog stila.

posjećeno većinom od poznatijih Riječana kojima smo se odužili fenomenalnim predavanjem Željka Karača o velikoj aškenaskoj riječkoj sinagogi izgrađenu pod utjecajem maurskog stila.

Otvaranje su medijski popratile dvije televizije, tri novinske kuće i nekoliko web-portala.

Izložba je od početka bila namijenjena školskoj populaciji, a cilj je bio da djeca nauče nešto o holokaustu i o riječkim Židovima. Nakon zatvaranja izložbe, koja je brižljivo spremljena za sljedeće otvaranje, mogu slobodno reći da je bila korisna u više područja. Prvo je na taj način obilježen Jom Hašoa (dan kada se Židovi prisjećaju Holokausta), drugo što se naša omladina po prvi put nakon mnogo godina okupila oko nekog cilja, treće je to što smo uspjeli kreirati najpotpuniju i multimedijску priču o Židovskoj općini Rijeka: od njezinih korijena do danas. Posljednje, ali ne i najmanje važno područje, jest to što smo uspjeli educirati mlade a i starije o veoma aktivnom životu i radu riječke Židovske općine pogotovo prije Drugoga svjetskog rata, a i poslije; posebice projekt tridesetogodišnjeg ugovora s Kozalskim grobljem i stavljanje Židovskog groblja na Kozali pod spomeničku baštinu.

Nadam se i vjerujem da će naša omladina postati još bliža i da će zajedno inicirati još ovakvih ili boljih projekata, jer riječka Židovska zajednica ima službeno kontinuitet od 225 godina i mi ne možemo i nećemo dopustiti da se kontinuitet na broju 225 zaustavi nepovratno. ■

Predsjednik omladinskog kluba
Židovske općine Rijeka

Filip Kohn

„GROBARI OMLADINCI“ PONOVO U AKCIJI - MENUHA U NIŠU

Piše: **Filip Kohn**

I. Put u Niš

➤ Od uspješnog završetka projekta Menuha u Splitu govori se o narednim Menuhama u Nišu, Tuzli i napokon Rijeci. Sposobna i vrlo vrijedna Ana Lebl ustrajno je radila na projektu za tri Menuhe, a u tome je imala i svesrdnu pomoć omladine židovskih općina u kojima bi se uskoro trebala održati Menuha, a to su redom: Niš, Tuzla i Rijeka. Imali smo potpunu i bezrezervnu podršku JDC-a na čelu s Yechielom Bar Haimom, a projekt je apliciran kao jedinstven za sve tri buduće Menuhe. Kad nam je Londonska fondacija odobrila 10.000 funti, krenulo se u realizaciju projekta. Prva po redu je bila Menuha u Nišu tako da je Jasna Ćirić započela s pripremama.

Konačno smo saznali datume održavanja Menuhe u Nišu i trebalo je razmisliti o tome otići ili ne. Osjećajući se obavezan prema Ani Lebl, ali i ne želeći razočarati Jasnu Ćirić, odlučio sam da iz Rijeke odem čak u Niš odraditi svoj dio posla i tako nastaviti tradiciju riječke općine koja je bila vrlo aktivna u bivšem Savezu, a danas u Koordinaciji.

Nikada nisam bio u Beogradu i moja avantura je počela kad sam krenuo na autobusni kolodvor u Rijeci i nervozno “zvjerao” okolo ne bih li ugledao autobus s natpisom “FILS” ili “BS tours”. Autobus je naravno kasnio i malo je nedostajalo da ga propustim; ali u tom trenutku sam ugledao ogroman autobus s natpisom “BS Tours” s beogradskim tablicama i sretno ušao u njega.

Sjeo sam na rezervirano mjesto broj 10, a u zadnjem dijelu autobusa je počeo cirkus s rezervacijama. I gle čuda: pored mene je sjeo anđeo u obliku simpatične i zgodne Beograđanke. Put od Rijeke do Beograda prošao je u “čakulanju” i to časkom. Na stanici u Beogradu čekala me Vera i odvela me do Knez Mihajlove da popijemo “kafu”.

Nakon obilaska Jevrejskoga historijskog muzeja, požurio sam se na sastanak s omladincima iz Beograda.

U 11 sati ujutro krenuli smo put Niša autobusom koji nije bio puno noviji, a ni bolji od onog iz filma “Ko to tamo peva”. Nekako smo ipak stigli živi i zdravi, a što je najvažnije - u jednom komadu. Jasna nas je dočekala vrlo uzbuđena i sretna.

Odvezli su nas do učeničkog doma u kojem smo bili smješteni, a pripremao se i šabat.

Šabatnu proslavu iskoristili smo za službeno upoznavanje, zajedničko druženje i zabavu te ples. Srđan Ćirić iskoristio je večer i učio nas izraelske plesove pri tome ih “sipajući” kao iz rukava i gle čuda - odjednom je bilo malo onih koji nisu plesali.

U dobrom raspoženju “rasturili” smo se u rad po “odborima”, druženja starih i novih prijatelja obavljena su uz uobičajen ritual: kanistar vinčeka (ovaj put vranac) je poginuo za “drugarstvo” kao i na svakom seminaru uvečer. ➔

→ Sljedeći dan smo se navikavali na raspored obroka i dje-latnosti koje će uslijediti tijekom nadolazećeg tjedna, a za sve to trebalo se prilagoditi i prikupiti snagu.

Posjetili smo nišku tvrđavu koju su izgradili još Rimljani, a nakon toga smo posjetili nekadašnji koncentracijski logor u Nišu i saznali da je tek šačica ljudi preživjela bježeći kroz žicu.

Napokon u nedelju ujutro u 10 sati svi smo se zajedno zaputili ka groblju.

II. Groblje

U nedelju, nakon prisilnog buđenja i dobrovoljnog doručka, "odjezdili" smo grupno na groblje: da ga konačno vidimo, upoznemo i "obradimo". Zid oko groblja istog nas je trenutka asocirao na Varšavski geto. Na groblju smo osjećali neki čudni "šmek" nespokoja, tuge i žalosti. Kasnije smo od Jasne saznali da su groblje komadali, uništavali i onečišćavali, tko i gdje je stigao, a vrhunac priče je bio taj da je u kapelici (mrtvačnici) živio beskućnik. Također smo saznali da je na nama da obradimo ovaj ograđeni dio groblja - oko 1100 nadgrobni ploča, a druga polovica je za naš rad, na žalost, bila nedostupna jer se na njoj nalazi romska nastamba, a svadati se s Romima više je nego opasno.

Prije početka ispunjavanja formulara, trebalo je podijeliti groblje u sektore. Omladinci su od prije bili podijeljeni u parove i svaki par je uzeo jedan od sektora kojih je bilo 11. Uz 22 omladinca koji su radili u paru bilo nas je nekoliko "letećih" ako nešto zatreba i nekoliko prevodioca odnosno omladinaca koji se snalaze u hebrejskom. Malo po malo i posao je krenuo.

U trenutku kad je odzvonilo podne shvatili smo da smo došli prekasno - jačina sunca nas je skoro "ubila". Tad smo odlučili da se preostalih dana budimo u 7 ujutro da bi bili na groblju do 8 sati.

Svaki dan smo imali sličan dnevni raspored: buđenje, doručak, rad na groblju, ručak, slobodno, predavanje, razgovor o proteklom danu, večera, predavanje, slobodno.

Svakim danom sve je postajalo lakše i rad na groblju je išao brže; postizala se sve bolja kohezija u grupi i bio je visok stupanj radne discipline.

Napominjem da su uvjeti za rad bili neljudski i nehumani. Vjerujem da je na groblju bez ijednog stabla, samo sa zemljom i kamenjem te okruženom zidom od 3 metra visine temperatura morala biti blizu 50 stupnjeva na suncu, a 90 posto groblja je cijelo vrijeme rada bilo izloženo suncu.

Činilo se da svaki grobni kamen može ispričati vlastitu tužnu priču. Onaj tko je bolje slušao, gotovo da je mogao čuti tužni šapat kojim su preostale ploče pričale tužnu priču o stradanju i nepovratnom uništavanju staroga niškog Jevrejskog groblja. Kopajući tu i tamo po mjestima gdje naizgled nije bilo grobova, nego prazno polje pokriveno zemljom, slučajnošću, ili smo možda načuli u pričanju ploča, našli smo, locirali i iskopali genezu iz 1920. godine, koju je financirao A. Mandilović. Taj trenutak je bio vrhunac sreće; našavši genezu cijeli projekt Menuhe je dobio još jedan puno veći i viši smisao.

Da bi naš doživljaj groblja bio kompletan, Jasna je organizirala svakodnevni dolazak jednog ili dva milicajca (policajca) - kao osiguranje od Roma i svih ostalih mogućih i nemogućih nepri- lika.

Također da se ne "pretrgnemo" od posla, Jasna je dogovorila s lokalnim smetlarom Bojanom

da za 10 eura na dan "čeprka" po groblju motikom; naravno da pogađate da je on imao ključnu ulogu u iskopavanju postolja spomenika geneze.

Zbog ekstremno visokih temperatura i žege, svaki dan je ispred groblja stajala velika cisterma krcata hladnom vodom koju smo pili, polijevali po sebi i rashlađivali se njome.

U četvrtak smo napokon krenuli u zadnju fazu, a to je fotografiranje. Većinu fotografija odradio je Goran s pomoćnikom koji se svaki dan mijenjao. →

→ U četvrtak prije završne večere, na redu je bila moja radionica čiji smisao je bio da svi sudionici skupa sudjeluju u izradi nečega što bismo ostavili Jevrejskoj opštini Niš. Nacrtali smo veliki tlocrt groblja i svi se potpisali. Radionica je bila vrlo uspješna jer su u njezinu radu sudjelovali gotovo svi sudionici.

U četvrtak navečer smo se spakirali za put i svi zajedno “zalomili”.

Ujutro, u petak, smo svi osjećali neku mješavinu umora, uzbuđenja i radosti; na kraju krajeva mi smo ti koji smo tom jadnom, napaćenom groblju donijeli spokoj, iako ne u cjelini, ali bar polovično.

Ulazeći u autobus u Nišu šutke smo se opraštali od staroga grada Mandilovića na Nišavi; od tvrđave te Čelej- kule. Većina nas je bila na okupu. U Beogradu smo pomalo tužno izašli iz autobusa, jer to je za većinu nas značio rastanak. Srđan me otpatio do autobusnog kolodvora, na čemu sam mu jako zahvalan. Ušavši u autobus za Rijeku, konačno sam se mogao opustiti. U 4 ujutro, stigavši u Rijeku, išao sam umorno i sretno s kolodvora kući prebirući lijepa i manje lijepa sjećanja iz Niša. Za predivan tjedan zajedničkog rada, druženja, zabave, “širenja bratstva i jedinstva” u ime svih sudionika puno bih se zahvalio: Ani Lebl, Jasni Ćirić, Veri, Goranu Nikšiću, Ljiljani, svim omladincima, a posebno Srđanu Ćiriću kao predvodniku Beogradske omladine i Emilu koji je cijelo vrijeme održavao dobro raspoloženje i širio pozitivnu energiju. ■

IZRAELSKI KOREOGRAF NA SPLITSKOM LJETU

Na sceni Hrvatskoga narodnog kazališta, u sklopu 54. splitskog ljeta, početkom kolovoza premijerno je izveden balet “Magnum”, čuvenog izraelskog koreografa Ramija Be’era.

Rami Be’er, dugogodišnji voditelj izraelskog Kibutza Contemporary Dance Company i ugledni koreograf, napravio je nakon tromjesečnog rada s 28 splitskih balerina i baletana, prema mišljenju kritičara, velik plesni spektakl koji je sastavljen od elemenata iz brojnih Be’erovih koreografija, posebno kreiranih za baletni ansambl splitskog HNK-a.

Multimedijalni događaj donio je na pozornicu splitskog HNK-a potpuno novo djelo suvremenog izričaja, koje je gledateljima ostavilo prostor za stvaranje vlastitih asocijacija i zaključaka.

Be’er je za “Magnum” odabrao glazbu niza autora, a napravio je i scenografiju i kostimografiju za predstavu. Be’er i ravnateljica baleta splitskog HNK-a Almira Osmanović za tu su predstavu dobili nagradu “Judita” za baletni program.

Summertime '06

Fotoreportaža

➤ *Napravili smo Summertime sa ciljem da ojačamo veze mladih u našoj zajednici, predavanja o poznatim ženama u jevrejskoj istoriji, ispunili letnji raspust, vidimo jedan drugi letnji kamp (Bugarska) I ojačamo našu zajednicu kroz rad sa roditeljima naše dece*

Okupili smo decu uzrasta:

Dečiji klub (7-10 godina)

Teenage klub (10-14 godina)

a imali smo i decu mlađu od 7 godina

Radili smo svaki dan od 9 izjutra do 18h

Služili smo sendviče sokove i kolače

Išli na bazen

Organizovali smo i familijarni Shabat, svi su pravili hranu a roditelji uživali u društvu sa decom.

Umetnička radionica je radila svaki dan i neka remek dela će ostati kao uspomena za ovo divno leto.

Organizovali smo filmsku radionicu i deca su u grupama pravila filmove, posetili smo zološki vrt i održali predavanja u klubu. ■

ZUROFF PROTESTIRAO ZBOG ANTISEMITSKOG ČLANKA

Centar Simon Wiesenthal iz Jeruzalema u srpnju je oštro prosvjedovao protiv „antisemitskog članka“ koji se pojavio na internetskoj stranici

www.pozegaonline.com, a direktor Centra Ephraim Zuroff tražio je u svom prosvjedu od hrvatskih vlasti da spriječe objavljivanje sličnih tekstova.

Kako je u svom prosvjedu napisao Zuroff, članak objavljen na toj web stranici usmjeren je protiv nastojanja Centra Simon Wiesenthal za uhićenjem Milivoja Ašnera (koji je u vrijeme tzv. NDH bio šef policije u Požegi), kao i za obnovom zapuštenog groblja židovske zajednice u tome gradu.

U pismu hrvatskom veleposlaniku u Izraelu Ivanu Del Vecchiju, Zuroff je pozvao hrvatske vlasti da poduzmu mjere kako bi se spriječilo objavljivanje takvih članaka na hrvatskim web-siteovima i educirala javnost.

U članku objavljenom na dotičnoj internetskoj stranici, nepoznat autor podrugljivo govori o Zuroffovu posjetu, nazivajući ga „čifutom“ i „efendijom Efrajimom“ i zbija neukusne šale o obnovi židovskog groblja u Požegi, kao i uhićenju Ašnera kojeg Centar Simon Wiesenthal optužuje za ubijanje i deportacije požeških Židova.

EPHRAIM ZUROFF U BEOGRADU O SLUČAJEVIMA AŠNER I ROJNICA

➤ Direktor Centra Simon Wiesenthal iz Jeruzalema Ephraim Zuroff početkom kolovoza boravio je u Beogradu, gdje se sastao s predsjednikom Srbije Borisom Tadićem, predstavnicima srbijanskog ministarstva pravosuđa i Srpske pravoslavne crkve, a na konferenciji za novinare izjavio je da Srbija „ima pravo tražiti izručenje dvojice ustaških zapovjednika Ive Rojnica i Milivoja Ašnera, odgovornih za ubojstvo stotina Srba, Židova i Roma“, kako bi im se sudilo u Srbiji.

Ivo Rojnica i Milivoj Ašner, danas su u poznim godinama i ne skrivaju se, rekao je Zuroff, dodajući da Rojnica živi u Argentini u Buenos Airesu, a Ašner u Klagensfurtu u Austriji.

“Austrija je raj za ratne zločince, oni su tamo maksimalno zaštićeni”, istaknuo je.

Prema podacima Centra Simon Wiesenthal, nastavio je Zuroff, Ivo Rojnica, nekadašnji ustaški zapovjednik u Dubrovniku, odgovoran je za zločine nad stotinama Srba, Židova i Roma u Dubrovniku, dok se Milivoj Ašner povezuje sa zločinima u Slavonskoj Požegi, a odgovoran je, prema tim podacima, i za slanje ljudi u ustaški logor Jasenovac.

“Buduci da su žrtve i Srbi, Srbija ima pravo tražiti da im se sudi u Beogradu

iako su oni državljani drugih zemalja”, rekao je, izražavajući mišljenje da Srbija to može učiniti i kao jedna od zemalja nasljednica bivše Jugoslavije, koja ih je proglasila ratnim zločincima. Zuroff je također kazao da je hrvatskom državnom odvjetniku Mladenu Bajiću predao obimnu dokumentaciju o

slučaju Rojnica, ali da se u vezi s tim do danas ništa nije dogodilo te da je Hrvatska u rujnu 2005. godine zatražila Ašnerovo izručenje od Austrije i da mu je Bajić u nekoliko navrata rekao da se na izručenju još radi. Rekao je i da je s predstavnicima vlasti u Beogradu razgovarao i o privođenju pravdi još nekih ustaških ratnih

zločinaca, ali je naglasio da iz “sigurnosnih razloga” ne može objaviti o kojem broju i o kojim imenima se radi te da će za nekoliko tjedana objaviti još neke pojedinosti.

Zuroff i njegov Centar su prije četiri godine pokrenuli projekt “Posljednja prilika”, čiji je cilj pronaći počinitelje zločina tijekom Drugoga svjetskog rata. U sklopu tog projekta vodi se više od 1.000 istraga u 17 zemalja svijeta, a za svaku korisnu informaciju nudi se novčana nagrada u iznosu od 10.000 američkih dolara. ■

Ivo Rojnica i Milivoj Ašner, danas su u poznim godinama i ne skrivaju se, rekao je Zuroff, dodajući da Rojnica živi u Argentini u Buenos Airesu, a Ašner u Klagensfurtu u Austriji. “Austrija je raj za ratne zločince, oni su tamo maksimalno zaštićeni”, istaknuo je.

DNEVNI
KOMENTAR

Piše Inoslav Bešker

Kukasti križ u Livornu
i nacizam u Hrvatskoj

Manje je bitno jesu li hrvatski navijači koji su se preksinoć u Livornu postrojili u kukasti križ, idioti ili zločinci. To mogu utvrditi nadležni liječnici specijalisti, odnosno suci. Nesumnjivo su ili jedno ili drugo, možda i oboje - i to sam spreman svakome od njih ponaosob reći, javno ili u četiri oka. Ali oni su samo vidljivi vrh sante.

U Hrvatskoj su mnogi spremni razbjesniti se kad im netko pokaže tri ispružena prsta - iako je taj simbol višeznačan (u Vatikanu je to znak Svetog Trojstva, švicarski gardisti prisizgu na vjernost Papi dižući baš tako baš ta tri prsta).

Kukasti križ je u XX. stoljeću postao jednoznačan simbol ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti, a osobito genocida (holokausta) nad Židovima i nad židovima inih nacija. Ubijeno ih je, po procjenama, oko 6.000.000 (jedna Hrvatska i po). Pod tim znakom je započet drugi svjetski rat u kojemu je ubijeno, ovako ili onako, oko 50.000.000 ljudi, većinom civila.

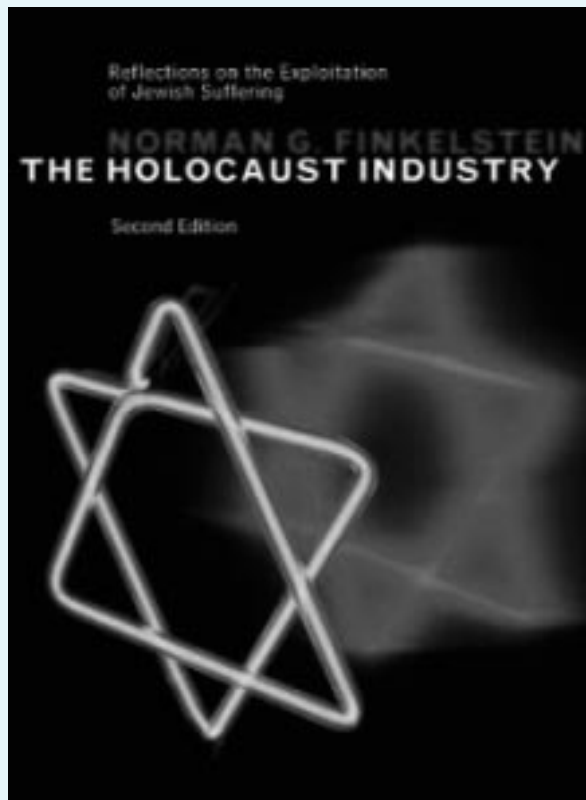
Hrvatska gospoda, koja su se u tom znaku postrojila u Livornu, ne mogu to ne znati. Ne mogu se praviti da ne znaju čemu su pružili podršku, što su veličali. I to u

gradu sa snažnom židovskom kulturom (spomenimo samo dvojicu Modiglianija, slikara i nobelovca). U najbolju ruku, njihovo ponašanje ne bi bilo ništa oprostivije nego bi bilo pokazivanje tri prsta, na primjer, usred Vukovara. A u najgoru ruku?

Neki se sada uzrujavaju što bi UEFA mogla kazniti Hrvatski nogometni savez (zbog rasizma se može dvije-tri godine biti izvan evropskih natjecanja, što bi se moglo odnositi i na reprezentaciju i na klubove) i što će demonstracija u Livornu neminovno smanjiti šanse da Hrvatska bude suorganizator Evropskog prvenstva u nogometu. Jer je posrijedi novac.

Bitnije od toga je kako će reagirati hrvatsko civilno društvo i hrvatska pravna država. Hoće li i dalje, tetošenjem ekstremista, signalizirati da su "prpošni mladići" samo imali petlje iskazati ono što civilna Hrvatska misli i osjeća (i što kroz govor mržnje curi s raznih hrvatskih websiteova)?

Puca mi prsluk za to što o tome misle UEFA ili EU - radi vlastite orijentacije želim znati jesam li državljaniin Hrvatske u kojoj, naravno, ima i nacista, ili države koja tolerira nacizam.

FINKELSTEIN:
"INDUSTRIJA HOLOKAUSTA -
RAZMIŠLJANJA O IZRABLJIVANJU
ŽIDOVSKJE PATNJE"

➤ Zagrebačka naklada "Hasanbegović" nedavno je objavila prijevod kontroverzne knjige američko-židovskog povjesničara Normana G. Finkelsteina "Industrija holokausta - Razmišljanja o izrabljivanju židovske patnje".

Ta je knjiga, prema riječima nakladnika Zlatka Hasanbegovića, nakon objavljivanja u mnogim europskim zemljama potaknula brojne debate i rasprave u javnosti.

Autor u svojoj knjizi na 189 stranica kroz tri poglavlja na kontroverzan način razmatra suvremenu političku upotrebu židovskog stradanja tijekom nacističkog holokausta, dodaje Hasanbegović.

Uz dodatak hrvatskog izdanja, objavljen je i razgovor s autorom "Kako izgubiti prijatelje i otuđiti se od ljudi". Norman G. Finkelstein navodi kako je njegovo "zanimanje za nacistički holokaust bilo osobno", budući da su mu otac i majka preživjeli užase varšavskog geta i nacističke koncentracijske logore, dok ostali članovi njegove obitelji nisu preživjeli Drugi svjetski rat. Povjesničar Norman G. Finkelstein autor je više knjiga među kojima i knjige "Imidž i stvarnost izraelsko-palestinskog sukoba". ■

PAUL LENDVAI: "NA CRNIM LISTAMA"

➤ Memoarska knjiga "Na crnim listama. Doživljaji jednog Srednjoeuroljanina", publicista i povjesničara Paula Lendvaija, predstavljena je sredinom lipnja u Zagrebu, u nazočnosti autora knjige koji je tom izdanju dodao i predgovor za hrvatske čitatelje.

Lendvai, podrijetlom mađarski Židov, svojom knjigom (380 str.) vraća čitatelja u burne povijesne događaje druge polovine 20. stoljeća, vremena političkih previranja i preokreta, sukoba ideologija i režima, kojima je od najranije mladosti bio svjedok i sudionik.

Oslanjajući se na vlastita sjećanja i spoznaje do kojih je došao uvidom u tajne policijske arhive bivše Čehoslovačke, Istočne Njemačke i Mađarske, na privatne razgovore i intervjue koje je vodio s najvažnijim akterima političkih zbivanja, Lendvai rekonstruirao i istinu o vlastitoj sudbini.

Još kao mladića, Lendvaija su najprije uhitili nacisti, u poslijeratnoj Budimpešti zatvorili su ga komunisti, a kada je kao jedan od najmlađih političkih zatvorenika u zemlji napokon pušten, našao se kao novinar na crnoj listi režima. Nakon revolucije 1956. godine, Lendvai odlazi u Beč gdje godinama stječe ugled vrsnog komentatora zbivanja u istočnoeuropskim zemljama.

Na predstavljanju hrvatskog prijevoda Lendvaijeve knjige, pročitana je prigodna riječ ministra kulture Bože Biškupića, koji je ocijenio da su Lendvaijeva sjećanja podjednako potresan prikaz jednog u mnogočemu neslavnog vremena, koliko i putokaz za zajednički život u srednjoeuropskom i europskom kulturnom krugu.

Biškupić je također podsjetio da je Lendvai bio jedan od onih koji su se, vođeni spoznajama iz povijesti i vlastitom savješću, zauzimali u europskoj i svjetskoj javnosti za istinu u danima osamostaljenja Hrvatske i Domovinskog rata.

Da to nije bilo nimalo lako i da je zahtijevalo i te kakvu novinarsku diplomaciju, svjedoči Lendvai i u ovoj knjizi, koja je, među ostalim, analiza mehanizma manipulacije informacijama, jedne od okosnica održanja bivših socijalističkih sustava, napominje Biškupić, dodajući kako su to mogli samo oni izvjestitelji i komentatori koji su godinama pratili zbivanja u bivšoj Jugoslaviji, među kojima je bio i Paul Lendvai, koji je Zagreb prvi put posjetio još 1961. godine.

"Čitajući knjigu prepoznao sam svoju biografiju, biografiju mojih roditelja, prijatelja i poznanika koji su prošli slična iskušenja", rekao je na predstavljanju knjige veleposlanik Darko Bekić.

"Hrvatska me fascinirala iz osobnih, političkih i povijesnih razloga", istaknuo je Lendvai, dodavši kako je u svojim knjigama, člancima i televizijskim komentarima uvijek nastojao argumentima pobijati paušalno prosrpsko mišljenje prema Hrvatskoj.

Po njegovim riječima raspad Jugoslavije, ratovi protiv Hrvata i Slovenaca, Bošnjaka i kosovskih Albanaca, stvorili su sasvim novu situaciju za Hrvatsku.

Lendvai međutim ističe kako je važno da i Hrvatska kritički obradi svoju najnoviju prošlost, pri čemu se, kako je rekao, ne smiju potisnuti niti zaboraviti zločini ni titoističkog razdoblja niti ustaškog doba.

Lendvaijevu knjigu "Na crnim listama" koja je prevedena na engleski, mađarski i češki, s njemačkog je na hrvatski jezik preveo Marko Lehpamer. Lendvai je svjetski ugled stekao i kao autor opsežne povijesne studije "Mađari. Tisuću godina pobjede u porazima" te knjigama "Birokracija. Kako komunističke vlasti upravljaju vijestima", "Antisemitizam u Istočnoj Europi" i drugima. ■

ODGOVORNI SMO SVI JER SMO BILI ŽIVI

U vrijeme užasa holokausta najučelniji Židovi koji se našli u koncentracijskom logoru Buchenwald organizirali su suđenje Bogu. Svake večeri okupljali su se raspravljajući je li Bog kriv. SS-ovci su ljude ubijali bacajući ih u septičke jame. Zapovjednici logora su umjesto abažura koristili istetoviranu kožu ubijenih logoraša. Na djeci su se vršili sadistički, imbecilni medicinski eksperimenti...Zašto to Bog dopušta? Ako je svemoćan i pravedan zašto ne zaustavi pokolj?

Presuda je glasila: kriv je. Bog je bio kriv. A krivnja je pala i na čitav njemački narod. Karl Jaspers piše kako su saveznici u ljeti 1945. u njemačkim gradovima i selima izvjesili plakate sa slikama i izvještajima iz Belsena, te rečenicom: Ovo je vaša krivnja! Zločin je vrištao do neba, i do svakog grada i sela. Američkim vojnicima bilo je zabranjeno razgovarati s Nijemcima, osim službeno. Tražila se kazna i odmazda. Svijet je optuživao Njemačku i Nijemce. U tom zahtjevu nisu sudjelovali samo pobjednici, već i neke neutralne države.

Za čitav jedan narod nastupila je nulta godina. Pitanje krivnje je postalo pitanje preživljavanja. narod koji je u Hitleru vidio svog mesiju, čekao je stvarnog mesiju. Karl Jaspers tada je rekao: „Pitanje

Prenosimo iz „Jutarnjeg lista“ (članak objavljen 10. kolovoza 2006.)

KARL JASPERS: PITANJE KRIVNJE

Neveliki spis njemačkog filozofa Karla Jaspersa definirao je odnos Nijemaca prema prošlosti i utro put prema budućnosti

Piše: *Dragan Jurak*

krivnje je, više od pitanja koje drugi postavljaju nama, pitanje koje postavljamo sami sebi. Naša trenutna svijet o postojanju i o sebi samima zasniva se na načinu na koji u vlastitoj nutрини odgovaramo na njega. Ono je životno pitanje njemačke duše“. Temelj suvremene Njemačke je postavljen. Obnova je počela.

Vlastita nacionalna autonomija

Karl Jaspers je godine nacizma proveo u Njemačkoj. Zbog javnih istupa protiv nacionasocijalista izgubio je mjesto profesora filozofije. Pred početak rata gubi i pravo na objavljivanje. Sa suprugom Židovkom živi kao kućni zatvorenik. Godine 1942. dopušteno mu je emigrirati, ali bez supruge. Jaspers to odbija. U zemlji potopljenoj nacizmom proglašava vlastitu nacionalnu autonomiju, preuzimajući na sebe nacionalni identitet. Supruzi govori: „Ja sam Njemačka“. Čekajući da bude sprovedeni u logor, Jaspers nudi da bude splav za koji će se uhvatiti. Dva tjedna prije sprovođenja Amerikanci oslobađaju konclogor.

Splav koju je u nacističkom potopu ponudio supruzi, nakon rata Jaspers nudi čitavoj naciji. U zimi 1945. koncipirao je spis o „Pitanju krivnje“. U siječnju i veljači prema njemu drži predavanja, a potom ga i objavljuje. U moralnom, političkom i društvenom smislu „Pitanje krivnje“

predstavlja ono što je u gospodarskoj sferi bilo pokretanje proizvodnje u pogonima Volkswagena. Odmah po završetku rata Njemačka je dobila postnacistički katekizam. „Pitanje krivnje“ definiralo je odnos Nijemaca prema prošlosti, i utro put prema budućnosti.

U nacrtu razlikovanja Jaspers navodi četiri pojma krivnje:

1. Kriminalnu krivnju: Zločini su objektivno dokaziva djelovanja koja krše jednoznačne zakone. Instanca je sud.
2. Političku krivnju: Ona postoji u djelovanju državnika i pripadnosti nekoj državi. Svaki čovjek odgovoran je za način na koji se njime vlada. Instanca je sila i volja pobjednika.
3. Moralnu krivnju: Za djela koja uvijek činim kao pojedinac snosim moralnu odgovornost i kako za svoje političko tako i za vojno djelovanje. Zločini ostaju zločini i kad su naredeni, a svako djelovanje podliježe moralnoj prosudbi. Instanca je vlastita savjest.
4. Metafizičku krivnju: Suodgovornost za svako prekoračenje pravde i nepravednosti svijeta, i posebice za zločine koji su počinjeni u njegovom prisustvu ili s njegovim znanjem. Ne učinim li sve što mogu da ih spriječim, snosim zajedničku krivnju za njih. Instanca je samo Bog. →

→Jaspers povlači i krivnju saveznika. Ali krivnja je prije svega njemačko pitanje. Za zločine ne optužuje se čitav narod. „Opire se smislu da se narod kao cjelina optuži za zločin. Zločinac je uvijek samo pojedinac. Opire se također smislu da se narod kao cjelina moralno optuži. Ne postoji karakter naroda koji bi imao svaki pojedinac samom pripadnošću tog naroda. Narod kao cjelina ne postoji. Kolektivne krivnje naroda, dakle, ne može biti ni kao zločinačke, ni kao moralne, ni kao metafizičke“.

Bog je proglašen krivim

No zajednički nazivnik svima je državljanstvo. „U tome svi imaju odgovornost, zbog toga što su dopustili da se 1933. dogodi, a da nisu umrli...Ograničenje Nuernberškog procesa na zločince rasterećuje njemački narod. Ali ni u kom slučaju na način da ga se oslobađa svake krivnje. Naša istinska krivnja u svojoj biti postaje utoliko jasnija. Narod je odgovoran za svoju državnost. U modernoj državi politički djeluje svatko, u najmanju ruku glasanjem na izborima ili

neizlaženjem na izbore. Smisao političke odgovornosti nikome ne dopušta uzmak... Međutim, pozivati na odgovornost ne znači proglasiti moralno krivim“.

U Buchenwaldu Bog je proglašen krivim. Jaspers je oslobodio njemački narod krivnje, ali ne i kolektivne političke odgovornosti. Proces čišćenja je započeo. Model javnosti koji će definirati suvremeno Njemačku počeo je dobivati svoj oblik.

Knjigu „Pitanje krivnje“ Karla Jaspersa objavila je zagrebačka izdavačka kuća AGM. ■

Francuski ogranak B'nai B'ritha nedavno je svoju godišnju nagradu za ljudska prava dodijelio francuskom svećeniku Patricku Desboisu.

FRANCUSKI SVEĆENIK PRIMIO NAGRADU B'NAI B'RITHA

➤ Francuski svećenik Patrick Desbois dobio je tešku zadaću - Svjetski židovski kongres i episkopat zadužili su ga da pronade i popiše brojne masovne grobnice u Ukrajini u kojima se nalaze tijela stotina tisuća Židova koje su nacisti ubili tijekom Drugoga svjetskog rata.

U posljednja dva desetljeća, Desbois je locirao 400 od 1200 masovnih grobnica, koliko se vjeruje da ih ima u Ukrajini.

„To je vrlo teška zadaća“, kazala je preživjela žrtva holokausta Simone Veil, predajući ocu Desboisu nagradu u obliku brončane menore.

„Izvršavajući ovu zadaću, morali ste istraživati, otkrivati tajne o tome gdje se u Ukrajini nalaze masovne grobnice. Morali ste uvjeriti očevidece tih egzekucija, koji su u doba Drugoga svjetskog rata bili djeca, da razgovaraju s vama i da vas odvedu do tih užasnih mjesta. Morali ste prihvatiti saznanja o otkrivanju stotina tisuća dijelova tijela, lubanja, predmeta i stvari koje su pripadale žrtvama. Tada ste prikupljali dokaze, snimali izjave očevidaca koje ste zatim slali u muzeje holokausta u Washingtonu, Jeruzalemu i Parizu. Savjetovali ste se s rabinima kako bi saznali koje molitve treba izreći i tada ste za žrtve organizirali i odgovarajuće pogrebe“, istaknula je Simone Veil.

„Njihovo dostojanstvo bilo im je oduzeto. Kako im ga možemo vratiti?“ upitala se. „Izvršavanjem vaše zadaće, vi im vraćate dostojanstvo. Upravo zbog toga dobili ste nagradu za ljudska prava. Vraćate im njihovo dostojanstvo a i nama vraćate naše. Sav ljudski rod priznaje vaš rad“, zaključila je.

Očevidci su odlučili progovoriti

Misija oca Desboisa počela je kao njegovo osobna inicijativa u pokušaju da obnovi spomenik u čast 325 zatvorenika u mjestu Rawa Ruska u Ukrajini. Među tim zatvorenicima bio je i njegov djed. Otac Desbois znao je da je u tom gradu ubijeno i nekoliko

tisuća Židova i pokušao je pronaći njihove grobove, ali gradonačelnik grada odbio mu je pomoći, kazavši kako ne zna za egzekucije tijekom Drugoga svjetskog rata.

„Nekoliko godina kasnije novi gradonačelnik grada me nazvao i kazao mi je da je skupio nekoliko desetaka očevidaca tih masakara“, govori Patrick Desbois.

Otkako je započeo sa svojom misijom, Desbois je otkrio 400 masovnih grobnica. Najveća masovna grobnica koju je pronašao skrivala je 97.000 tijela.

„Ljudi me pitaju zašto to radim, a ja odgovaram 'Kako da to ne činim?'“, rekao je otac Desbois te je istaknuo: „Ovu nagradu posvećujem žrtvama. Oni nisu imali priliku živjeti svoje živote kao muškarci i žene.“

Rad oca Desboisa oštro su napadali revizionisti koji su ga optuživali da krivotvori svoja otkrića, a neki su mu i prijetili.

Optužbe revizionista

„Optužili su me da stare Ukrajinke plaćam 'židovskim' novcem tako da od njih mogu dobiti laži i lažna svjedočanstva. 'Židovi su pronašli svećenika koji je spreman učiniti sve što oni hoće', tvrdili su revizionisti“, objašnjava Desbois.

„Ja na te optužbe ne odgovaram. Ja samo ispunjavam svoju zadaću na najbolji mogući način koji poznajem“, dodaje.

Francuski B'nai B'rith odlučio je nagradu dodijeliti ocu Desboisu kako bi se što više ljudi upoznalo s njegovim radom.

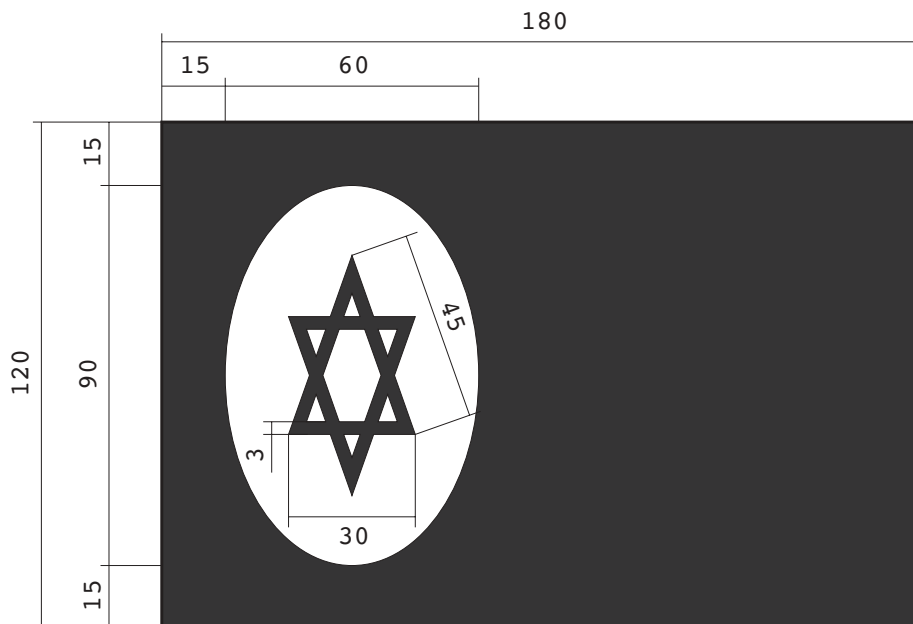
„Ovu nagradu dodjeljujemo ocu Desboisu zato što se on bori protiv onih koji niječu holokaust pružajući im dodatne dokaze o tome što se tijekom Drugoga svjetskog rata dogodilo u Ukrajini. Na taj način, on također brani i čitavo sjećanje ljudskog roda“, rekao je čelnik francuskog B'nai B'ritha Marc Lumbroso. ■

ZASTAVE IZRAELA

Piše: *Željko Heimer*

4. Druge državne zastave Izraela

➤ Osim jedne nacionalne zastave u pravilu sve države imaju propisane i još više ili manje drugih zastava koje iskazuju državnu pripadnost u posebnim prilikama ili koje ističu prisustvo ili autoritet određenih visokih državnih dužnosnika. Neke države propisuju poseban izgled zastava koje se upotrebljavaju na kopnu, ovisno o tome tko takve zastave ističe, pa se u principu razlikuju zastave koje ističu privatne osobe (civilne zastave) od onih koje ističu razne ne-vojne državne institucije (državne zastave) ili od onih koje upotrebljava vojska (vojne zastave), a sve su zapravo nacionalne zastave. Razlika među takvim zastavama može, primjerice, biti uključivanje državnog grba (primjerice Austrija) ili oznake vojske (npr. Egipat) u civilne varijante nacionalne zastave. Jednako tako mnoge zemlje propisuju slične tri kategorije zastava koje se upotrebljavaju na moru: za civilne brodove (civilna pomorska zastava), za brodove u državnoj službi, npr. carinske ili lučke kapetanije (državna pomorska zastava) te za vojne brodove (vojna pomorska zastava). Tih šest kategorija u veksilologiji (znanosti o zastavama) smatra se osnovnom podjelom nacionalnih zastava prema namjeni, iako su rijetke zemlje koje propisuju različite zastave za svih šest kategorija, a naravno postoje i zemlje koje imaju i detaljnije razrađenu identifikaciju onoga tko upotrebljava nacionalnu zastavu. U Izraelu ne postoje takve razlike kod zastava koje se upotrebljavaju na kopnu, tako da su i civilna i državna i vojna kopnena zastava jednake, upravo

<4-46> Civilna pomorska zastava, konstrukcija.

ona koju smatramo izraelskom nacionalnom zastavom, a koja se temelji na zastavi Svjetske cionističke organizacije (WZO) koja je zasnovana već na prvom kongresu u Baselu 1897. godine.

Zastave izraelske trgovačke flote

No, za zastave koje se upotrebljavaju za identifikaciju nacionalnosti broda Izrael propisuje različite zastave za tri veksilološke kategorije. Brodovi trgovačke mornarice koriste se civilnom pomorskom zastavom odnosno kako se naziva u Naredbi kojom je ustanovljena - zastavom trgovačke flote. Ova zastava usvojena je samo pet dana nakon proglašenja nezavisnosti Države Izrael, tj. značajno prije izraelske nacionalne zastave [4-1]. Naredba je 1960. godine zamijenjena Pomorskim zakonikom, no opis ove zastave nije se mijenjao.

Trgovačka zastava opisana je u Naredbi kao pravokutna tamno plava zastava veličine 120_180 cm, na kojoj se nalazi bijeli oval udaljen po 15 cm od gornjeg i donjeg ruba te od kraja uz koplje. Oval (elipsa) ima 90 cm visoku veliku os i 60 cm široku malu os. U sredini ovala nalazi se *Magen David* sačinjen od šest plavih linija po 3 cm širine koje tvore dva jednakokrta trokuta čije su osnovice paralelne s gornjim i donjim rubom zastave. Dužina osnovice oba trokuta je 30 cm, a dužina krakova po 45 cm. Slika <4-1> i <4-46>. (Slike od 1 do 45 vidi na koricama.)

Za razliku od brodova trgovačke mornarice (dakle „velikih“ brodova) privatni čamci, jahte, jedrilice, gliseri i slični mali čamci ističu poznatu nam nacionalnu zastavu kao znak njihove državne pripadnosti. ➔

→ Izrael nema propisanu jedinstvenu zastavu za sve brodove koji su u državnoj službi, već pojedine službe imaju svoje zastave koje ističu umjesto nacionalne zastave na brodovima i čamcima.

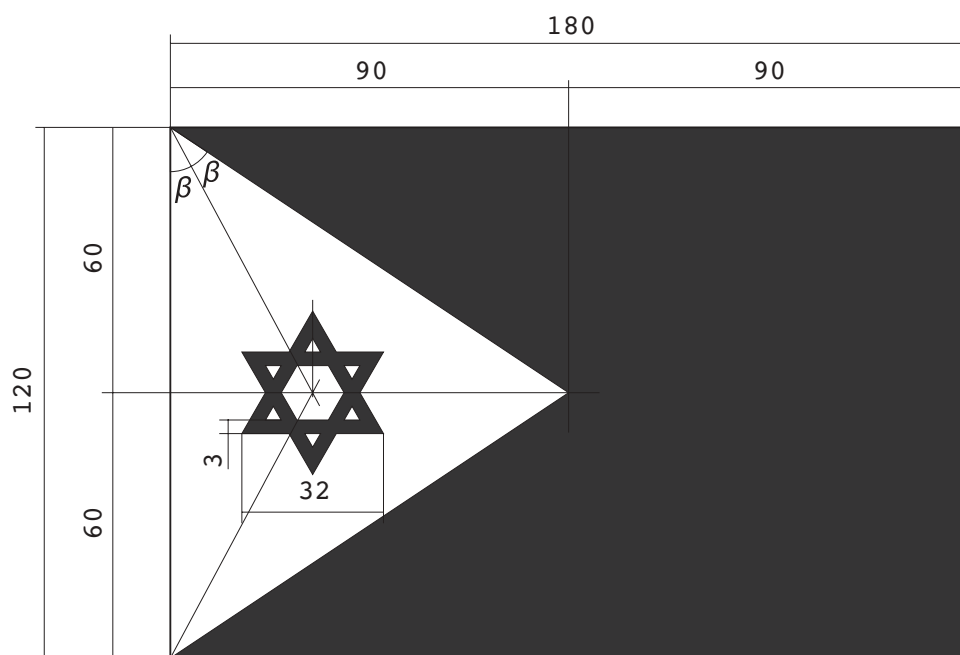
Zastave carinske službe i policijskih čamaca

Dvije osnovne službe koje koriste brodove (odnosno uglavnom brze čamce) jesu carina i policija. Zastava carinske službe temelji se na uzorku sličnih zastava koje se koriste u službama Velike Britanije i koja se od 1930. koristila i u mandatnoj Palestini - radi se o tzv. plavoj pomorskoj zastavi odnosno zastavi koja sadrži nacionalnu zastavu u uglu te oznaku službe (tzv. bedž) na slobodnom kraju plave zastave. Palestinska carinska zastava iz vremena Mandata jedna je od najmanje maštovitih zastava među britanskim zastavama tog tipa, jer je bedž zapravo samo jednostavni bijeli disk s natpisom „Customs“ (Carina). Slika <4-41> i <4-43>. Ta zastava zamijenjena je na dan stjecanja nezavisnosti 14. svibnja 1948. godine zastavom propisane veličine 60_90 cm s izraelskom zastavom u uglu (koja tad još i nije bila formalno utvrđena) te bijelim kružnim hebrejskim natpisom „Mekes u-Blo“ ([Služba za] carinu i porez) u donjem slobodnom kraju zastave. Slika <4-3>. Ista zastava u neznatno drugačijem razmjeru (90_140 cm) koristi se na zgradama carinske službe na kopnu. [4-2]

Zastave koje se koriste na policijskim čamcima su plave s bijelim znakom policije u sredini. Znak se sastoji od segmentirane šesterokrake zvijezde unutar lisnatog vijenca te sa slovom „mem“ u sredini (*Mištar* = policija). Slika <4-4>. Ceremonijalna zastava policije izgleda kao carinska zastava gdje je bedž zamijenjen tim znakom policije. [4-3]

Zastave ratne mornarice

U ratnim mornaricama tradicionalno se koriste mnoge zastave, ne samo za označavanje nacionalnosti ratnog broda, pa je tako i u Izraelu. Vojno-pomorska

<4-47> Vojna pomorska zastava, konstrukcija.

zastava koja se ističe na krmi broda jest plava zastava s bijelim jednakostraničnim trokutom uz koplje u kojem se nalazi plavi Magen David. Ova zastava usvojena je Objavom privremene vlade čak i dva dana prije civilne pomorske zastave, već 19. svibnja 1948. godine. Propisana veličina zastave jest 120_180 cm s bijelim trokutom kojem je

jedan vrh u sredini zastave, a osnovica duž stranice uz koplje. U težištu trokuta nalazi se Magen David sastavljen od pruga koje su dugačke 32 cm i 3 cm široke. [4-4] Slike <4-2>, <4-47> i <4-48>. Iste zastave uz dodanu oznake postrojbe u donjem slobodnom kraju zastave koriste se kao ceremonijalne zastave pojedinih pomorskih postrojbi.

<4-48> Vojno-pomorska zastava istaknuta na izraelskoj podmornici. Na desno se vidi i ratni plamenac.

Zastave državnog vrha

Prisutnost najviših državnih dužnosnika na brodovima ratne mornarice također se označava zastavama. Ponegdje su takve zastave isključivo propisane za upotrebu u mornarici, dok drugdje, kao i u Izraelu, takve zastave ti dužnosnici koriste i na kopnu, kao zastavice na službenim automobilima, na zgradama u kojima borave ili u svojim uredima. Svakako među najprominentnije takve zastave spada zastava predsjednika države. Ta je zastava kvadratnog oblika i po tipu je tzv. grbovna zastava, tj. preslikava sadržaj državnog grba u kvadratnoj formi zastave. Državni grb Izraela na plavom štitu prikazuje bijelu (heraldičkom terminologijom: srebrnu) menoru, kakva je prikazana među plijenom iz jeruzalemskog Hrama na →

→ Titovom slavluku u Rimu; ispod nje je ispisano hebrejskim slovima „Izrael“, i okružena je maslinovim grančicama. Predsjednička zastava za upotrebu na kopnu ima bijeli obrub, a ona na brodovima ratne mornarice koristi se sa zlatnim obrubom. Slika <4-5>.

Zastave predsjednika vlade i ministra obrane jednakog su obrasca, plave zastave s državnom zastavom u uglu i znakom u donjem dijelu slobodnog kraja. Znak za predsjednika vlade jest državni grb izvezen zlatno, a za ministra obrane ispod tog grba se nalazi još srebrni uspravljeni mač i maslinova grančica. Slike <4-6> i <4-7>.

Visoki vojni ne-mornarički zapovjednici također imaju posebne zastave, koje se nazivaju položajne zastave. Načelnik Glavnog stožera (*Rosh ha'Mate ha'Klali* odnosno skraćeno „*Ramtakal*“) Izraelskih obrambenih snaga (IDF) na kopnu koristi ceremonijalnu zastavu crvene boje s državnom zastavom u uglu i zlatnom oznakom IDF-a. Oznaka se sastoji od uspravljenog mača, maslinove grančice, sidra i krila okruženih vijencem lovoru. Jednaka zastava plave boje osnovne koristi se kao položajna zastava *Ramtakala* na brodu. Slika <4-8>. Zapovjednik mornarice koristi vojno-pomorsku zastavu sa znakom mornarice - uspravljen mač, maslinova grančica i sidro. Slika <4-9>.

Zapovjednici ratne mornarice ističu na brodovima tzv. zapovjedne zastave. Zastava kontra-admirala vojno je pomorska zastava sa zlatnim znakom čina *Aluf* (izraelski čin koji odgovara činu general-bojnika odnosno kontra-admirala), koji se sastoji od ukrštenog mača i maslinove grančice te smokvina lista iznad njih. Slika <4-10>. Kako u pravilu zapovjednik mornarice ima čina kontra-admirala, ova zastava se rijetko koristi. Zapovjednici nižih činova nemaju posebne zastave, osim zastave koja označava brod na kojem se nalazi po činu najviši zapovjednik u grupi brodova (npr. u luci). Ta je zastava trokutasta bijela sa svijetlim i tamnim plavim obrubom uz vanjske stranice te zlatnim znakom mornarice. Slika <4-11>. Visoki časnici ratne morna-

rice na svojim vozilima na kopnu u ceremonijalnim prilikama ističu plavu trokutastu zastavicu s bijelim znakom mornarice. Slika <4-12>. [4-5]

Osim tih zastava na brodovima ratne mornarice ističe se tradicionalno i tzv. ratni plamenac odnosno zastava zapovjednika broda. Ova zastava izduženog je trapezoidnog oblika, bijela uz koplje s plavim *Magen Davidom* te plava na slobodnom kraju. Slika <4-8> i <4-48>. Ratni plamenac u mornaricama označava da je brod pod zapovijedanjem mornaričkog časnika i po tradiciji taj plamenac pripada zapovjedniku broda te mu se svečano uručuje u trajno vlasništvo kad zapovjednik napušta službu na brodu.

Zastave Izraelskih obrambenih snaga

Izraelsko ratno zrakoplovstvo koristi svijetlo-plavu zastavu (svijetlo-plava je tradicionalna boja zrakoplovstva) u kojoj je znak ratnog zrakoplovstva između dviju pruga. Pruge nisu jednostavne kao na državnoj zastavi već se sastoje od jedne šire plave, jedne bijele i jedne uže plave pruge. Znak zrakoplovstva je plavi „tintni“ (bojom posve ispunjen) *Magen David* na bijelom disku koji je obrubljen plavim. Slika <4-37>.

Izraelske obrambene snage IDF kao organizacija koriste također jednobojnu zastavu s državnom zastavom u uglu i znakom na slobodnom kraju. Temeljna boja zastave IDF-a ljubičasto je plava, a znak se sastoji od uspravljenog mača i maslinove grančice uokviren šesteroku-

<4-49> Zastava IDF-a.

tom konkavnih stranica i nazivom na vrpci u dnu. Slike <4-35> i <4-49>.

Zapovjedništvo kopnene vojske IDF-a koristi zanimljivu višebojnu koso razdijeljenu zastavu s prugama crveno-bijelo-zeleno-crno-narančasto različite širine u sredini koje se nalazi kružni znak kopnene vojske u kojem se ponavljaju iste boje. Slike <4-36> i <4-50>.

Pješaštvo
žuta/zelena

Pješačka pukovnija Giva'ati
ljubičasta/bijela

<4-50> Svečanost primopredaje zapovjedništva kopnene vojske IDF-a.

Padobranska pješačka pukov.
crvena/bijela

Oklopništvo
zelena/crna

Topništvo
crna/crvena

Inženjerija
crna/narančasta

Vojna policija
crvena/plava

Protuzračna obrana
plava/crna

Sanitet
bijela/crvena

→ Potpora
crvena/žuta

Logistika
žuta/plava

Obavještajni poslovi
zelena/bijela

Borbene obavještajne snage
žuta/bijela

Opći poslovi i sudstvo
plava/žuta

Pobočništvo (administracija)
svjetloplava/bijela

Školstvo i rad s omladinom
bijela/svjetloplava

Civilna i teritorijalna obrana (domo-
branstvo)
crvena/zelena

Veza i elektroničko djelovanje (telepro-
cesing)
plava/bijela

Ženski korpus (ukinut)
narančasta/smeđa

Vojni rabinat
žuta/siva

Za IDF je karakteristično da su razni rodovi vojske označeni svaki dvjema bojama i da se ove koriste kao zastave (ali i kao temelj za oznake postrojbi, boje u koje se bojažu stražarnice i sl. u vojarnama i sl.). Kao jednostavne zastave dijagonalno podijeljene u dva polja karakterističnih boja te se zastave koriste uglavnom ornamentalno. Propisane su veličine 90 _ 120 cm. Ceremonijalne zastave brigada u pravilu su jednakog temeljnog izgleda s grbom postrojbe u sredini. Zastave nižih postrojbi sadrže još i dodatne oznake kojima se međusobno razlikuju. [4-6] Slike <4-15> do <4-34>.

U IDF-u su postojale posebne postrojbe u kojima su služili Druzi, a koje su bile opremljene zastavama temeljenim na peteroboju narodnoj zastavi Druza. Zastava se sastoji od četiri pruge, odozgo prema dolje, crvena, žuta, plava i bijela sa zelenim trokutom. Druzi u IDF-u koristili su tu zastavu s bijelim *Magen Davidom* u zelenom troku-

tu. Slika <4-13>. Danas više nema posebnih postrojba Druza u IDF-u.

Pogranične policijske postrojbe imaju svoju zastavu zelene boje koja kombinira znak policije u gornjem uglu sa znakom pogranične policije u donjem slobodnom uglu. Taj znak sastoji se od prikaza pogranične utvrde i natpisa „Mišmar HaGvul“ (tj. pogranična policija). [4-7] Slika <4-14> i <4-51>.

<4-51> Zastava pogranične policije.

Reference:

[4-1] Naredba za brodove (o nacionalnosti i zastavi), br. 3, 5708-1948, Iton Rashmi br. 2-A, 21. svibnja 1948. (12. ijara 5708.) godine

Pomorski zakonik, 5720-1960, Sefer Hukim 5720, br. 315, str. 70, 14. kolovoza 1960. (21. ava 5720.) godine

[4-2] Carinske naredbe, Izraelski zakoni - novi niz, br. 3, 5716 - 1956, str. 39

Carinski pravilnik 5726-1965, Kovetz HaTakanot (Zbirka pravilnika) 5726, br. 1796, str. 274

[4-3] Info Dov Gutterman

[4-4] Info Dov Gutterman

[4-5] Armand du Payrat, CV(R), „Album des pavillons nationaux et des marques distinctives / National flags and distinctive markings“, Service Hydrographique et Oceanographique de la Marine, Brest, 2000.

[4-6] Nahum Shereshevsky, Dov Gutterman, „Branch of Service and Unit Flags“, Flags of the World, (FOTW), <http://www.fotw.net/flags/il^>.html

[4-7] Israel Police web site: Border Guard Mission and Tasks http://www.police.gov.il/english/BorderGuard/Mission/00_about.asp

<4-46> Civilna pomorska zastava, konstrukcija.

<4-47> Vojna pomorska zastava, konstrukcija.

<4-48> Vojno-pomorska zastava istaknuta na izraelskoj podmornici. Na desno se vidi i ratni plamenac.

<4-49> Zastava IDF-a.

<4-50> Svečanost primopredaje zapovjedništva kopnene vojske IDF-a.

<4-51> Zastava pogranične policije. ■

ŽIDOV I KINA

Piše: **Zorana Baković**

MOST PREKO POLOMLJENOG VREMENA

Na središnjem pekinškom groblju Babaoshan tišina brižno njegovanih aleja miješa se s bučnom poviješću pohranjenom ispod kamenih spomenika. Sve se naoko čini nepomičnim, no iz imena ispisanih iznad godine rođenja i smrti frca cijelo stoljeće najdinamičnijih promjena iz kojih se radala današnja Kina. U toj uzvišenoj vječnosti spojeni su u jednu obiteljčnosti kao što su Chen Yun, sudionik Dugog marša, i Manya Reiss, jedna od osnivača američke Komunističke partije, Zhu De, veliki vojskovođa Mao Zedongove Crvene armije, i Israel Epstein, pisac i član kineske KP, maršal Peng Dehuai, zapovjednik kineskih volontera u korejskom ratu. Ovog proljeća pridružila im se i Ruth Weiss, publicistkinja i kineska državljanka, koja je nepokolebljivo vjerovala u svoju posvojenu domovinu, čak i onda kada Kina nije vjerovala njoj.

Nije slučajno što je među stranim imenima na Babaoshanu - čije ime na kineskom znači "Planina osam blaga", ali koje je najčešće zvano jednostavno "Grobljem revolucionara" - najviše židovskih. Dvadeseto je stoljeće i za Kineze i za Židove diljem svijeta bilo razdoblje u kojemu se povijest prelama preko osobnih iskustava, a onda opet ispredala, preko univerzalnog ideala o pravednom društvu, u veliko zajedničko iskušenje.

Priča o Ruth Weiss ili Wei Lushi

Kada sam 1989. u Pekingu upoznala Ruth Weiss ili Wei Lushi, kako su je zvali Kinezi, već se kretala teško, ali je i dalje mislila brzo i sa zadivljujućom snagom urođena joj optimizma pričala o tome kako je iz rodnog Beča 1933. došla u Šangaj, zapravo vođena prvim romantičnim osjećajima, ne bi li potom u toj zemlji ostala čak i nakon što je njezin kineski suprug odlučio otići na Taivan, a sinovi u SAD. U međuvremenu joj je gotovo cijela obitelj u Austriji stradala u holokaustu i Kina joj je postala dom od dvojakog značenja. U trenutku kada je 1955. primila kinesko državljanstvo, Ruth je iza sebe već imala bogato iskustvo aktivizma za ciljeve Komunističke partije (čiji član ipak nikada nije postala), novinarskog rada i angažmana u osnivanju socijalističkih institucija. Čak i kada je tijekom velike kulturne revolucije (1966. - 1976.), jednako

Židovi u Kini

kao i svi drugi stranci ili građani stranog porijekla, bila osumnjičena kao "zapadni špijun" i podvrgnuta političkim pritiscima i psihičkim maltretiranjima, ona je nepokolebljivo vjerovala da se na kineskom tlu stvara novi svijet i da su progoni u ime "klasne borbe" ili radikalne čistke u ime "čistoće proleterskih ideala" samo prolazne slabosti na putu ka zreloom društvu bez klasnih i nacionalnih podjela.

Iako je nijemim i dubokim uzdisajima odgovarala na pitanja što se to strašno moralo događati u glavama kineskih lidera, kada su u lipnju 1989. poslali vojsku na nenaoružane stu-

Arheološke iskopine pokazuju da su židovske naselobine postojale unutar kineskog carstva još u 8. stoljeću, iako se usmenom predajom pronijelo kako su se prvi Židovi doselili preko Perzije nakon što je rimski car Titus zauzeo Jeruzalem 70. godine.

dente, Ruth ni tada nije osudila partiju. Umjesto toga, samo je oprezno upozoravala na trenutke kada se cilj ostvaruje putem kaosa i manipulacije masama i dosljedno se povlačila u samoću skromnog stana na zapadu Pekinga, gdje je ovog proljeća i umrla u 98-oj godini života.

Kina i Židovi - dodir dvaju snažnih identiteta

Odnos između Židova i Kine uvijek je bio ispunjen zanimljivo bogatom razmjenom, ali u isto je vrijeme bio negdje u biti promašen. I neovisno govorimo li o ranoj povijesti, kada su židovski trgovci dolazili u Kinu slijedeći tadašnje globalizirano tržište, ili o 20. stoljeću, kada su se na kineskom tlu →

→ zadržavali jer tu nisu bili progonjeni zbog etničke ili religijske pripadnosti, uvijek se radilo o dodiru dvaju snažnih identiteta, izraženih na posve suprotan način. I ma koliko da su Kinezima židovska tradicija i ogromna kultura imponirali kao srž jednako velike civilizacije kao što je bila i njihova vlastita, opet im nikada nije bilo posve jasno značenje jednoga Boga i transcendentna dimenzija postojanja, koju njihovo konfucijanstvo naprosto nije dozvoljavalo.

Duga povijest Židova u Kini

Židovi su u Kinu dolazili vjerojatno oduvijek, no usprkos zajedničkom svojstvu obiju civilizacija da sjećanje pretvaraju u srž postojanja, više je onoga što se ne zna pouzdano, nego onoga što je izvjesno o njihovim prvim kontaktima. Arheološke iskopine pokazuju da su židovske naseobine postojale unutar kineskog carstva još u 8. stoljeću, iako se usmenom predajom pronijelo kako su se prvi Židovi doselili preko Perzije nakon što je rimski car Titus zauzeo Jeruzalem 70. godine. Dok to ostaje sporno i nedokazivo, izvjesno je da su u potonjim stoljećima do Kine dolazili slijedeći put svile, i prva sinagoga sagrađena je 1163. u gradu Kaifengu (u današnjoj provinciji Henan), gdje je navodno tadašnji car dinastije Song naložio pridošlim Židovima da se nasele, jer su već počeli činiti brojčano značajnu etničku skupinu.

Iako je židovsko prisustvo u Kini zabilježio još i Marco Polo u 13. stoljeću, Europljani su se akademski počeli baviti izučavanjem kaifengške zajednice "Youtai-ren" (kako se

Židovi nazivaju na kineskom) tek nakon što je isusovac Matteo Ricci tristo godina kasnije upoznao mladoga Ai Tiana, koji mu je objasnio da se moli jednome Bogu i koji je vjerovao da je na slici Marije s Isusom u rukama zapravo Rebecca s Esauom. Ispostavilo se, zapisao je Ricci u svojim dnevnicima, da je u Kaifengu tada živjelo deset ili možda dvanaest židovskih obitelji, kojima je jedan od Mingovih careva odredio šest prezimena: Ai, Lao, Jin, Li, Shi, Zhang i Zhao. Tim je više bilo zadivljujuće što je njihova povijest na tom tlu u trenutku Riccijeva otkrića već brojala kontinuiranih pet ili šest stotina godina.

Izolirana židovska zajednica sačuvala je tradiciju i običaje

Bila je to dvostruko zanimljiva pojava: židovska je zajednica u Kaifengu bila posve izolirana od svoje dijaspore izvan kineskog carstva, ali je svejedno za sve to vrijeme uspjela sačuvati tradiciju i običaje gotovo nepromijenjenima; s druge strane, pak, iako su uvijek bili nepovjerljivi prema drugosti, Kinezi su Židove u tom razdoblju poštedjeli od diskriminacije i progona, postupno provodeći, međutim, ono čemu se ni-

Glavna sinagoga u Harbinu

jedna etnička skupina tijekom povijesti nije uspjela oduprijeti - asimilaciju. Najvažnija promjena koja je na taj način unesena u židovsku zajednicu bilo je priznavanje isključivo očinske linije podrijetla i, kako su miješani brakovi s pripadnicima većinskih Hana, ali ponekad i muslimanskih Huija, ili Mandžura, vremenom bivali sve češći, nijedan od oko 400 Židova, koliko ih je na posljednjem popisu stanovništva bilo zabilježeno u Kaifengu, više ne zna tko su mu preci, odakle su oni potekli i kuda vodi povijesna crta koja ga povezuje s obiteljskim izvorom.

Židovska je zajednica u Kaifengu bila posve izolirana od svoje dijaspore izvan kineskog carstva, ali je svejedno za sve to vrijeme uspjela sačuvati tradiciju i običaje gotovo nepromijenjenima.

Vjerojatno najveći pogrom na kineskom su tlu Židovi pretrpjeli tijekom taipinskog ustanka u 50-tim godinama 19. stoljeća, kada su ih sljedbenici kršćanskog fanatika Hong Xiuquana rastjerali iz Kaifenga te se tamošnja sinagoga 1860. godine urušila i zauvijek prestala biti aktivno svetište.

Velika migracija Židova u 20. stoljeću

Masovna migracija Židova iz Rusije (većinom Aškenaza) započela je tijekom crvene revolucije 1917., kada se nekoliko tisuća njih doselilo u sjeverni kineski grad Harbin. U 30-tim i 40-tim godinama prošlog stoljeća, pak, više od 20 tisuća Židova iz Njemačke, Austrije i Poljske našlo je stalni ili privremeni dom u Šangaju, tada jednom od najotvorenijih gradova Azije bez imigracionih restrikcija i s dovoljno širokom socijalnom pozornicom za sve druge pridošlice, uključujući i revolucionare iz španjolskog građanskog rata. Oni su uvećali dotadašnju židovsku populaciju u tom gradu (većinom sefardsku i doseljenu tijekom prethodnih stotinjak godina iz Bagdada, Bombaja ili Kaira), koja je početkom stoljeća brojala ispod tisuću. Čak ni kada su 1937. Šangaj okupirali Japanci, to još uvijek nije bilo popraćeno progonom →

Židovi u Šangaju

→ stranaca i tek nakon napada na Pearl Harbor japanske su vlasti pod utjecajem Njemačke oformile geto, formalno za sve "imigrante", ali prvenstveno za židovsko stanovništvo, svejedno se opirući do kraja rata pritiscima nacista da na Dalekom istoku primijene "konačno rješenje".

Ljevičarski Židovi u Kini su slijedili vjeru u univerzalne vrijednosti

Kada su Ruth Weiss, Sidney Rittenberg, Sidney Shapiro (obojica američki Židovi), Rewi Alley (Novozelandsanin) ili Israel Epstein (sin poljskih Židova, koji je odrastao u Tianjinu) pronašli svoje mjesto pod kineskim suncem angažirajući se za ostvarenje ideala Komunističke partije, koja se istodobno borila protiv japanskih okupatora, a onda protiv kuomintanških vlasti, oni su istodobno svjesno slijedili vlastitu vjeru u univerzalne vrijednosti humanosti i ravnopravnosti, ali i nesvjesno postali dio upravo onog projekta koji je do kraja ugušio sve vjerske slobode i prava etničkih manjina u Kini.

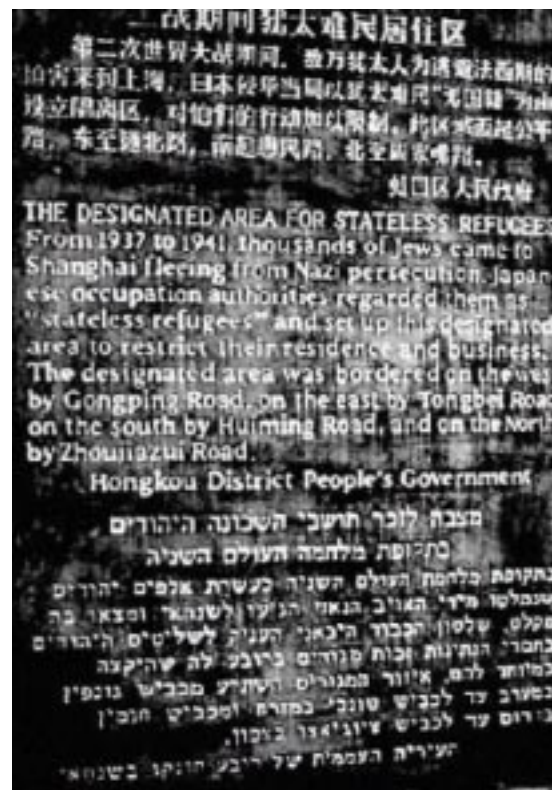
Dok se za lijevo orijentirane Židove na ovom tlu rađao "novi čovjek" i "slobodni svijet", problem kineskih komunista bio je u tome što oni nikada nisu bili posve precizni u osjećaju pripadaju li međunarodnom proleterskom pokretu ili su zapravo slijedili put nacionalnog osvještenja i sa svakim novim valom radikaliziranja želje da se putem ideoloških kampanja defini- ra prije moderna Kina, nego komunistički ideal, svi ne-Kinezi, pa i Židovi među njima, potpadali bi pod sumnju da su nečiji špijuni te što su više oni bili misionari svjetskog proletarijata, to je više kinesko partijsko rukovodstvo imalo želju eliminirati ih ili barem izolirati i spriječiti svaki njihov utjecaj na okolinu.

Sidney Rittenberg je u Kini živio od 1944. do 1979. godine i usprkos tomu što je, došavši u ovu zemlju s američkom vojskom, odlučio u njoj ostati iz čistog entuzijazma prvenstveno za sve ono što je u životima Kineza mijenjala Komunistička partija, 16 od ukupno 35 godina proveo je u zatvoru. Prvi je

put zatvoren već 1949., prije no što je Narodna republika uopće bila proglašena (1. listopada te godine) i nakon što je prvih godinu dana bio držan u potpunome mraku, potom je u samici proveo još pet, osumnjičen za vezu s međunarodnom špijunskom grupom, navodno, otkrivenom u Sovjetskom Savezu. A onda je jednog dana pušten, partijski su mu se rukovodioci ispričali za pogrešku načinjenu prema njemu i Rittenbergova kineska idila vratila se na početak. Dobio je ne samo posao u Kineskom međunarodnom radiju, već i članstvo u Komunističkoj partiji, kao i visoke partijske dužnosti, no radikalizirano ljevičarenje, kojemu se nakon početka velike kulturne revolucije (1966.) prepustio, nije ga spasilo od još jedne optužbe da je špijun, taj put američki i 1967. je ponovo zatvoren, da bi u samici proveo još dugih 10 godina. Oslobođen je i rehabilitiran tek 1977., vjerojatno kao posljednji od svih stranaca koji su u razdoblju "političkog ludila" (kako Kinezi sada nazivaju veliku kulturnu revoluciju) stavljeni iza rešetaka i nakon što mu se rukovodstvo još jednom ispričalo za pogrešku, Rittenberg je 1980. odlučio napustiti Kinu te se sa suprugom i četvero djece zauvijek odselio u SAD.

Obnova židovske tradicije u Kini

Zanimljivi obrat u odnosima između Kine i Židova dolazi, međutim, tek sada, u razdoblju kada se azijska sila sve više definira kao nacionalna država kojoj je komunizam prije funkcionalni izbor nego sudbinsko otjelotvorenje društvene strukture i kada se na njezinu tlu još jednom otvara širi →

Komemo-
rativna ploča
na mjestu
nekadašnjeg
geta u
Šangaju

Židovska kuhinja u Harbinu

Masovna migracija Židova iz Rusije (većinom Aškenaza) započela je tijekom crvene revolucije 1917., kada se nekoliko tisuća njih doselilo u sjeverni kineski grad Harbin. U 30-tim i 40-tim godinama prošlog stoljeća, pak, više od 20 tisuća Židova iz Njemačke, Austrije i Poljske našlo je stalni ili privremeni dom u Šangaju, tada jednom od najotvorenijih gradova Azije.

→prostor za opstanak drugosti kao dijela sve zrelije građanskog društva. Kineske vlasti su tijekom proteklih nekoliko godina, na primjer, restaurirale dvije sinagoge u Harbinu (jedna je bila izgrađena 1909., a druga 1921.), te premda one uglavnom služe kao muzeji, a manje kao svetišta, nova atmosfera otvaranja vrata za prošlost privlači u taj sjeverni grad najmanje 100 Židova godišnje, u potrazi za obiteljskim korijenima.

Najveća obnova židovske tradicije, međutim, događa se u Šangaju. Ove je godine u tom gradu otvoren židovski centar, prvi u 50 godina i u njemu je sadržano mnogo više ambicija od prisjećanja na zajedničku povijest. On obuhvaća sinagogu, školu, košer restoran i mikve i, kako je na svečanom otvaranju rekao rabin Moshe Kotlarsky iz Brooklyna, čiji se otac sklonio u Šangaju tijekom Drugoga svjetskog rata, "time je zatvoren puni krug". Dakako, most preko porušenog vremena nije tako jednostavno podići preko noći i šangajski će Židovi čekati još dugo na obnovu i povratak u život stare sinagoge Ohel Moishe iz 1927., koja je desetljećima služila najprije kao mentalna ustanova, potom kao skladište, a sada stoji prazna u dvorištu gradske Komisije za obrazovanje. Takozvana "Nova sinagoga", izgrađena 1941., održavala je vjersku službu sve do 1956. Sada je, međutim, pretvorena u noćni klub. Izraelski

glavni rabin Shlomo Amar je također ove godine posjetio Šangaj i od kineskih vlasti zatražio da priznaju judaizam kao jednu od službenih vjera, pored budizma, daoizma, islama, katoličanstva i protestantizma. Malo je vjerojatno da će Peking pristati na to, ali je nepobitno da mu je na razne druge načine stalo pokazati visoko poštovanje prema židovskoj kul-

podigli nekoliko sinagoga i škola, bolnicu, niz restorana te imali novinsko-izdavačku kuću, sada se postupno pretvara u turističku atrakciju, a šangajske vlasti su od prošlog prosinca počele raditi na velikom petogodišnjem projektu, koji će omogućiti obnovu starih židovskih objekata. Kineski povjesničari, dakako, ne propuštaju spomenuti da su japanske okupacijske vlasti Hongkou pretvorile u kontrolirani geto, ali nerado priznaju kako je kineska vlada nakon 1949. zatražila od svih Židova da se vrate u zemlje iz kojih su došli, tako da ih je do 1957. tu ostalo svega stotinjak. Tijekom velike kulturne revolucije većina njih je i napustila Šangaj te ih se 1976. moglo nabrojati svega desetak. U tom su gradu svojedobno bila četiri židovska groblja, no, tijekom druge polovine 20. stoljeća seljaci iz okolice razgrabili su većinu kamenih spomenika

Izraelski glavni rabin Shlomo Amar ove je godine posjetio Šangaj i od kineskih vlasti zatražio da priznaju judaizam kao jednu od službenih vjera, pored budizma, daoizma, islama, katoličanstva i protestantizma. Malo je vjerojatno da će Peking pristati na to, ali je nepobitno da mu je na razne druge načine stalo pokazati visoko poštovanje prema židovskoj kulturi i tradiciji.

s njih i ugradili ih u svoja domaćinstva kao stepenice, podbočne stupove ili praonike. Sada se vodi kampanja vraćanja nadgrobnih ploča i stotinjak ih je već pronađeno i vraćeno u Šangaj.

S novim zanimanjem Kineza i kineskih vlasti za obnovu sinagoga i sve druge židovske baštine na tom tlu, doista se zatvara puni krug. Negdje unutar njega stoje i imena Ruth Weiss, Izraela Epsteina, ili Manye Reiss, na čijim su nadgrobnim spomenicima crvene zvijezde petokrake. Njihova je uloga u podizanju mosta preko polomljenog vremena možda bila apsurdna, no

nikako zanemariva. I kada se Kina i Židovi u novom stoljeću budu još jednom prepoznali kao dvije civilizacije isprepletenih sjećanja i uzajamnog divljenja jedne drugoj, ne treba ni njih zaboraviti kao dosljedne graditelje univerzalne pravde, koji su vjerovali u Kinu čak i onda kada su u njoj nepravedno stavljeni na iskušenja. ■

ČOVJEK UMIRE KAD SE POTROŠI. SMIJE LI TO I ŽIDOV...?

Piše: **Zora Dimbach**

➤ Usred nedavnog i zasad posljednjeg rata na ovim prostorima, a kojim nas je sudbina još jednom usrećila, stiglo mi je 1992. godine iz Izraela pismo Zlatka Wamoschera, jednog od četvorice potomaka ugledne i izuzetno plemenite osječke porodice Wamoscher-Aufferber. Prijateljstvo započeto uoči Drugoga svjetskog rata sa sinovima Šandora i Lile Aufferber, najstarijim Mirom i najmlađim Veljkom, nije bilo prekinuto čak ni Jasenovcem u koji je Miro dospio u ljeto 1941. Preživjevši ga, Miro je prvom alijom, kao i njegov bratić Zlatko, napustio zemlju i otišao u Izrael, gdje je nakon više godina i umro.

Zlatkovo je pismo vjerojatno te davne ratne godine bio potakao jedan moj u ono vrijeme objavljen tekst koji on, uostalom, sada i citira. Danas, kad još jedan rat zbog iznova probuđenog ludila i fanatizma dovodi u pitanje ne samo budućnost Izraela i židovstva, nego i budućnost zapadne civilizacije, mislim da je vrijedno objaviti to pismo, posebno zbog onoga dijela u kojem se, kao već s one strane života, javljaju ljudi koje smo voljeli i koji će za samo koji tren zauvijek nestati, sažgani u pepeo krematorijske peći.

U njihov spomen dužna sam objaviti taj posljednji krik koji je samo čudom dospio u Zlatkove i moje ruke.

OSIJEK — LJETO 1942.

(Kronika jedne Osječke porodice)

Prolog:

22. kolovoza 1992. navršava se 50 godina od transporta osječkih Židova u logore istrebljenja.

Citirajući pisma koja su pisana iz Osijeka, pokušat ću opisati događaje u Osijeku, gledane kroz sudbinu jedne familije.

Stupanjem na snagu „arijevskih“ odredbi, Židovima je bilo zabranjeno stanovati u centralnom dijelu grada. Zbog toga su moji roditelji, Slava i Simon Wamoscher, polovinom 1941. godine

iznajmili kuću u Gundulićevoj ulici 70 — zapadno od Županijske ulice. (Bila je to kuća jedne srpske familije koja je bila prisiljena pobjeći u Srbiju.)

Ubrzo su nam se priključili mamina sestra Sida Goldberger sa sinom Sašom i majkom Florom Gruenbaum, mojom bakom. Sidin muž Mavro bio je u to vrijeme u Njemačkoj kao oficir i zarobljenik jugoslavenske vojske. Nešto poslije toga priključila nam se i tatina sestra Lila s mužem Šandorom Aufferberom, moja druga baka Tereza Wamoscher i snaha Ančica kojoj je muž Miro Aufferber još u srpnju 1941. bio otpremljen prvo u Gospić, a zatim u novoosnovani logor Jasenovac.

Kronika:

8. lipnja 1942.g. prebačena je prva grupa osječkih Židova u sabirni logor na Tenjskoj cesti. Među njih 200 bio sam i ja.

15. lipnja uspio sam pobjeći iz njega zahvaljujući lažnim papirima. Nakon dugog puta stigao sam u Crikvenicu, koja je bila pod talijanskom upravom.

1. srpnja smještena je moja baka Tereza Wamoscher u Starački dom u Donjem gradu. Šandor Aufferber i moj otac nastavili su raditi u svojoj (tada već konfisciranoj) tvornici kefa i četaka „Siva“ kao „neophodno potrebni stručnjaci“.

20. srpnja počelo se s koncentracijom svih osječkih Židova na tri sabirna mjesta: u novosagrađene barake na Tenjskoj cesti, u starački dom u Donjem gradu i u prazne hale bivše tvornice papira „Mursa Mill“ na Vukovarskoj cesti br.77.

Kada se doznalo za predstojeće iseljavanje, moj ujak Vlado Gruenbaum uspio je prebaciti svoju majku Floru i nećaka Sašu k sebi. Tako su, skriveni nešto kasnije kod g. Emme Banderier, uspjeli izbjeći deportaciju i dočekati oslobođenje.

Iz pisama koja su Lila i Šandor Aufferber pisali svojim sinovima Zvonku i Veljku (a kojima je na vrijeme uspjelo prebjeći u ➔

→ sjevernu Italiju) citiram odlomke koji opisuju događaje od trenutka sabiranja do transporta u logore smrti. Pisma su pisana sa znanjem da će proći kroz cenzuru. Usprkos tome pisana su jednostavnim i jasnim jezikom, dajući nam živu i neposrednu sliku o ljudima i događajima u tim tragičnim danima u kojima je svima postalo jasno da su svi putevi, osim onoga u nepovrat, zatvoreni.

21. srpnja. Pismo Lile Aufferber: ...“Jučer su pokupljeni naši iz cijeloga grada, osim nekoliko familija (tj. onih iz odbora Općine). U našoj kući ostali smo samo tata, ja i Sida. Omama Flora i Saša sada su kod Vlade. Simonov stan je zapečaćen. Svi su prvo strpani u školu u Aninoj, a danas poslijepodne otpremljeni u naselje. Neki su pod krovom, neki pod vedrim nebom, a kišovito je i hladno. Još su neki pridošli iz cijele župe. Starci su smješteni u Starački dom. Sretna sam da je mama onamo već prije otišla, pa da sada ima barem svoj krevet. Od stvari se sa sobom može ponijeti rublje, odijela, posteljinu i jestveninu. Novac i zlatninu moramo predati. Jučer je ovdje bio Juri. Došao je kad je ovdje bila najveća gungula i odveo je Ančicu. Na njen peh dopremljena je danas natrag i sad sjedi. (Ančica se pokušala spasiti bjekstvom, ali su je u vlaku uhvatili i vratili u Osijek). Mi sad živimo kao Cigani, sve je zapakirano, u sobi su sami koferi i vreće i čekamo kad će na nas doći red. Nervi su mi tako popustili da se ne mogu svladati, malo, malo pa moram plakati...”

23. srpnja (Lila A.) ...“Tata sada radi mnogo više nego prije. U općini također radi, tako da je u tih par dana jako propao. Možete si misliti kako to sada u tvornici ide, sve zapinje što je tata stvorio. Među radnicima ima ih koji Simona jako žale, ali ima ih i takvih koji sad uživaju. Kao na primjer braća Toth. Obojica su došli i pokupili Simona, a htjeli su i nas uhvatiti, ali im nije pošlo za rukom. Isto tako i onaj Škarica, koji je tati u kancelariji pred povjerenikom rekao da sa Židovom ne govori. Možete sad zamisliti pod kakvim okolnostima tata radi? ...Naši siromaci su se nekako smjestili. Slava i Ančica na tavanu imaju ležaj. Ančica radi u vrtu, Slava u ambulanti, a Simon je tesar. Sirotica omama također mora dosta toga vidjeti i čuti, jer se i tamo štošta odigrava. Trudina mama (gđa. Dirnbach) je isto tamo jučer bila, pa mi kaže da se omama strašno usukala. Ne mogu Ti reći koliko je Trudina mama zlatna, svaki dan nas obilazi i tješi...”

31. srpnja (dopisnica Šandora A.) ...“Javljam Vam se da znate da smo kod kuće i da smo zdravi. Baš sada je Simon bio u fabrici. Od danas on odlazi svako jutro na posao, a navečer se vraća u naselje. Živimo u burnom vremenu i čekamo da se ono smiri. Bože daj da to i doživimo, jer živci su nam već dobrano uzdrmani... Pišite nam redovno, ako i ne dobijete od nas odgovor. Dobro bi bilo da pišete na Trudinu adresu, jer mi ćemo vjerojatno promijeniti adresu...”

1. Kolovoza (Lila A.) „Danas smo primili Vašu kartu, to nam je jedini svijetli moment u ovim teškim danima koje proživljavamo. Prekosutra će biti 14 dana kako su naši mili odvedeni.

Tata napadno kopni, što me zabrinjava. Sebe ne vidim kako izgledam, jedino osjećam na haljinama da postajem tanja. Sida je već kao glista. Poduzimamo sve što se može za Simona i Slavu, ali žalibože bez uspjeha. Jedini je uspjeh bio da Simon može doći u tvornicu na posao, ali i to je bilo samo na jedan dan, jer su radnici (Toth i Škarica) i to osujetili... Bojim se da tamo neće moći ostati, jer se govori da će mlade i zdrave slati u Njemačku na rad, pa ne znam što je gore, ili to, ili ono gdje je Miro... Danas je tata od stožera dobio propusnicu koja vrijedi i za obitelj. Možemo se slobodno kretati po gradu i oprošteni smo od nošenja značke...”

7. kolovoza (pismo Šandora A.) „Mogu Vam javiti da smo ja i mama još u stanu i da je Sida još s nama, Simon i Reichovi sa Ančicom su na naselju. Kako dugo još, to valjda samo gospon

Bog znade. Koješta se govori. Proživljavamo veoma burne časove neizvjesnosti koji nam troše živce, ali jedno uvijek imamo pred očima, da moramo izdržati i da će i ovo jednom prestati... Omami je u staračkom domu relativno dobro, posjećujemo je češće. Jučer je bila mama, prekjucher ja, samo što ih je u zgradi premnogo, pa im je malo tijesno...”

8. kolovoza (dopisnica Lile A.) “Stigao je i na nas red. Sada smo svi u školi u Aninoj. Poslije ćemo u logor Tenje, a odanle ili Joci (t.j. u Njemačku) ili Miri (Jasenovac). Ne očekujte od nas vijesti, ali pišite Trudi. Ostajte nam dobro i zdravi...”

12. kolovoza (pismo Šandora A.) „Hoću da Vam se u brzini javim jer ne znam kada ću opet doći u fabricu, mada za sad imam dozvolu za svaki dan. Ali daleko je hodati više od 7 km, pa neću moći fizički izdržati...Kako će se naš položaj dalje razvijati, nemamo pojma. Nadamo se dobru... Još jednom, samo se čuvajte, a mi ćemo se Božjom pomoći već nekako progurati. Mnogo Vas voli tata.”

16. kolovoza (pismo Lile A.) „Jučer je bilo 8 dana kako smo ovdje na naselju. Što da Vam kažem, živimo kao Cigani u nedovršenim barakama. Naša je razdjeljena na sobe, pa nas ima u našoj sobi 8, a tamo gdje je Simon 10. Jedino je dobro →

→ što imamo madrace i posteljinu. Dakako ležimo po dvoje na jednom madracu. Svaki od nas nešto radi. Ja u kuhinji. Jučer smo imali burni dan, hiljadu je od nas otišlo. Navodno Joci (u Njemačku), među njima mnogo naših poznanika, kao Lacikovi roditelji (Sternberg), Keršnerovi i još mnogo drugih. Možete si zamisliti tu žalost. Najprije smo bili pokupljeni, a onda ošišani kao robovi. Sad nas je ovdje još oko pet stotina. Očekujemo noćas dolazak od oko hiljadu pet stotina iz župe Vuka i Bilogora. Oni će isto biti otpremljeni. Da li ćemo mi s njima ili poslije njih, to ne znamo, ali da nam to predstoji, to je sigurno. Mi smo se pomirili sa sudbinom, a to trebate i Vi. Nemojte se žalostiti i zdvajati, valjda će nam Bog pomoći da to sve izdržimo i prebrodimo, pa ćemo se opet sastati i biti sretni. Danas smo bili svjedoci na jednom vjenčanju, Zdenka Spitzer sa Vladom Fuchsom. Vjenčanja su tu na dnevnom

redu, po 3 do 4 svakog dana, a najviše ih je Zlatkovo godišće. Da nije sve tako žalosno, bilo bi radosno“....

Ovo je posljednje pismo koje je stiglo u Italiju. Pisano je 22. kolovoza, na dan kad se već znalo da tog dana polazi transport. Moja je majka uspjela u brzini dodati: „Sabrani smo i mirni. Bog će nam pomoći da se vratimo i u radosti svi skupa poživimo. Brinite se koliko je god moguće za našeg Zlatka. Mnogo Vas sve ljubimo i volimo i do skorog viđenja! Vaša Slava. Mama, molim Te budi dobro i čuvaj se!“ I zatim: „Dovide-nja, ljubi Vas i pozdravlja Simon“.

„Mi smo sabrani, mnogo Vas sve ljubi Vaša Sida. Pazite na sebe, da Vas sve nađemo! Saša, budi dobar i slušaj — Vaša Sida“.

Zora Dirnbach u svom članku 'Vukovarska 77' („Kadima“ br. 49, 1987.) opisuje posljednje dane osječkih Židova, kako ih je ona vidjela kao trinaestogodišnja djevojka:

...“U jednom jedinom naletu jedne ljetne noći 1942. godine, iz svojih su kuća pokupljeni i otpremljeni na nekoliko „sabirnih“ punktova svi osječki Židovi, od tek rođene nejačadi do uz krevet prikovanog oca moje Lederer-omame, koji je kao

stogodišnjak otpremljen u sabirni logor. Bila je to prva faza u čišćenju grada od Židova. Kad se grad tog jutra probudio, pred kapijama donjogradskog staračkog doma, moje rodne kuće u Vukovarskoj 77 i novopodignutog logora u Tenju stajala je ustaška straža. S onu stranu tih čuvanih kapija počelo je umiranje jednog svijeta nakon kojega ništa više neće biti kao što je bilo. Brzina i temeljitost kojom je noćna akcija izvedena odavala je davno smišljeni plan kojim su (do daljnjega) od „čišćenja“ bili pošteđeni takozvani mješoviti brakovi i „mješanci“, uz utvrđene lokacije svih sabirnih logora...

...Oba donjogradska logora, onaj u staračkom domu i onaj u halama naše bivše tvornice, bila su namijenjena samo starcima i ženama sa sasvim malom djecom. Život u njima trajao je punih mjesec dana, iako za podosta njihovih zatočenika mnogo manje. Hladne betonske hale u Vukovarskoj 77, katastrofalni higijenski uvjeti (samo jedan WC na nekoliko stotina staraca i djece), nikakva ishrana, spavanje na golom podu, stiješnjenost, depresija, prve bolesti i umiranja, sve je to učinilo svoje...

Sa svim svojim golim i hladnim halama Vukovarska 77 ipak nije mogla primiti pod krov sve osječke starce i djecu pa je i donjogradski Židovski starački dom, udaljen od naše tvornice ne više od stotinjak metara, pretvoren u sabirni logor, što se gradskim vlastima očito od svih rješenja učinilo najpraktičnijim iz dva razloga: kao prvo, starce nije trebalo preseljavati, a kao drugo, ni donjogradska željeznička stanica nije bila daleko za sve one Transporte koji su bili u planu. Sabivši, dakle, još stotinjak starijih ljudi i majki s djecom u starački dom, stvoren je drugi „specijalizirani“ sabirni logor, pa je tako onaj treći u Tenju bio zapravo jedini mješoviti.

...Toga 22. kolovoza 1942., pošto je i posljednji stočni vagon nabijen ljudima napustio donjogradsku željezničku rampu, u gradu su ostali samo „mješanci“ — oni koje je pošteđjela izmišljotina nazvana mješoviti brak i oni koji su se rodili iz takvog braka, opskrbljeni se na vrijeme pravom ili lažnom krštenicom. Njima je toga dana po drugi put poklonjen život...

Putovanje koje je ostalima u bliskoj budućnosti predstojalo radalo je crne slutnje. Nekoliko samoubojstava, uz sva ona staračka umiranja koja su pospješili uvjeti logorskog života, doživljeni su zato prije kao spas i milost, nego kao tragedija. Tko je imao sreće, umro je na vrijeme. A to „na vrijeme“ značilo je spas od one kolone izbezumljenih, klecavih, od neshvaćanja i užasa obamrlih staraca, žena i djece koji vuku sa sobom staru, vječnu, uvijek istu i davno naviklu prtljagu: nešto jela, nešto skrivenog zlata, po koji gunj, jastuk, madrac te krhku nadu da će se ipak preživjeti. A u očima odavno ugaslo pitanje: zašto??... U toj koloni oprostila sam se toga dana zauvijek od moje 86-godišnje bake Hermine Dirnbach, od Lile i Šandora Aufferber, od svog bratića Fredija i njegovih roditelja Samike i Gize Dirnbach, od očeve sestrice, a meni tako drage i voljene tete Roze i još od mnogih drugih koji su bili nerazdvojni dio

mog djetinjstva i sastavni dio jednog svijeta koji je, zajedno s beskrajno dugom kompozicijom marvenih vagona koja se kretala prema gorućem kasnopolijepodnevnom horizontu, iščezao zauvijek...

***

Iz vagona koji su se kotrljali u nepovrat izbacivane su na brzinu načrčkane poruke, vapaji i neizgovorena nadanja od kojih je dio, zahvaljujući dobrim ljudima, stigao čak i na nepotpune ili nečitke adrese.

Od moje porodice stigle su tri dopisnice:

23. 8. Sl. Brod „Baš sada stižemo u Brod pa ćemo se oprati. Po svoj prilici idemo prvo u Lobar, a onda dalje. Sve Vas mnogo ljubi Slava, Simon. — Mnogo Vas voli Vaša Sida — Pozdrav omama, Lila, Šandor“

23. 8. Sisak — „Upravo sada saznajemo da putujemo direktno do Mire (Jasenovac). Svi smo dobro samo nam je jako vruće. Mnogo Vas ljubi i grli, Vaša Slava, Simon“

23. 8. „Stigli u Lobar, ne znam kako dugo ostajemo. Umorni smo, ali ćemo se ovdje odmoriti. Mnogo Vas ljubi Vaša Slava. Svaki čas je drugo. Sada saznajem da odlazimo Mavri (Njemačka). Pozdrav Simon“

To su bili posljednji znaci života ljudi koji su znali da ih vode u nepovrat i grčevito su pokušavali održati vezu sa svijetom izvan žica i vagonskih rešetki.

Epilog:

Miro Aufferber je preživio 4 godine Jasenovca i proboj 22. travnja 1945. godine; Zvonko i Veljko su preživjeli njemačku okupaciju Italije od jeseni 1943.; Omama Flora i unuk Saša bili su do oslobođenja Osijeka skriveni kod gđe. Banderier; ja sam se vratio iz partizana. Od deportiranih u kolovozu 1942. nije se vratio nitko. O njihovoj smrti nismo uspjeli dobiti nikakve podatke..

Osim Veljka, mi preživjeli stigli smo u Izrael s prvom, ili drugom alijom. Nismo mogli zaboraviti poniženja i svirepost okoline u kojoj smo dotad živjeli. Svi smo na najbolnji način došli do saznanja da Židovi mogu i moraju živjeti samo u svojoj zemlji.

Danas, 50 godina kasnije, Osijek leži u ruševinama uslijed bra-toubilačkog rata. Na stotine je ljudi ubijeno, a deseci hiljada postali su bjegunci bez kuće i kućišta.

Sjeća li se itko od starijih Osječana što je bilo te 1942. godine???

U Rehovotu, lipanj 1992. godine.

Dr. Zlatko Wamoscher ■

NOVOSTI S FILATELISTIČKOG OKNA IZRAELA

100 godina pobožne
cionističke naobrazbe

Piše: **Jurica Miletić**

➤ Potkraj srpnja odnosno posljednjeg dana *tamuza*, na filatelističkim oknima izraelskih pošta pojavila su se tri nova izdanja maraka: tri marke posvećene nekadašnjim jeruzalemskim rabinima, tri marke posvećene različitim tipovima *khamse* i jedna marka posvećena 100. obljetnici cionističke vjerske naobrazbe.

Nominalne vrijednosti niza posvećena jeruzalemskim rabinima su 1.5, 2.2 i 2.4 **NIS**-a (=novi izraelski šekel), a dio naklade tiskan je (donji dijelovi araka) s klasičnim privjeskom, sa ili bez prigodnih natpisa i grafičkih dodataka. Na markama su redom likovi rabina Jacoba Saula Eliachara, Samuela Salanta Jerusalema i Meira Rishona Mezion. Sva su trojica kao duhovni vođe cijele zemlje djelovala potkraj razdoblja turske vladavine. Rabini Eliachar i Meir nosili su i titulu Rishon-le-Zion (Prvak Ciona), koja je upravo u doba turske vladavine označavala prvog rabina Jerusalema. Većina Židova koji su tad živjeli u Jeruzalemu uživala je sredstva prikupljena izvan zemlje (*halukkah*), a zbog toga su sva tri rabina putovala u inozemstvo i igrala važnu ulogu u širenju Jerusalema izvan zidina Staroga grada. U to je vrijeme nastala i četvrt **Mishkenot Sha'ananim** (Mirno naselje), ➔

Rabin Jacob Saul
Eliacher Yissa
Beracha

Rabin Jacob Meir

Rabin Samuel
Salant

→ izgrađeno na poticaj Mojsija Montefiora. Jednako su tako sva trojica poticali siromašnije stanovnike Jeruzalema da posvuda u Eretz Izraelu osnivaju poljoprivredna naselja udarili su temelje glavnom rabinatu koji kao takav djeluje danas.

Rabin Jacob Saul Eliachar

Rabin Jacob Saul Eliachar (Yissa Beracha) rodio se u Safedu godine 1817. Budući da je kao dijete izgubio oca, odgojio ga je očuh. Kao vrstan poznavatelj Tore sudjelovao je u radu sefardskog vjerskog suda kojem je u kasnijem životnom razdoblju i predsjedao. Godine 1893. bio je imenovan vrhovnim rabinom Jeruzalema, a cijenili su ga i do njega držali ne samo njegova vlastita zajednica, već i Arapi i Turci podjednako. Priznanja su mu odali i sultan Abdul Hamid II. i njemački car Wilhelm II. Putovao je u Egipat, Italiju, Siriju i Tursku i poticao naseljavanje Eretza. Umro je 1906., a jeruzalemska četvrt **Giv'at Sha'ul** dobila je ime po njemu.

Počast je odana i Samuelu Salantu i Jacobu Meiru

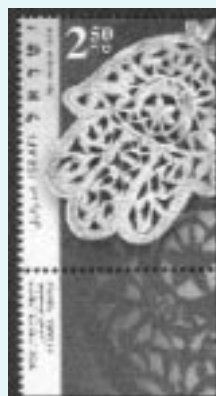
Rođen u Poljskoj 1816. godine, rabin Samuel Salant naselio se u Eretz Izrael kao dvadesetipetogodišnjak. I on je putovao u inozemstvo prikupljajući pomoć i novčana sredstava i stekao ugled kao duhovni vođa aškenaske zajednice Jeruzalema. Osnivač je glavne jeruzalemske ješive **Etz Hayyim** (Drvo života), i sam potičući osnivanje novih zemljoradničkih naselja. Umro je u dobi od 93 godine, a nedavno je u tri knjige izdano njegovo djelo **Be-shem Torat Rabenu Shmuel Salant** (Učenje u ime rabina Samuela Salanta).

Za razliku od prethodne dvojice, rabin Jacob Meir rodio se u Jeruzalemu i, baveći se trgovinom, usprkos vrsnom poznavanju Tore odbijao postati rabinom, smjerno tvrdeći kako toga nije dostojan. Istaknuo se radom u sefardskoj zajednici, prikupljajući sredstva za izgradnju bolnice **Misgav Ladakh**. U tom poslu put ga je naneo u Alžir, Bukharu i Tunis. Osobito je zaslužan za razvoj Jeruzalema. Njegovo imenovanje vrhovnim rabinom Jeruzalema poništio je rabin u Konstantinopolisu koji se držao vrhovnim autoritetom u Otomanskom carstvu, pa je neko vrijeme proveo kao glavni rabin Tesalonike, a kasnije postao počasnim predsjednikom Svjetske sefardske federacije.

Khamse na novim izraelskim markama

Ruka je iznimno važan dio ljudskoga tijela, bitna za rad i svakodnevne aktivnosti, baš kao i sredstvo za pretvaranje zamisli u djela. Istodobno je i simbol nadmoći i snage, u mogim religijama povezana s božanskom moći. U različitim kulturama ruka je prihvaćena kao moćno sredstvo koje može

zaštititi i odagnati zlo. Ruke odnosno otvorene šake mogu se naći i na prehistorijskim spiljskim crtežima. Motiv ruke osobito se snažno razvijao u islamskim zemljama gdje se povezivao s rukom Muhamedove kćeri Fatime, kojoj se pripisivala moćna zaštitnička uloga ili pak s riječom *khamse* u značenju „pet“. U sjevernoj Africi, Egiptu, Iranu, Iraku, Siriji, Turskoj i otomanskom Eretzu Izraelu razvili su se mnogi tipovi *khamse*, kao znak zaštite od svakovrsnih zala. Židovi koji su živjeli u muslimanskim zemljama *khamse* su objeručke prigrlili i s vremenom je zadobila neka posve židovska obilježja: hebrejske natpise i simbole. Židovski vjerski autoriteti u tim zemljama ukazivali su na svezu između jednoslovnog naziva Boga (**Monogrammaton**) i petog slova hebrejskog alfabeta **heh** odnosno na način kako drže ruku kad daju svoj svećenički blagoslov. Neki pak vjerski autoriteti *khamse* povezuju s ribom, koja je simbol plodnosti. Nove izraelske marke nominalnih vrijednosti 1.5, 2.5 i 7.4 NIS-a prikazuju *khamse* kakve su pripadnici židovskih zajednica rabili u Maroku, Tunisu i Iranu. Marokanska je urešena Davidovim štitom, iranska prstima, a tuniška nosi natpis **Shaddai** - posebno ime za

Khamse Tunis

Khamse Iran

Khamse Maroko

Boga. Inače, sve na markama prikazane *khamse*, dijelovi su privatne zbirke obitelji Gross iz Tel.-Aviva.

Nominalna vrijednost marke posvećene stoljetnici cionističke naobrazbe jest 3.60 NIS-a i između ostalog donosi i lik osnivača škole - rabina Judaha Leiba-Fishmana-Maimona i Isaaca Jacoba Reinesa. te zgradu prve škole **Tashke-moni**. ■

UTEMELJITELJ “COLONIE DIGNIDAD” OSUĐEN NA ZATVORSKU KAZNU

Utemeljitelj tajne njemačke enklave “Colonia Dignidad” i bivši nacistički kaplar Paul Schaefer (84) osuđen je 24. svibnja u Čileu na 20 godina zatvora zbog spolnog zlostavljanja 25-ero djece.

Schaefer je optužen i za mučenje djece u “Coloniji Dignidad”, koju je utemeljio 1961., a izručen je Čileu nakon što je u ožujku 2005. godine uhićen u Argentini.

Schaefer je od 1996. bio u bijegu

Schaefer je iz Čilea pobjegao u kolovozu 1996. nakon što su obitelji zlostavljane djece podnijele protiv njega tužbu. Schaefer je također optužen zbog kršenja ljudskih prava tijekom režima bivšeg čileanskog diktatora Augusta Pinocheta, u razdoblju od 1973. do 1990. godine. Prema sudskim dokumentima, agenti čileanske vojske “Colonijsku Dignidad” koristili su za mučenje zatvorenika koji su kasnije proglašeni nestalima.

Colonia Dignidad - “njemački raj” u Čileu

“Colonia Dignidad”, zajednica bivših nacističara, smještena na oko 6 tisuća hektara, nalazi se u području čileanskih Anda, oko 350 kilometara južno od Santiaga. Službeno “Colonia Dignidad” ne postoji od 1. veljače 1991. godine, kad je tadašnji čileanski predsjednik Patricio Alwyn naredio njezino raspuštanje. U stvari promijenilo se samo ime - “Colonia” je postala “Villa Bavaria”. Koloniju su 1961.

godine osnovali bivši nacisti, okružena je bodljikavom žicom i stražarskim tornjevima, a u njoj živi oko 350 Nijemaca i nekoliko Čileanaca. Protiv stanovnika Colonije podignute su brojne optužnice zbog prisilnog rada, korištenja droge, mučenja i u posljednje vrijeme seksualnih zločina.

Od ožujka 1997. godine događaji su se počeli nizati jedan za drugim. 26. ožujka

Utemeljitelj tajne njemačke enklave “Colonia Dignidad” i bivši nacistički kaplar Paul Schaefer (84) osuđen je 24. svibnja u Čileu na 20 godina zatvora zbog spolnog zlostavljanja 25-ero djece.

te godine sudac Hernan Gonzalez, zadužen za 25 sudskih predmeta u vezi s Colonijskom Dignidad, uspio je prvi put ući u logor, u pratnji pedesetak policajca. Njegov je cilj bio istražiti djelovanje skupine koju vodi Schaefer, koji se tada već nalazio u bijegu.

Schaefer je morao pobjeći iz Njemačke

Schaefer, samoproglašeni baptistički propovjednik i bivši zabavljač na sajmovima, okorjeli je zločinac. On je 1961. godine morao pobjeći iz Njemačke, jer je njemačko tužiteljstvo protiv njega podiglo optužnicu.

Dok je živio u Njemačkoj organizirao je “sirotišta” za hendikepiranu djecu koju

je iskorištavao. Bježeći iz Njemačke, Schaefer je sa sobom poveo desetak djece. Nakon puča generala Pinocheta u rujnu 1973. godine, organizacije za ljudska prava i ljevičarski pokreti tvrdili su da je “Colonia Dignidad” zatvorenički logor u kojem se muče i ubijaju protivnici režima, a prema nalogu čileanske tajne policije (DINA). Tijekom diktature u Čileu, djelovanje Colonije izazvalo je diplomatske napetosti između Santiaga i Bonna. Istražnom povjerenstvu tadašnje Zapadne Njemačke, koje je poslano u Čile, onemogućen je ulazak u Coloniju pa se ono moralo vratiti neobavljena posla.

“To je raj reda kojeg su Nijemci sagradili u našoj zemlji”, izjavila je svojedobno o Coloniji supruga generala Pinocheta Lucía Pinochet. Postojanje Colonije Dignidad svijetu je otkrila organizacija Amnesty International. ■

JUDAICA U BRITANSKOJ ZAJEDNICI NARODA

Piše: **Jurica Miletić**

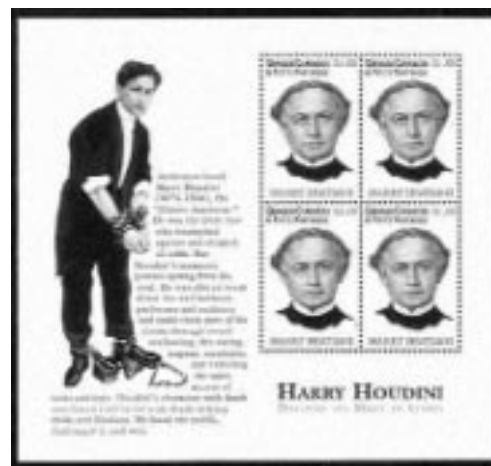
Teško bi bilo ustvrditi kako marke Države Izraela ne pripadaju u temu pod zajedničkim nazivom *judaica*, ali, barem filatelistički, bilo bi mnogo teže skupiti marke koje potpadaju pod taj naziv, a nisu izdanja izraelske pošte. Ono što se prije pedesetak godina činilo lakim i dobavlјivim, sukladno sve većem broju maraka kojima poštanske administracije doslovce danonoćno zasipavaju filatelističko tržište, danas je tek teško ostvariv san. Skupiti sve marke s temom *judaica* svih zemalja i područja na svijetu koja imaju ili su ih imali pravo izdavati, životni je pothvat, a ponekad ni cijeli jedan ljudski život nije dovoljan da se ta zadaća ispuni. Na prvi pogled nevjerojatno, ali marke koje potpadaju pod *judaicu* danas se mogu naći i među izdanjima zemalja od kojih bi se to najmanje očekivalo, a manje, recimo u izdanjima zemalja u kojima bi se to moglo očekivati.

U praksi, *judaica* se na markama najčešće svodi na sinagoge i holokaust, a manje na osobe koje su kao Židovi na ovaj ili način zadužili svijet, a ponajmanje na vjeru. Mnogi filatelisti, nastojeći si nekako pomoći, sužavaju krug svojeg skupljanja i usredotočuje se tek na *judaicu* određena područja. Tako neki skupljaju samo marke zemalja određenih kontinenata, neki se ograničavaju samo na žigove, neki na građevine, neki na vjerske teme, a nemali je broj onih koji su se odlučili tek za političke cjeline. U takve svakako valja ubrojiti one koji s temom *judaica* skupljaju samo marke Britanske zajednice naroda odnosno **British Commonwealtha** kao svojevrsnog nasljednika onog

što se nekoć nazivalo Britanskim Carstvom.

Što je Britanska zajednica naroda?

Ponajprije, valja utvrditi koje zemlje danas uopće čine Britansku zajednicu naroda, osim Ujedinjenog kraljevstva (umjesto tog jedinog ispravnog naziva zemlje, često se rabi i zemljopisni pojam Velika Britanija, što je ime otoka, ili, što je još gore, samo Engleska, kao da Škotska, Ulster i Wales ne postoje). Prema službenim podacima, abecednim redom to su: Antigua i Barbuda, Australija, Bahami, Bangladeš, Barbados, Belize, Bocvana, Brunei, Cipar, Dominika, Fidži, Gambija, Gana, Grenada, Gvajana, Indija, Jamajka, JAR, Kamerun, Kanada, Kenija, Kiribati, Lesoto, Malavi, Maldivi, Malezija, Malta, Mauricijus, Mozambik, Namibija, Nauru, Nigerija, Novi Zeland, Pakistan, Papua Nova Gvineja, Sveti Kitts i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Samoa, Sejšeli, Sierra Leone, Singapur, Svaziland, Solomonski otoci, Šri Lanka, Tanzanija, Tonga, Trinidad i Tobago, Tuvalu, Uganda, Vanuatu i Zambija. Dakako da navedenim zemljama valja dodati i Alderney, Anguilla, Ascension, Božićni otok, Britanske djevičanske otoke, Britansko antarktičko područje, Britanski teritorij u Indijskom oceanu (B.I.O.T.), Cocos ili Keeling otoke, Cookovo otočje, Falklandske otoke i Južnu Georgiju, Gibraltar, Gurnesy, Jersey, Man (otok), Montserrat, Nauru, Niue, Penrhyn, Pitcairn, Redonda, Svetu →

Harry Houdini

David ben Gurion

Albert Einstein

→ Helenu, Tristan da Cunha, otoke Turks i Caicos itd., a mnogi ne prezaju u isti koš strpati i Republiku Irsku, premda ona u Commonwealthu službeno nije već sedamdesetak godina.

Judaica na karipskim otocima

Varaju se oni koji misle da u takvom, jednom izrazito anglosaksonskom sklopu, *judaice* nema mnogo. Isključe li se marke s temom holokausta koje zaslužuju posebnu obradu, izdanja posvećenih pojedinim ljudima i obljetnicama, doista je mnogo. Primjerice karipski otok **Anguilla**, s površinom od nepunih stotinu četvornih kilometara i nekih sedam tisuća stanovnika, u britanskom je posjedu još od 1650. Nakon neuspjela pokušaja osamostaljivanja prije tridesetak godina, poštanske marke izdaje u prekomjernim količinama, ali zahvaljujući tematici, na svjetskom filatelističkom tržištu čini se da imaju dobru *prođu*. Još 1983. tamošnja je pošta izdala niz od deset maraka, a na svakoj je po jedna od deset zapovijedi, dok se Mojsije s 10 zapovijedi pojavljuje na popratnom spomen-bloku. Također karipski otoci **Antigua i Barbuda** lijep su broj maraka posvetili 850. obljetnici rođenja Maimonidesa, ali nisu zaboravili ni Chagalla, niti Marilyn Monroe koja je na židovstvo prešla prije nego se udala za Arthura Millera. Maimonides se, naime, rodio 30. ožujka 1135. Rabin, liječnik i filozof koji je djelovao u Španjolskoj i Egiptu, jedan je od malobrojnih koji je svojim učenjem djelovao i na nežidovske filozofe srednjeg vijeka, ali i naraštaje koji će slijediti. Puno mu je ime bilo **Moše ben Maimon**. U svakom slučaju, najpoznatiji je ostao pod grčkim imenom **Moses Maimonides** što doslovce znači **Mojsije - sin Maimona**. Nekoliko židovskih spisa naziva ga **Maimoni**, ali mnogo je više onih koji ga nazivaju hebrejskim akronimom njegove titule i imena - **Rabin Moše ben Maimon** = **RaMBam** ili jednostavno **Rambam**.

Sva je prilika da su s obzirom na svoju veličinu, Antigua i Barbuda izdali najviše poštanskih maraka koje se mogu uvrstiti u *judaicu*: različita slikarska ostvarenja Raphaela i Rubensa na kojima se pojavljuju Mojsije i Ezekiel, potom osobe poput Sarah Bernardt, Alberta Einsteina, Vladimira Horowitza, Melvina Calvina i tako dalje.

Iznenadenje pošte Bangladeša

Australska pošta, za razliku od karipskih otoka, provodi mnogo solidniju izdavačku politiku i premda površinom neizmjereno veća, izdaje znatno manji broj maraka godišnje (premda su naklade kud i kamo veće) pa je i *judaice* manje, ali nije neznatna. Među ranim takvim izdanjima

I riječ dvije o našem području i zemljama koje nas okružuju: Einsteina su se sjetile sve tri bosanske pošte, dok iz domaće markovne proizvodnje valja izdvojiti tek izdanje posvećeno kongresu esperantista i Zamenhofu. Na jednom izdanju Makedonije može se vidjeti Davidov štit, a na drugom lik Einsteina, koji se pojavljuje i na jednom srbijanskom izdanju. U Sloveniji judaice, čini se, nema!

izdvojiti valja vrednotu na kojoj je istaknuti cionist, general John Monash, a 1986. posebnim je izdanjem obilježen državni posjet tadašnjeg izraelskog predsjednika Chaima Herzoga. Relativno nedavno posjet Moshe Katsava obilježen je vinjetama odnosno naljepnicama s izraelskom zastavom, sve skupa izdano u vodoravnom sutisku s markom.

Sinagoga u Cochinu

Maimonides

Don Isaac Abrabanel

Jedno od najvećih iznenadenja pripremila je pošta **Bangladeša** koja je 1993. izdala marku posvećenu palestinskim borcima, a ispod slike na arapskom napisala **TERORISTI**. Marka je bila povučena iz prometa samo za sat vremena. Iznimno rijetko izdanje (jer samo je mala količina bila prodana), ipak nije i skupo kao što bi se očekivalo, jer dobiti se može za ciglih 25 dolara. Omotnica prvog dana, ono što najčešće zovemo **FDC** (prema engleskoj kratici **F**(irst) **D**(ay) **C**(over)), vjerojatno je mnogo skuplja.

Što se **Kanade** tiče, jedno od traženih izdanja svakako je marka kojom se prije točno trideset godina obilježavala 200. obljetnica američke Deklaracije neovisnosti. Na njoj je, naime, zemljovid na kojem se vidi i naselje *Trois Rivières*, jedno od prvih židovskih naselja na novom kontinentu, a riječ je o združenom izdanju sa SAD-om. Jedna je kanadska marka bila posvećena i židovskom useljavanju, a na marki posvećenoj →

Rembrandt Mojsije sa zakonima Jakov s anđelom Izak i Rebecca i Hannah sa Samuelom

→ nepismenosti našao se i hebrejski alfabet. **Cipar** je jedno izdanje posvetio 50. obljetnici oslobođanja njemačkih koncentracijskih logora, dok se Einsteinov lik našao i na markama **Fidžija** i **Gambije**. Zanimljivo je da je ova potonja zemlja jedno izdanje posvetila i Robertu Zimmermannu koji će se proslaviti pod imenom Bob Dylan, ali i cijeloj plejadi ličnosti: Arnoldu Schoenbergu, Dannyju Kayeju, Paulu Ehrlichu, Elliotu Gouldu, Walteru Matthauu i Maimonidesu, a lijep broj maraka s prizorima iz Jeruzalema i drugih dijelova Izraela da se i ne spominje. Jeruzalemu je marke nekoliko puta posvećivala i **Gana**, a na jednoj se gibraltarskoj marki našao i lik predsjednika Joshue Hassana. Da nema marke s likom Benjamina Disraelija i Hadrijana koji je obnovio Jeruzalem i nazvao ga Aelia Capitolina, teško da bi se iz posvemašnje britanske proizvodnje bilo što moglo uvrstiti u *judaicu*. Kud i kamo više takvih izdanja ima mali otok Grenada, a ako se uključe i njegovi otočići Grenadini koji uživaju pravo izdavanja vlastitih maraka, čini se da upravo to područje prednjači brojem izdanja.

David ben Gurion na markama Montserrata i Nevisa

Posjed britanske krune - otok **Jersey** u Engleskom kanalu koji Francuzi nazivaju La Manche na jednoj svojoj, nedavno izašloj marki, donosi lik Petera Sellersa, a na jednom od mnogobrojnih izdanja **Gvajane** kao motiv pojavljuje se i paljenje svijeća za hanuku. Indija se pojedinim izdanjima prisjeća i Marxa i Einsteina, a na jednoj se marki pojavljuje i unutrašnjost sinagoge u Cochinu. Einsteina se nekoliko puta sjetila i pošta **Irske**, a deset zapovijedi i rudnike kralja Salomona može se vidjeti na markama **Lesota**, baš kao i Saladinovo osvajanje Jeruzalema, dok malteško izdanje posvećeno Zamenhofu kao ocu esperanta, koliko u *judaicu*, pripada i u *croaticu*.

David ben Gurion pojavio se na markama **Montserrata** i **Nevisa**, koji se potrudio na marki ovjekovječiti i Simone Signoret i mađioničara Davida Copperfielda, rođenoga kao David Seth Kotkin. Na jednom izdanju **Papue Nove Gvineje** može se vidjeti židovska harfa. Posebno velik broj maraka u smislu *judaice* izdala je pošta zapadnoafričke države **Sierra Leone**, a **Sveti Vincent** se valjda specijalizirao za osobe iz show-businessa i sporta. Na mnogim njegovim markama pojavljuju se Benny Goodman, Beverly Sills, William Shatner, Leonard Nimoy i Barbra Streisand, a ni marke s Einsteinom i prizorima iz Izraela nisu rijetkost. **Tanzanija** se sjetila i bivšeg njujorškog gradonačelnika Fiorella la Guardiye kojem je majka Židovka, a **Tonga** pak Noine arke i životinja na njoj i u noj, a takvih izdanja ne nedostaje ni u izdavačkoj politici pošta **Ugande** i **Zambije**. ■

ISKUPITELJ NAŠIH ZLOČINA

Zašto su hrvatski mediji u golemoj većini stali na stranu Izraela

→ Vijest da je izraelska vojska masakrirala trideset četiri djeteta u Qani na jugu Libanona objavljena je u dvanaestoj minuti televizijskoga dnevnika. Izvještaj je trajao malo više od pola minute. Vijest da je britanska policija, navodno, osujetila terorističke napade na tamošnje zrakoplove koji lete preko Atlantika otvorila je televizijski dnevnik i trajala je osam i pol minuta.

Istovremeno, o ubijanju arapskih civila, uništavanju kulturnohistorijskih spomenika u Libanonu, rušenju džamija, etničkom čišćenju i protjerivanju muslimana, ali i manijakalnim rasističkim lažima izraelskog predsjednika Ehuda Olmerta o ubijenima na Kosovu, Jutarnji list jedva da je ista objavio, ali zato preko pola naslovnice najavljuje dvostraničnu reportažu o zagrebačkom nogometnom navijaču koji se priključio Izraelskoj armiji te objavljuje srce drapateljne reportaže o navodnim problemima mladih Hrvatica na međunarodnim zračnim linijama kada kreću na čvenk sa svojim britanskim zaručnicima.

O Hrvaticama, pak, koje su zaručene za Arape ovih dana ne doznajemo ništa. Mi kao da smo odabrali svoju stranu u ovoj ratu pa nas tople ljudske priče s druge strane fronte zapravo i ne zanimaju jer bi mogle narušiti borbenu spremnost naših boraca. Djeca iz Qane definitivno nisu naša djeca. Odakle, međutim, takve i tolike simpatije hrvatskih medija za izraelsku stranu u ratu? Odgovor na ovo pitanje zanimljiv je i slojevit. Desničari će Izrael voljeti iz jednog, a →

→ ljevičari i liberali iz drugog razloga. Iz perspektive hrvatske desnice, čiji će se pripadnici iz prilično nejasnih razloga uvrijediti ako ih nazovete ustašoidima ili klerofašistima, Židovi su u različitim kombinacijama i kontekstima planetarnih zavjera tradicionalni hrvatski neprijatelji. U posljednjih petnaestak godina barem smo dovoljno slušali i čitali o judeomasonskim urotama protiv Hrvatske, pa o Sorosu kao židovskome burzovnom mešetaru koji je dobio zadaću od Svjetske Vlade da sruši našu mladu državu, pa o komunizmu kao ideološkome oružju kojim su Židovi i boljševici pokušali razoriti kršćansku Europu, a fenomen antisemitizma u zemlji u kojoj gotovo da više i nije ostalo Židova, karakterističan je za Hrvatsku kao i za većinu tranzicijskih zemalja.

Neokajana hrvatska prošlost

Međutim, neobično je to da su navlas isti mediji i autori koji su u Sorosu vidjeli Židova s nacističkih karikatura otpočetak pokazivali oduševljenje prema akcijama izraelske vojske, generalu Sharonu, pokoljima u izbjegličkim logorima Sabra i Shatila, protjerivanju arapskoga stanovništva i svakom agresivnom aktu koji je prethodio ratu koji Izrael upravo vodi. Koliko im god Židovi bili povijesno antipatični, našim su desničarima bliski i dragi izraelski tenkovi, kao i izraelski ideal jednonacionalne države u kojoj Arapi i muslimani mogu biti samo građani trećega reda, sluge i čistači ulica, koji teško mogu naći svoje mjesto i u nogometnoj reprezentaciji. Izraelski je nogomet, naime, žrtvom židovskoga ekskluzivizma pa muslimanu nije jednostavno da bude asimiliran, nego je vazda prepoznat i redovito mu se na domaćim stadionima zviždi. Kakva suprotnost hrvatskoj nogometnoj toleranciji: mi u reprezentaciji volimo i Srbe, čim priznaju da su Hrvati!

Razlozi iz kojih hrvatska ljevica navija za Izrael, a s njom i naši lijevoliberalni mediji, nisu militarističke prirode. Naime, dok će desnica slaviti Sharona, Olmerta i masakr u Qani, ljevica će ih prešućivati,

ili će ih komentirati s nekom vrstom nelagode. Njezina simpatija za Izrael zapravo je istovjetna lijevoliberalnoj simpatiji za Georga Sorosa. Soros je Židov, Olmert je Židov, obojica su reprezentanti određenog pogleda na svijet, te će nam obojica biti jednako bliski i simpatični. Toliko simpatični da Hrvatska televizija neće objaviti potresne fotografije mrtve libanonske djece, jer bi te fotografije mogle negativno utjecati na javnost ili bi mogle uvrijediti izraelskog ambasadora. U tako postavljenoj perspektivi zapravo i nema razlike između kritike ratoborne izraelske politike i kritike cjelokupnoga židovskog naroda, a izraelski ambasador više nije predstavnik samo jedne države koja se u medijskome tretmanu ne bi trebala razlikovati od drugih država, nego je predstavnik cijele civilizacije, prema kojoj mi, očito je, imamo nečistu savjest. Dok će hrvatski desničari i klerofašisti danas rado uspoređivati hrvatsku povijesnu sudbinu sa sudbinom Židova, ljevičari i liberalno građanstvo u Izraelu će vidjeti ovlaštenog predstavnika žrtava hrvatskoga fašizma iz 1941. Osim što je i jedno i drugo glupavo, oboje je očit dokaz neživljene, ali i neokajane prošlosti.

‘Širenje područja borbe’

Simpatije za izraelske vojne akcije, za pretvaranje južnoga Libanona u prah i pepeo i za “širenje područja borbe” na Bliskome istoku, da zloupotrijebimo književni naslov još jednoga u Hrvatskoj omiljenog zagovornika izraelskog militarizma, u sebi nose nešto što je duboko u svojoj biti izraz antisemitizma. Židove ne volimo kada zarađuju novac pa ga onda i dijele okolo (kao Soros), ali ih volimo kada ubijaju i ruše jer ih tada zamišljamo kao iskupitelje naših zločinba. Čim nas sutra netko upita za Biljane Donje, mi ćemo mu spomenuti Qanu, čim nam počne na nos nabijati starce pobijene nakon Oluje, mi ćemo ga upitati za Libanon. Jednoj Aleksandri Zec suprotstaviti ćemo trideset četiri djeteta iz Qane.

Cinična retorika

S druge strane, zar i prešućivanje zločina izraelske države, a u ime sućuti prema žrtvama holokausta i simpatija prema veličanstvenom židovskom prinosu europskoj kulturi, nije nekakav izraz antisemitizma? Kakve to predrasude imamo prema Židovima ako ubijanje djece i rušenje gradova smatramo njihovim prirodnim ponašanjem, nečim što se ne smije pretjerano kritizirati, ili čak židovskom nacionalnom i civilizacijskom karakteristikom? Ako u nama nema antisemitizma, niti nesnošljivosti prema Židovima, ako smo načisto s time što se dogodilo 1941. i ako se naše mišljenje o logoru u Jasenovcu ipak razlikuje od mišljenja hrvatskih biskupa, tada bismo morali biti zgroženi i zgađeni izraelskom ratnom strategijom, ciničnom i rasističkom retorikom izraelskih ministara, ali i ravnodušnošću s kojom Europa ispraća agresiju na Libanon. Zar nas slična, premda manje izražena ravnodušnost nije jako nervirala kada su naša sela i gradovi bili pod udarom neprijateljske vojske?

Činjenica da su hrvatski mediji u golemoj većini stali na stranu Izraela i njegovih američkih i britanskih saveznika, između ostaloga potvrđuje i našu ružnu sklonost da svaki put stajemo na stranu jačega i moćnijeg. Reportaže o dečku sa Šalate koji se ponosno slika s teškom izraelskom strojnicom, spreman da već sutra krene ratovati po Libanonu, Siriji, Iranu... morale bi nas iritirati na jednak način kao reportaže o Izraelcima koji 1991. idu ratovati za Srbiju, da je takvih reportaža bilo. Ali zamislite, takvih reportaža nigdje nije bilo. Ako ne zbog zdravoga razuma i zbog pristojnosti, a onda zbog elementarnog opreza, novine u normalnim zemljama neće najavljivati i propagirati odlaske svojih građana u ratove za treće zemlje. Uostalom, tko bi volio biti državljaniin toliko bijedne države koja bi se ponosila tuđinskim vojnicima. ■

Miljenko Jergović,
Jutarnji list2, 17.08.06.

JUDAICA FIORENTINA

ili tragovima nestalog geta

Piše: **Jurica Miletić**

➤ Teško je ispred firentinske crkve **Svetog križa** zamisliti da je nekoć davno taj prostrani trg pred njom bio otok. Vječni Arno, kažu, upravo je ovdje imao dva korita, a pomalo oronule cehovske palače na stranama bile su svjedoci trgovačkim dovikivanjima, cjenkanju, prosjačenju i sitnim lopovlucima, jer današnji je trg nekoć bio tržnica. Upravo u nju gleda Danteov kip ispred crkve koji kao da naviješta prisutnost Michelangela, Galileja i mnogih drugih u njoj. A pogledi mnogobrojnih turista blude od Davida štita koji se ističe na njezinu pročelju iznad rozete, pa do Brunelleschijeve **Cappelle de' Pazzi** sa strane. Kao po zapovijedi, nakon kano-nade škljocanja digitalnim fotoaparati-ma uperenima u svim smjerovima, kreću prema uzanoj ulici, bolje rečeno kaleti Borgo de Greci, u smjeru glavog trga **Piazza della Signoria** na kojem se upravo ispred palače **Palazzo Vecchio** koči jedna od Davidovih kopija. Razlozi su zapravo dvojaki: osim obilaska trga,

Nikad nisam volio turističke programe koji kao jeftini kompjutorski crno-bijeli ispisi vise na stupovima uz tramvajska stajališta ili jarkim bojama ispisani i glamuroznim fotografijama optočeni rese izloge putničkih agencija, obično dopunjeni kakvim prastarim kovčegom, ili pak pedesetak godina starim posterom. Ovima na stupovima nekako ne vjerujem. Ta, tko ozbiljan lijepi oglase po stupovima (krišom i preko noći, jer to se ionako bez dozvole ne smije činiti) i još navodi kako su Cico, Manja ili Tanja, opet među nama. Kao turistički vodiči, dakako. Ta oni poznaju sve tajne zanata, u svakome europskom gradu znaju gdje su robne kuće sa stalnim rasprodajama i savršeno će svoje putnike uputiti gdje se pije najjeftinija kava koja je, autoritativno tvrde, dobra baš kao i ona doma. Iza njih je stvarno dojmljivo iskustvo: nekoliko su puta pratili kakav maturalac u Lloret de Mar ili pak uspješno sa svojim putnicima šopingirali tijekom jednodnevnih šoping tura u Grazu ili Nagykanizsi.

Oglasi u izlozima, sročeni su preozbiljno, stilski oblikovani po uzoru na slične tekstove velikih svjetskih tour-operatora, pa ipak, dani drugačijoj publici, drugačijih navika i drugačije kulture putovanja. Rečenice u duhu novoskovanih izraza, ali zato s podosta pravopisnih pogrešaka, pomalo zbunjuju i u mnoštvu fraza gubi se sadržaj. A posebno ne volim programe putovanja u Rim što gotovo kričeći najavljuju pet dana i četiri noći u vječnom gradu, sa zadržavanjem od četiri sata u Firenci. Pa zar je kolijevka renesanse tek usputno stajališta na putu u ili iz vječnog grada? Svaka čast Rimu, ali grad Michelangela valjda ipak zaslužuje više od četiri sata. Sigurno je da Firenza nije Davidov grad, ali o Davida se u njoj jednostavno mora spotaknuti na svakom koraku, i bez ulaska u zgradu zvanu Galleria dell' 'Accademia.

Tirkizna kupola Tempio Maggiore

palače, obližnje galerije **Uffizi** i mosta **Ponte Vecchio**, svakako valja svratiti i u dućan **Peruzzi** - glasovitu firentinsku meku s predmetima od kože: od cipela do torbica pa preko remenja istim redom natrag.

Tirkizna kupola Tempio Maggiore

Mene put nosi na drugu stranu: pogledom tražim onu zelenkasto-tirkiznu kupolu koju sam tako lijepo vidio s trga **Piazzale Michelangelo** na drugoj strani Arna. Dakako i na tome je trgu jedan David, a mjesto je zapravo ishodišna točka svakog razgledavanja Firenze; s njega se, naime, kao na dlanu vide Ponte Vecchio, toranj palače Palazzo Vecchio, Brunelleschijeva kupola, Giotto-v toranj i ta tirkizna kupola sinagoge opće poznate pod nazivom **Tempio Maggiore**. Nije ona u središtu geta ili pak neke strogo određene židovske četvrti, jer takve već odavno nema. Nestala je još kad su udarani temelji elegantnu trgu **Piazza della Repubblica**, potkraj XIX. stoljeća. Na tom je prostoru stoljećima bila tržnica, **Mercato Vecchio**, kako su je zvali, a nekoć se tu nalazio rimski forum. Jedini ➔

Ugao ulica Farini i Pilastri

→ preostali rimski stup, danas je sve što u materijalnom smislu to može potvrditi, a i on baš nije lako uočljiv pokraj svojevrsnog slavloluka pobjede podignutog da se i domaći i posjetitelji spomenu kako je Firenza 1895. bila glavi grad Italije. Zatiranje te tržnice bio je tek prvi korak u posvemašnjoj rekonstrukciji gradske jezgre i malo je trebalo pa da srušene budu i sve povijesne zgrade unaokolo. Ipak, zahvaljujući malobrojnoj, ali jakoj engleskoj zajednici to se nije dogodilo, no židovski geto koji je također bio utkan u more uličica i kaleta, bio je izbrisan. Premda ga fizički više nema, uličice i trgovi koji su nekad bili unutar njegovih zidina, još uvijek postoje.

Povijest Židova u Firenci

Židovski trgovci, liječnici, iscjelitelji i bankari Firencu su počeli nastaviti kasno: potkraj XIV. i početkom XV. stoljeća. Godine 1396. firentinske su gradske vlasti dopustile Židovima da se na području grada bave bankarstvom, a pedesetak godina kasnije židovsko se vijeće u Firenci okupilo i prikupilo novčana sredstva namijenjena papi Martinu V. u zamjenu za njegovu zaštitu. Gradski su oci velikodušno Židovima dopuštali da se bave bankarstvom, vjerujući kako će ih i lakše kontrolirati nego kršćane. Židovska je zajednica službeno ustanovljena bila 1437. jer je židovsko bankarstvo u gradu postalo nasušnom potrebom, a njezina je sudbina postala i ostala u uskoj svezi s obitelji Medici. Ostalo je zabilježeno kako ju je dosljedno i uporno branio Lorenzo Veličanstveni i spasio od

progona kad je Bernardino de Feltre držao svoje vatrene propovijedi, ali kad je na samom svršetku XV. stoljeća bila ustoličena katolička teokracija na čelu s dominikancem Domenicom Savanorolom, činilo se da će Firencu napustiti ne samo Židovi, već i obitelj Medici. Trenutačno progonstvo zaustavila je tek pozajmica koju je židovska zajednica dala Republici. Ipak, obitelj Medici se ubrzo vratila i sve su zabrane za Židove ponovno bile ukinute. Sva je prilika da se situacija ozbiljnije promijenila tek kad se vlasti dokopao Cosimo de' Medici koji je prihvatio savjet Jacoba Abravanela, sefardskog Židova iz Ferrare i španjolskim, portugalskim i drugim levantinskim Židovima dao sva prava. Bio je to početak rasta zajednice sefardskih Židova na području Firence. Međutim, Cosimo se, zadobivajući sve više vlasti, mijenjao, baš kao i toliki drugi i prije i poslije njega. Ubrzo su Židovi morali nositi oznake, a granice Toskane su se zatvorile za sve vanjske Židove. Židovske su banke bile zatvorene, a 1571. bio je ustanovljen geto, u kojem su se nastavili i društveni i kulturni život. Podignute su bile dvije sinagoge, jedna talijanska i jedna španjolsko/levantinska. Škrinja iz ove potonje i danas se može vidjeti u kibucu Yavne u Izraelu. U getu su osim pekarnice i mesnice, djelovale i škole i kupke i pregršt drugih, ponajviše filantropskih organizacija. Židovi su imali pravo birati svoje vlastito vijeće, a odluke rabinatskog suda priznavale su i firentinske vlasti. Trgovanje vunom, svilom i plemenitim kovinama bilo im je zabranjeno. Valja reći kako je usprkos *getoizaciji*, ipak postojala i izvjesna vjerska tolerancija: trgovinom su se smjeli širiti na istok, a poneki bogatiji Židov čak je smio živjeti i izvan geta. Malo po malo židovska je zajednica odumirala i početkom XIX. stoljeća brojala je manje od tisuću ljudi. Nakon kratkotrajnih građanskih prava koja im je dala Napoleonova vlast pa ponovno dokinuli Medici, kad je Firenca postala dijelom kraljevine Italije i Židovi su bili priznati kao njezini punopravni građani.

Tempio Maggiore sagrađen je krajem 19. stoljeća

Pomno slijedeći sad vidljivu, sad nevidljivu kupolu, zalazim u ulicu Via della Colona i iznenada se preda mnom ukazuje velik park. Prava oaza svježine i mira pod krošnjama golemih platana, u to vruće ljetno rano poslijepodne. Pozornost mi privlači skupina djece: tri djevojčice na biciklima i dječarac s *kip-pom* na glavi. I da nije bilo *kippe*, shvatio bih tko su, jer dovikuju se na mješavini firentinskog talijanskog i ladina. Momčić je pravi majstor: kad ne izvodi bravure na biciklu, žonglira loptom i mnogo minuta treba proći prije nego li mu lopta napokon sklizne s noge i dodirne tlo. Djevojčice ga zadivljeno gledaju. Gledaju ga zadivljeno i druga djeca, koja govore talijanski. Pomalo iscrpljeni, svi odlaze do obližnje crpke iz koje, sparnom danu za inat, teče čista i osvježavajuća voda.

Nestaju mi iz vidokruga dok ulicom Farini stižem do sinagoge. Nacrti i planovi za gradnju te nove i velike sinagoge →

Izlog

→ odobreni su bili još 1872. ali sagrađena i inaugurirana bila je tek deset godina kasnije. Maurskog izgleda, kažu da je djelo čak trojice graditelja koji su se, barem što se kupole tiče, nadahnuli bizantskom crkvom **Hagije Sofije** u Konstantinopolisu. Čini se da je najzaslužniji za njezinu izgradnju bio David Levi koji je za taj hram, koji mnogi zovu jednom od najljepših europskih sinagoga, osigurao novac. Daleko je od nekadašnjega židovskog geta, kao da i tom razdaljinom na neki način simbolizira asimilaciju njegovih stanovnika. U unutrašnjosti puno rezbarija u bronci i drvu, mramorni pod i prozorski vitraji. U muzejskome prostoru na prvom katu, zbirka srebrnine i vezova. Zvuči nestvarno kako su nacisti zdanje pretvorili u garažu za vojna vozila, a potom minama raznijeli jedan njezin dio. Dvaput restaurirana, jednom neposredno nakon II. svjetskog rata, a drugi put nakon katastrofalne poplave Arna prije točno četrdest godina, Velika je sinagoga ponovo zabljesnula u svome punom sjaju. Zajedno s pločom u čast 248 Židova koje su nacisti deportirali iz Firence.

Godine 1931. u njoj je, naime, živjelo otprilike tri tisuće Židova. Kad su je godine 1943. okupirali nacisti, odmah se započelo s deportacijama. Tadašnji rabin Nathan Cassuto, liječnik i duhovni vođa firentinskih Židova, i sam je bio odveden u logor. Od 243 židovskih stanovnika Firenze, iz logora smrti vratilo se samo njih trinaestero.

Kosher Market

Pravim nekoliko snimaka i nehotice prisluškujući razgovor postarijeg čovjeka koji je upravo donio namirnice u *kosher* restoran susjedne zgrade. Osim pozdravljanja, odvija se na talijanskom. Lijeno protežući noge, jer vrućina postaje nese nosnom, ulazim u ulicu Via de' Pilastru. Da nisam znao koliko sam daleko od već nepostojećeg geta, pomislio bih da sam upravo ušao u židovsku četvrt. Gotovo nosom udaram u izlog

Kosher market

prodavaonice s natpisom **Kosher Market**. Bolje nisam mogao poželjeti: izvrsna prilika da obnovim zalihe *macesa* i *Carmel* ružičasta vina. Ulazim u nevelik dućan i, nemalo iznenađen, ugledam upravo onu djecu iz parka. Virtuoz s loptom, **Pele Fiorentino**, kako sam ga već prije nazvao u sebi, sin je prodavačice, izvanredno uslužne i razgovorljive osobe. Dok proklinjem vrućinu zbog koje ne mogu kupiti ništa od onoga što je u hladnjaku, jer će mi se rastopiti za nekoliko koraka (a baš sam se zaželio kojeg pakiranja *humusa*), zadovoljavam se smjesom za *falafel*, keksima sa sezamom i staklenkom *Gefilte Fish* (američki je proizvod, pa je tako i napisano).

“Zar nećete i *Raifort Blanc*?” nutka me prodavačica. Pozornost mi privlače *chamse* iza blagajne, razglednice sa sinagogom koju sam upravo slikao i nekoliko bogato i ukusno ukoričenih knjiga.

“Znate”, nastavlja prodavačica, “izdavačka nam se djelatnost poboljšala i sve tiskamo na hebrejskom.”

Žaleći što moje znanje hebrejskog još uvijek nije toliko da bih na njemu mogao i glatko čitati, obećavam da ću se vratiti po knjige kad doznam taj stupanj znanja i s teškom plastičnom vrećicom (mnogim izraelskim vinima nisam odolio) napuštam ljubaznu gospođu i ponovo sam u užarenom ljetnom popodnevu Firence. ■

Ni među maslinama nema mira

sunce više ne pri-
nesmiljeno, ovak-
vo vrijeme i ovaj
krajolik od davnih
ne su u europskoj
literaturi opisani
kao Arkadija.

Irene
Nemirovsky:
*Suite
Francaise*

U hladu, ispod
borova, dovršila
sam čitati *Suite
Francaise*, roman
objavljen u Parizu
prije dvije godine
premda napisan
prije 64, a sada
objavljen i na dru-
gim europskim je-

Irene Nemirovsky, rođena 1903. u Kije-
vu u bankarskoj židovskoj obitelji, zara-
na je iskusila izbjeglištvo kad je njezina
obitelj morala bježati iz Petrograda od-
mah poslije Oktobarske revolucije, bu-
dući da su Sovjeti ucijenili glavu njezina
oca. Obitelj se neko vrijeme skrivala u
Finskoj i Švedskoj, da bi se skrasili u Pa-
rizu. Svoj veliki književni talent nje govala
je od djetinjstva, znajući da će jednoga
dana postati pisac. Od ranog je djetinjst-
va naučila francuski od svoje guver-
nante, uz to je znala ruski, poljski, eng-
leski, baskijski, finski, jidiš i od rana bila
vrhunski načitanu.

Uspjeh prvog romana "David Golder"

1929. godine pariški izdavač Bernard
Grasset oduševio se rukopisom romana
David Golder, koji mu je stigao poštom,
te ga je odmah odlučio izdati. Kad je htio
potpisati ugovor s autorom, uvidio je da
je pošiljalac naznačio samo pretinac po-
ste restante, bez ikakvih drugih podata-
ka. Objavio je oglas u novinama, pozi-
vajući misterioznog pisca da se javi. Bio
je nemalo iznenađen kad mu se za ne-
koliko dana predstavila Irene Nemirov-
sky, mlada i vrlo uglađena dama koja je
tvrdila da je u Francuskoj tek deset godi-
na. Naime roman je bio napisan talen-
tom, jezikom i umijećem kakvo većina
pisaca postiže tek u punoj zrelosti. Iz-
davač ju je dugo ispitivao, sumnjajući da
je ona stvarno autorica, sve dok se nije u
to uvjerio kroz dugi razgovor. Odmah po
izlasku, roman *David Golder* prihvatili →

➤ Vozeći kroz bogatstvo zelenih krajoli-
ka, gotovo opustjelim cestama, kao da
su baš svi u kolovozu otputovali na jug,
vratili smo se s putovanja po sjevernoj
Hrvatskoj i Mađarskoj. U gotovo praz-
nom i skroz prekopanom Zagrebu fino je
bilo sjediti s mamom i njezinim prijatelj-
icama u lijepom parku Doma Lavoslav
Schwartz, premda nije bilo živahno kao
u lipnju kad je sve vrvjelo od publike i
sudionika smotre pjevačkih zborova ili
posjetitelja obiteljskog *teferića*.

Iz kišnog Zagreba preko Istre, kroz Friuli,
Veneto i Emigliu Romagnu vraćali smo
se u Toskanu. Najgore su vrućine ostale
iza nas, dani su sada značajno kraći,

zicima te uvršten u kategoriju međunar-
odnih bestselera. Djelo je time posthum-
no proslavio njegovu autoricu, dugo i
nepravедno zaboravljenu književnicu
Irene Nemirovsky.

Njezina je priča potresna, kao što su
svaka za sebe milijuni židovskih priča,
međutim rijetke su one koje su ovako
temeljito i književno dokumentirane kao
njezina. Od godine 1942., rukopis ovoga
njezina zadnjeg romana ostao je skriven
u kovčegu u koji ga je sama pohranila,
prije nego što su je francuski žandari
uhapsili, deportirali u Auschwitz gdje je
odmah ubijena.

→su kritika i čitalačka publika koji su jednodušno i oduševljeno pozdravili ovu prirodu francuskom svijetu književnosti. Glavno lice njezina prvog romana, David Golder je Židov iz Odese kroz čiji lik, životni uspon i pad Nemirovsky opisuje mnoga vlastita iskustva, kao i ona svoje obitelji uz mnoge negativne strane svoje rase, prema kojoj je bila nemilosrdno kritična. To su joj mnogi svojedobno zamjerali, posebno jer u to vrijeme antisemitizam, potaknut nacizmom, doživljavao procvat u mnogim europskim zemljama. No premda su je kritizirali nije se moglo reći da nije izvanredno poznavala židovsku tematiku prema kojoj je osjećala i pokazivala istovremeno ljubav i mržnju i osjećaj pripadnosti.

Irene je predosjećala opasnost

Studirala je u Parizu književnost, udala se za fizičara i elektroinženjera, Michela Epsteina, također rodom iz Petrograda i s njim imala dvije djevojčice. Uz sve to tridesetih godina 20. stoljeća, uz nekoliko romana objavljivala je mnogo drugih radova po raznim časopisima i bila priznato ime na francuskoj književnoj sceni. Premda su joj romani donijeli slavu i uspjeh, nikad ni ona niti njezin suprug nisu dobili francusko državljanstvo. To je značilo da su poslije proglašenja rasističkih zakona 1940. godine kao građani drugog reda bili potpuno obespravljeni, a njihova imovina arijanizirana. Kao Židovka Irene više nije mogla objavljivati pod svojim imenom. Svjesna dolaska opasnih vremena Irene i njezin suprug sklonili su svoje male kćerke, Denise i Elisabeth kod obitelji njihove dadilje u provinciju, da bi im se i sami pridružili nakon okupacije Pariza, poslije proglašenja demarkacione linije u lipnju 1940. godine. Kao Židovi i stranci Irene i Michael postali su potpuno obespravljeni i ona je predosjećala da vjerojatno neće preživjeti rat. Uza sve to, svaki dan je pisala radeći iscrpno na romanu *Suite Francaise* u kojem je izvanredno, minuciozno, psihološki razrađeno, ali i ne štedeći ih, opisala Francusku na početku njemačke okupacije, bijeg iz Pariza, kukavičluk i sebičnost francuske buržoazije izražene u ponašanju

mnogih kad suočeni s poteškoćama i kolapsom svoje države, odmah postaju spremni na kolaboraciju s neprijateljem.

Žandari francuskog Vichyja prvo su 1942. uhapsili Irene, zatim krenuli u obližnju školu da bi uhapsili njezine djevojčice. Ali njihova ih je hrabra učiteljica sakrila da bi se one sve do oslobođenja skrivale i potucale, od nemila do nedraga, uvijek s tim koferom koji im je povjerila majka i u kojem je pohranila obiteljske dokumente, fotografije, prepisku i svoje rukopise. Nakon oslobođenja i rata postalo je jasno da se njihovi roditelji više neće vratiti. No čak kad su odrasle, djevojčice Epstein godinama nisu mogle otvoriti kovčeg jer su držale da bi to za njih bilo previše bolno. Prošle su godine kad su konačno sestre odlučile da zadnje djelo svoje majke povjere Institutu za očuvanje memorije, tako da ostalo sačuvano. Prije nego što se s rukopisom oprostila, Denise je odlučila prepisati rukopis zadnje bilježnice. Uz pomoć jakog povećala krenula je dešifrirati rukom pisani tekst da bi ga prenijela u kompjuter. No nije se radilo, kako je mislila, o bilješcima majčina intimnog dnevnika, već o savršeno napisanom romanu. O tom romanu *Suite Francaise* pisati ću vam u idućem broju Ha kola.

* * *

Oko mene vladaju mir i tišina još netaknutog krajolika toskanskih Apenina. Ponekad savršenu tišinu prekida vjetar u granama stabala, poneki stršljen ljutito proleti, začuje se cijuk jastreba koji u paru s visoka nadziru cijelu dolinu ili cvrkut minijaturnih sjenica iz krošnji visokih borova pred kućom. Ponekad se promuklim štektanjem oglase jazavci, dolje iz svojih isprepletenih nastambi među krojenjem visokih stabala ispod obrađivanih terasa. Na istočnoj i na zapadnoj strani brda ljeskaju se sivkasto zelena stabla maslina na suncu, lastavice neumorno lete oko starog zvonika poviše kuće ispod kojeg u susjedovu vinogradu sazrijevaju obilni grozdovi. Živimo ovdje bez televizije, no slušamo radio i čitamo obavezno bar jedne novine dnevno.

Izrael, Libanon, Iran....

Izmjenjujemo e-mailove s prijateljima i znancima u Izraelu. Medijska manipulacija s obiju strana. Slušam komentare na radiju i samo se nerviram. Kako ja iz ovakvog mira imam pravo govoriti s ljudima pod bombama. A ovdje se o žrtvama govori kao o pretpostavkama. Sve me podsjeća na komentare talijanskih medija za vrijeme rata u bivšoj Jugoslaviji. Slušam diskusije na radiju oko pojedinih riječi. Bili smo tamo samo jučer. Pitam se svakodnevno kako to da ljudi nisu u stanju naučiti poštivati patnje drugih naroda. Potom otvaram novine u kojima ima jedan iranski dopisnik iz Teherana opisuje tek otvorenu izložbu u svom gradu. Izložba je manipulativno izrugivanje na temu holokausta.

Kad su početkom ove godine jedne danske novine objavile karikaturu Muhameda pokrenula se lavina prosvjeda. U Teheranu su tada raspisali natječaj za karikaturu na temu izrugivanja holokausta. Pristigli su za tu izložbu radovi iz 62 zemlje, nadajući se nagradi od 12. 000 dolara. Mislim da je čak nešto stiglo iz Hrvatske. Tendenciozno ili ne, izložba je otvorena dan poslije prekida vatre u Libanonu.

Davidova zvijezda pokraj nacističkih simbola na 204 crteža izloženih u Muzeju palestinske umjetnosti. Međutim izložba je više namijenjena inozemnoj štampi nego li Irancima i, kako se očekivalo, izazvala je indignaciju međunarodne zajednice.

Na nekim crtežima pljušte bombe s utisnutom Davidovom zvijezdom. Na drugima se smješka Adolf Hitler iza leđa Georgea Busha. Na mnogima je orao nacističkog SS grba usporedo s Davidovom zvijezdom. Izrael je na nekima predstavljen kao vampir koji siše krv Palestincima, dok se na drugoj strani ponavljaju simbol prolivene krvi, golubice mira i Alahova imena.

U Italiji se podigla prilična medijska galama kad je prošle subote u 4 nacionalna desničarska lista izašla cijela stranica plaćenog oglasa Udruge zajednica i →

→ muslimanskih organizacija u Italiji, čiji je cilj postojanja, inače, integracija Muslimana u talijansko društvo. Na oglasu se izjednačavaju nacističke žrtve iz Marzabotta i Adreatinskih jama s žrtvama u Libanonu i Gazi. Ti su oglasi proizveli cijelu oluju reakcija tako da je ministar unutarnjih poslova, Giuliano Amato, sazvao sastanak za 28. kolovoza, na kojem će se diskutirati o tom slučaju. No polemike ne prestaju. Takav napad pokrenuo je i talijansku ljevicu po kojoj sada padaju optužbe da su oduvijek bili protiv Izraela. Ipak, u uvodniku komunističkog lista // *Manifesto* ovako komentara ove događaje, pod naslovom 'Povijesni Alzheimer' Marco D' Eramo: "Ako je istina kako je držao Giovanbatista Vico, da narodi proživljavaju djetinjstvo, mladosti i starost, onda smo danas okruženi senilnim čovječanstvom u šakama povijesnog Alzheimera, jer se jedino tako može objasniti sindrom koji prošle događaje povezuje s ovima od prije par minuta pod optužbom za nacizam, kakve su Muslimanske udruge u Italiji u javnim oglasima objavile u četiri desna lista, a koji se odnose na Izrael. Na sreću oni ne predstavlja sve Muslimane u našoj zemlji. Ova usporedba koja povezuje s nacizmom ne samo Izrael, već i sve Židove općenito, užasava i ponavlja se kroz vinjete pred, doduše malobrojnog, publikom u Teheranu po izričitoj želji iranskog predsjednika Ahmadinežada.

Takve gluposti može reći samo netko tko nema ožiljke, ne samo moralne, i čiji roditelji nisu doživjeli nacističku okupaciju. Svi bi oni morali znati da Izrael nije vojno okupirao Bliski istok, da nije instalirao Gauleitere u Kairu, Damasku ili Rijadu. Da Izrael ne planira genocid svih Arapa, da ne projektira logore za homoseksualce ili Rome, baš kao što ni ne zabranjuje proteste u vlastitim redovima. Niti ima ambicija za stvaranje novoga tisućugodišnjeg carstva, pa čak niti da Židovi dijasporu ne marširaju gušćim korakom nacističkih vojski. Dakle sve su to plodovi površinskog politikantstva..." ■

Vesna Domany Hardy

GUENTER GRASS PRIZNAO DA JE BIO PRIPADNIK SS-a

➤ Njemački pisac Guenter Grass, dobitnik Nobelove nagrade za književnost, u kolovozu je po prvi put javno priznao da je tijekom Drugoga svjetskog rata bio pripadnik elitne nacističke postrojbe SS-a, a to je njegovo priznanje izazvalo burne reakcije u svijetu.

Njemački Nobelovac, najpoznatiji po svom prvom romanu „Limeni bubanj, je u razgovoru za list „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ kazao da se pred kraj Drugoga svjetskog rata dobrovoljno javio za službu u njemačkim podmorničkim postrojbama, ali je umjesto toga pozvan da se priključi SS-u u gradu Dresdenu.

Grass (78) je za njemački list kazao da ga je njegova ratna prošlost jako opterećivala te da je to jedan od razloga pisanja memoara „Ljuštenje luka“ u kojima se detaljno spominje i njegov ratni put.

„Moja šutnja tijekom svih ovih godina je jedan od razloga pisanja ove knjige. Končno sam morao reći istinu“, rekao je.

Nakon Drugoga svjetskog rata Grass je aktivno podupirao njemačku socijaldemokratsku stranku SPD i postao jedan od vodećih svjetskih mirovnih aktivista.

SS je bila jedna od najmoćnijih nacističkih organizacija i imala je ključnu ulogu u holokaustu, uspostavljajući i vodeći brojne koncentracijske logore u kojima su ubijeni milijuni ljudi, uglavnom Židovi.

Grass je ranjen 1945. godine i kraj rata je dočekao u američkom logoru za ratne zarobljenike.

Burne reakcije u svijetu

Zakašnjelo Grassovo priznanje izazvalo je burne reakcije pisaca, književnih kritičara, povjesničara i političara.

„Grassovo priznanje neposredno prije izlaska autobiografije ostavlja gorak okus reklamiranja knjige“, napisao je kolumnist Bild am

Sonntaga te dodao kako Grass i nadalje ostaje najveći njemački živi pisac „ali izgubio je ulogu vodećega moralnog autoriteta. Ne možemo ga osuditi što je bio

pripadnik SS-a. Ali možemo zato što je 60 godina o tome lagao“.

Ralph Giordano, jedan od vodećih židovskih književnika u Njemačkoj, na vijest o Grassovom priznanju, kazao je da ga ne osuđuje.

„Dobro je to što je Guenter Grass to sada učinio“, kaže Giordano. „Gore od pogreške jest nesposobnost da se s njom pomirite. Njegov primjer pokazuje kako je lako zvesti mlade“.

Charlotte Knobloch, predsjednica Središnjega židovskog odbora, kaže da je Grass svojim priznanjem negirao dugogodišnju kritiku njemačke politike i društva koje se ne odnosi na pravi način prema nacističkoj prošlosti.

„Njegova dugogodišnja šutnja o vlastitoj SS-ovskoj prošlosti do apsurdna reducira njegove prijašnje izjave“, rekla je Knobloch za internetski list Netzeitung.

Nisu svi bili tako kritični u osudi. Više svjetski poznatih osoba, prije svega pisaca, stalo je u Grassovu obranu.

Pisac John Irving rekao je da je Grass i dalje heroj u očima svojih prijatelja i kolega. „Grass za mene ostaje heroj, i kao pisac i kao moralna vertikala“, rekao je Irving.

Britanski pisac Salman Rushdie također je stao u obranu njemačkog Nobelovca rekavši da se veličina njegova djela nije umanjila time što je objavio pojedinosti o svojoj prošlosti. „On predstavlja iznimnu snagu već pola stoljeća i ona se ne briše otkrivanjem jedne mrlje“, rekao je autor „Sotonskih stihova“.

Njemački redatelj Volker Schlöndorff, koji je na ekran prenio najpoznatiji Grassov roman „Limeni bubanj“, također je branio Grassa.

Grassova autobiografija rasprodana je drugog dana nakon što je stavljena u prodaju. Izdavačka kuća Steidl Verlag priopćila je da je 130 od 150 tisuća primjeraka Grassove autobiografije poslano knjižarima, a tiskara je već dobila novu narudžbu. ■

➤ Asher Tagar iz Tel Aviva nije ni sanjao da će postati nasljednik beogradske palače u kojoj je odrasla njegova baka.

Zamislite da naslijedite palaču u Europi zajedno s velebnim stubištem, mramornim stupovima i desecima elegantnih soba. Takva kuća bila bi savršena za snimanje filma. Zvuči nemoguće? A upravo to se dogodilo Asher Tagaru, 58-ogodišnjem stanovniku Tel Aviva.

Tagarova baka s očeve strane, Rachel Leonovitz, imigrirala je u Izrael iz tadašnje Jugoslavije kao mlada djevojka, 20-ih godina prošloga stoljeća. „Preminula je 1988. godine“, prisjeća se Tagar. „Moj otac, Shabtai, koji je bio njezino jedino dijete, preminuo je jedanaest godina kasnije. Nakon njegove smrti, pregledavali smo njegove papire i fotografije, i tako smo pronašli dnevnik koji je pisala moja baka, na latinu“, dodaje.

U službi njegova visočanstva

Dnevnik puno toga otkriva o beogradskom djetinjstvu Rachele Leonovitz. Rođena je u uglednoj, bogatoj obitelji; njezin otac Chaim-Živko, bio je financijski savjetnik jugoslavenskog kralja. Rachel i njezino sedmero braće i sestara odrastali su u velikoj, elegantnoj palači u samom središtu Beograda. Chaim Leonovitz preminuo je u tajnovitim okolnostima na putu u Parizu, pred sam početak Prvog svjetskog rata. „Bio je poslan da dogovori tajni transfer kraljevskog blaga u Marseilles“, napisala je Rachel u svom dnevniku. Vlasti su izvijestile da se razbolio i preminuo, ali Rachel i njezina obitelj nisu u to vjerovali. „Previše toga je znao“, zapisala je njegova kćerka.

Čak i nakon njegove smrti, obitelj je nastavila živjeti u velikom stilu, priča Tagar. „Ponekad su pozivani na balove u kraljevsku palaču, a među papirima moje bake pronašli smo i pozivnice kraljevske obitelji“, dodaje.

Rachel se udala i zajedno sa svojim suprugom otišla u tadašnju Palestinu. Tijekom tridesetih godina 20. stoljeća, nekoliko je puta dolazila u Beograd posjetiti svoju obitelj. Drugi svjetski rat sve je promijenio: 1941. godine nacisti su napali

NEOČEKIVANI NASLJEDNIK

tadašnju Jugoslaviju i doslovce deportirali sve Židove. Palača je bila napuštena. Čitava obitelj Leonovitz je nestala. Rachel je jedina preživjela.

Uz Rachelin dnevnik, Tagar je otkrio i spis koji zadrži podatke o vlasništvu nad imovinom i korespondenciju s jugoslavenskim vlastima u vezi obiteljske imovine. Tagar je tada odlučio istražiti što se dogodilo s obiteljskom imovinom i u prosincu 2005. godine otputovao je u Beograd.

„Bio sam stvarno iznenađen“, sjeća se: „Palača se prostire na čitavom bloku u glavnoj beogradskoj ulici. Fakultet arhitekture, Srpsko nacionalno kazalište i Nacionalni muzej nalaze se nasuprot palače.“

U palači se trenutačno nalaze uredi jednog od srpskih ministarstava. „Za ulazak u zgradu vam obično treba dozvola, ali nekako sam se uspio ušuljati i prošetati prvim katom zgrade. Vidio sam ogromne dvorane, stupove od crnog mramora i ornamentirana ogledala“, priča Tagar.

Tagar ne sumnja u to da će uspjeti vratiti palaču u vlasništvo svoje obitelji i smatra da je sada pravo vrijeme za to. „Kada su komunisti bili na vlasti, sva je imovina bila u vlasništvu države. Tada nije imalo smisla davati takve zahtjeve za povratom imovine. Ali nakon Miloševićeva pada, izabrana je demokratska vlada. Odlučan sam u tome da vratim imovinu svoje obitelji, koja je godinama vjerno služila srpskom narodu“, objašnjava Tagar.

Spomenik židovskoj zajednici

Iako je prošlo gotovo čitavo stoljeće otako se Tagarova baka posljednji puta spustila stubištem svoje beogradske palače, čini se da nema zapreka zahtjevu nasljednika za povratom imovine.

„Otkrio sam dokument koji apsolutno dokazuje da je moja obitelj bila u vlasništvu čitavog bloka na kojem se nalazi palača.

Otada je uz palaču, sagrađeno pet stambenih zgrada, tamo gdje su nekada bili vrtovi. Ustvari, otkrili smo da je vlada priznala potraživanja moje bake nakon Drugog svjetskog rata, pedesetih godina prošlog stoljeća“, kaže Tagar.

Tagarov izraelski odvjetnik Doron Cohen nedavno je predao zahtjev za upisom vlasništva nad imovinom. Vrijeme je pravo, budući da prema srpskom zakonu, potomci onih koji su u Srbiji živjeli prije Drugog svjetskog rata moraju do kraja srpnja ove godine predati zahtjeve za povratom imovine. S obzirom na hitnost, Cohenov odvjetnički ured osnovao je posebni odjel koji će se baviti povratom imovine Izraelaca porijeklom iz bivše Jugoslavije. Zahvaljujući preciznim dokumentima koji uglavnom još uvijek postoje, Cohen je uspješno predao zahtjeve za povratom tvornica, rudnika i stambenih zgrada koji su prije rata bili u vlasništvu Židova.

Tagarova odlučnost da vrati imovinu svojih predaka značila je još nešto - njegovo suočavanje s tragedijom koja je zadesila beogradsku židovsku zajednicu, koja je 1939. godine brojala 14.000 članova. Koncentracijski logor Sajmište, u kojem je ubijena većina beogradskih Židova, nalazi se samo kilometar od hotela u kojem je odsjeo Tagar.

„Prošetao sam se do spomenika koji se nalazi na mjestu logora“, sjeća se. „Tamo se nalazi ploča na kojoj piše „Na ovom mjestu tisuće ljudi, uglavnom Židova, ubijeni su od strane Nijemaca“. „Tada i na tom mjestu, zakleo sam se da se neću smiriti sve dok palača ne bude vraćena našoj obitelji. Moj san je da zgradu tada koristi izraelsko veleposlanstvo, i da se s krova palače zavijori izraelska zastava“, rekao je Tagar. ■

(članak objavljen u izraelskom listu *Yediot Achronot*)

Anketa

Piše: **Melita Švob**

➤ Posebna socijalna i zdravstvena anketa završena je u Židovskoj općini u Zagrebu, kao i u drugim židovskim općinama Hrvatske. Ukupno je anketirano oko 400 ispitanika- članova židovskih općina u Hrvatskoj koji su stariji od 65 godina.

U želji da ova anketa, što joj je i bila primarna zadaća, doprinese poboljšanju položaja starije generacije naših općina, objavljujemo njezine opće i osnovne rezultate. Istraživanje je provedeno pomoću anketnih upitnika, koje su ispunili članovi židovskih općina u Hrvatskoj stariji od 65 godina. Uzorak je dobiven iz liste članstva općina i liste za Švicarski fond (1998).

U ovom prikazu obraditi ćemo samo analizu anketnih upitnika iz Zagreba, a u slijedećem radu prikazati ćemo rezultate iz ostalih općina.

Prije početka anketiranja morali smo proučiti demografske prilike u židovskoj populaciji te obnoviti i revidirati dostupne liste članova židovskih općina.

Analizu ankete u Zagrebu smo napravili na 230 odgovora dobivenih od 80 muškaraca i 150 žena starijih od 65 godina, a ukupni odaziv bio je preko 80%.

U ovom članku upoznati ćemo čitatelje s nekim od najvažnijih rezultata anketiranja.

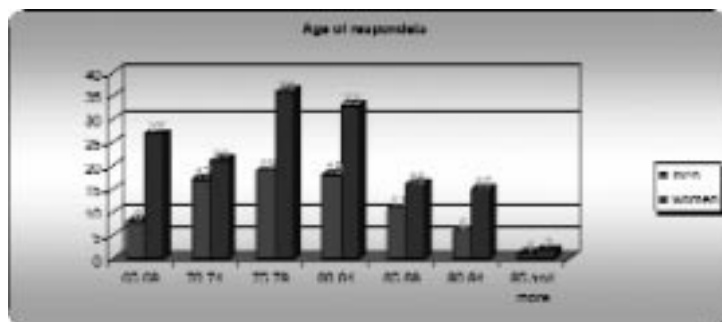
1. Starost ispitanika

Tablica 1. Starost ispitanika

Dobne skupine	muškarci	Muškarci %	žene	Žene %	ukupno	Ukupno %
65-69	8	10%	27	18%	35	15%
70-74	17	21%	21	14%	38	17%
75-79	19	24%	36	24%	55	24%
80-84	18	23%	33	22%	51	22%
85-89	11	14%	16	11%	27	12%
90-94	6	8%	15	10%	21	9%
95 i više	1	1%	2	1%	3	1%
ukupno	80	100%	150	100%	230	100%
Podjela na samo dvije dobne skupine						
65-74	25	31%	48	32%	73	32%
75 i više	55	69%	102	68%	157	68%
ukupno	80	100%	150	100%	230	100%

U populaciji osoba starijih od 65 godina ima dvostruko više žena nego muškaraca, ali daljnja analiza pokazuje da nema više velikih razlika u dobnim skupinama od 64 -74 godina i preko 75 godina. Mi pretpostavljamo da je sada došlo do povećanog mortaliteta najstarije ženske populacije.

Grafikon 1. Starost ispitanika

Nažalost nismo , za sada, mogli prevesti natpise u grafičkim prikazima na hrvatski jezik, ali će tablice i objašnjenja pomoći u njihovom razumijevanju.

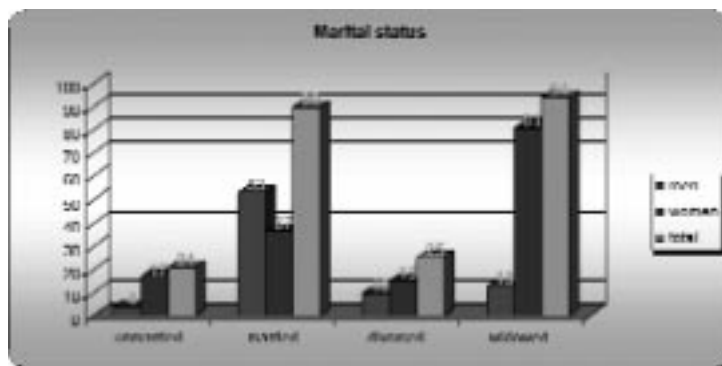
2. Bračno stanje

Analiza sadašnjeg bračnog stanja pokazuje da oko 34% muškaraca i 75% žena živi u samačkim domaćinstvima (neoženjeni, rastavljeni i udovci-udovice). Oženjeno je 66% muškaraca i 25% žena.

Tablica 2: Bračno stanje

	muškarci	Muškarci %	žene	Žene %	ukupno	Ukupno %
Neoženjeni-neudate	4	5%	17	11%	21	9%
Oženjeni - udate	53	66%	37	25%	90	39%
rastavljeni	10	13%	15	10%	25	11%
Udovci-udovice	13	16%	81	54%	230	41%
ukupno	80	100%	230	100%	100%	100%

Grafikon 4: Bračno stanje (N=230)

U Zagrebu, prema rezultatima ankete, sada ima veliki broj mješovitih brakova, osobito među mladim generacijama. Pretpostavljamo da su oni koji su danas udovci ili udovice ili rastavljeni nekada bili vjerojatno u braku s židovskim partnerima. ➔

→ Značajno je to da su djeca iz mješovitih brakova, bez obzira da li im je majka ili otac Židov, vezana uz židovsku općinu i imaju interes za židovstvo i religiju. Ne-židovski partneri iz mješovitih brakova sudjeluju u radu zajednice kao pridruženi članovi općine.

3. Domaćinstva

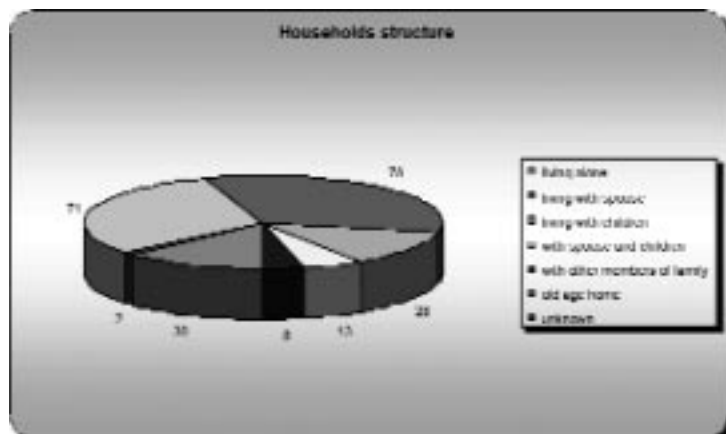
U našoj anketi većina ispitanika živi sama ili u domaćinstvu koje se sastoji od dvije (najčešće stare) osobe. Postoji razlika u domaćinstvima žena i muškaraca. Žene najčešće žive u samačkom domaćinstvu (pretežno udovice), a muškarci češće žive u domaćinstvu od dvije osobe (bračni par).

U domaćinstvima žive ne samo Židovi već i njihovi partneri koji nisu Židovi, u velikom broju mješovitih brakova, osobito među mlađim generacijama.

Tablica 3 : Struktura domaćinstva (N=230)

Stupci, s lijeva na desno						
Na grafikonu	plavo	smeđe		žuto	Ukupno	Ukupno
	muškarci	Muškarci	žene	Žene	ukupno	
I Živi sam	14	18%	57	38%	71	31%
II Živi sa suprugom	47	59%	31	21%	78	34%
Živi s djecom	3	4%	25	17%	28	12%
III Živi sa suprugom						
i djecom	7	9%	6	4%	13	6%
IV Živi s drugim članovima obitelji	4	5%	4	3%	8	3%
V U staračkom domu	3	4%	27	18%	30	13%
VI nepoznato	2	3%	0	0%	2	1%
ukupno	80	100%	150	100%	230	100%

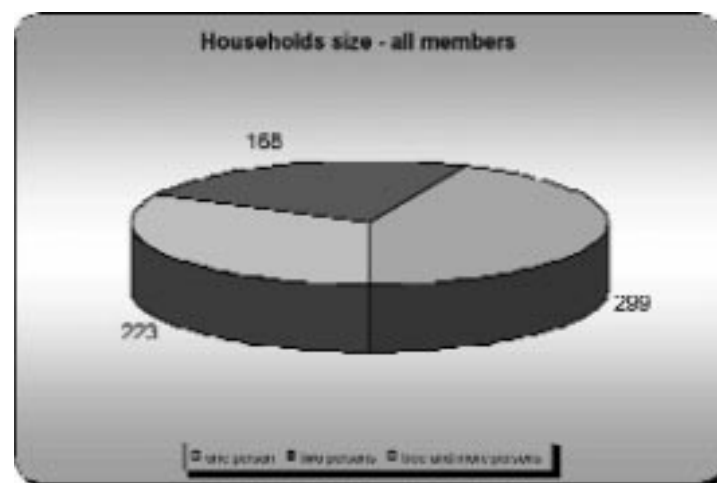
Grafikon 3: Struktura domaćinstva (N=230)

Tablica 4. Broj članova u domaćinstvu

Broj članova u domaćinstvu - svi članovi općine		
Jedna osoba	223	32%
Dvije osobe	168	24%
Tri i više osoba	299	43%
Dostupni podaci za domaćinstva u Židovskoj općini u Zagrebu	690	100%

Grafikon 4: Struktura 690 domaćinstva židovske općine Zagreba

Ovi rezultati su značajni za organizaciju socijalne i medicinske pomoći za starije osobe u njihovim kućama što bi omogućilo što duži (i humaniji) ostanak u vlastitom domu.

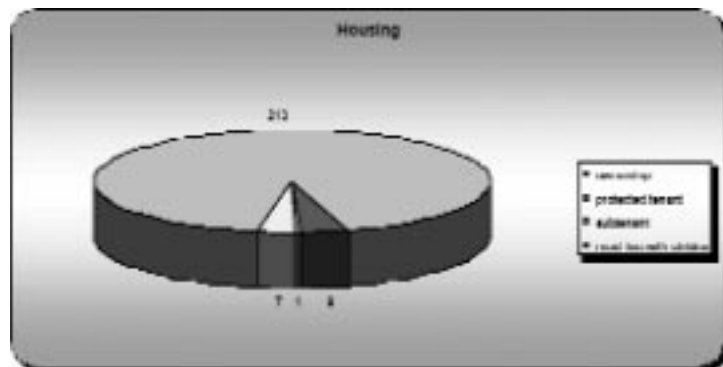
4. Stanovanje

Tablica 5: Stanovanje

	muškarci	Muškarci	žene	Žene	ukupno	Ukupno
		%		%		%
vlasništvo	72	90%	141	94%	213	93%
Zaštićeni stanar* 5	5	6%	4	3%	9	4%
podstanar	1	1%	0	0%	1	0%
«mora živjeti s djecom»	2	3%	5	3%	7	3%
ukupno	80	100%	150	100%	230	100%

*«Zaštićeni stanar» je situacija kada netko živi u stanu koji je privatno vlasništvo ili je vraćen vlasniku. Takva osoba može ostati u stanu tako dugo dok živi, ali ne i njegov bračni partner ili djeca nakon njegove smrti.

Grafikon 5: Stanovanje ispitanika (N=230)

→Vlasništvo stanova u naših ispitanika nije rezultat povrat imovine koja je Židovima ukradena najprije od nacista, a zatim od komunista, već su ih oni otkupili kao i svi drugi građani. Većina tih stanova su stari i trebaju popravke i održavanje, a radi se i o troškovima stanovanja i života koji nisu pokriveni primanjima.

Popravci u kući predstavljaju posebni problem, jer se za manje kvarove ili nužne prepravke (npr. kupaonice-kada u tuš) najčešće ne mogu angažirati veliki zanatski servisi jer su preskupi i jer nerado dolaze radi manjih usluga. Zbog toga se danas, najčešće, angažiraju zanatlije koji to rade u «fušu» tj. u svoje slobodno vrijeme, ali tada se ne mogu dobiti računi i obračuni potrebni kao dokumentacija prilikom traženja pomoći od socijalnog fonda, odnosno za povratak sredstava koja u tu svrhu postoje.

5. Penzije

Tablica 6: Penzije

	Muškarci	Muškarci	Žene	Žene	Ukupno	Ukupno
		%		%		%
Penzija na osnovi radnog staža	76	95%	103	69%	179	78%
Obiteljska penzija	0	0%	42	28%	42	18%
Invalidska penzija	3	4%	2	1%	5	2%
Zaposlen	1	1%	1	1%	2	1%
Privremeno zaposlen	0	0%	1	1%	1	0%
Uzdržavan	0	0%	1	1%	1	0%
ukupno	80	100%	150	100%	230	100%

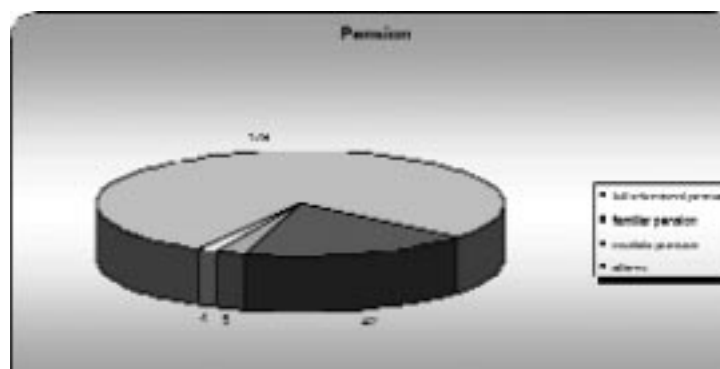
Penzija je gotovo jedini izvor prihoda za staru generaciju i u prosjeku je premala da bi osigurala normalni život i pokrila troškove i potrebe. To je problem svih penzionera u Hrvatskoj. Starije žene imaju u prosjeku manje prihode od muškaraca, jer imaju katkada niže kvalifikacije ili imaju obiteljske penzije.

Specijalni problem u Hrvatskoj predstavljaju znatno niže penzije osoba koje su radni staž imale u drugim bivšim republikama Jugoslavije, a sada žive u Hrvatskoj (većina su došli kao izbjeglice). Taj je problem prisutan i kod jednog broja štićenika u domu «Lavoslav Schwarz».

Dio osoba starijih osoba, oni koji su preživjele Holokaust i bili u logorima, u posljednje vrijeme prima preko Claims konferencije neku vrstu penzije koja je mala i zakašnjela za Židove u istočno-evropskim zemljama.

I uz te prihode, kako možemo vidjeti iz podataka ankete, samo jedna trećina ispitanika ima dovoljne prihode da pokrije svoje troškove života. Ipak, njih samo 5% ima prihode koji ne pokrivaju niti polovinu troškova. Na ovo pitanje nije odgovorilo 25%.

Grafikon 6: Penzije (N=230)

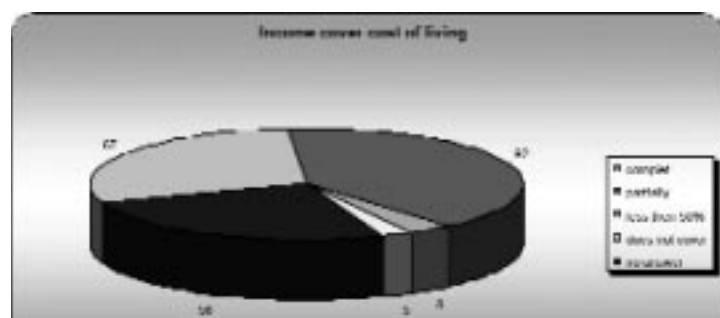
6. Prihodi i troškovi života

Tablica 7: Prihodi i troškovi života

Prihodi pokrivaju troškove života

	Muškarci	Muškarci	Žene	Žene	Ukupno	Ukupno
		%		%		%
U potpunosti	31	39%	36	24%	29%	29%
Djelomično	28	35%	64	43%	40%	40%
Manje od 50%	2	3%	6	4%	3%	3%
Ne pokrivaju	2	3%	3	2%	2%	2%
Bez odgovora	17	21%	41	27%	25%	25%
ukupno	80	100%	150	100%	100%	100%

Grafikon 7: Prihodi - pokrivaju i troškove života (N= 230)

→ Niski prihodi, uz opće pogoršanje ekonomskog statusa penzionera, velike restrikcije u zdravstvu a i u socijalnoj zaštiti, limitirajući su faktor za odgovarajuću njegu i zaštitu starije populacije, a osobito onih koji su preživjeli Holokaust.

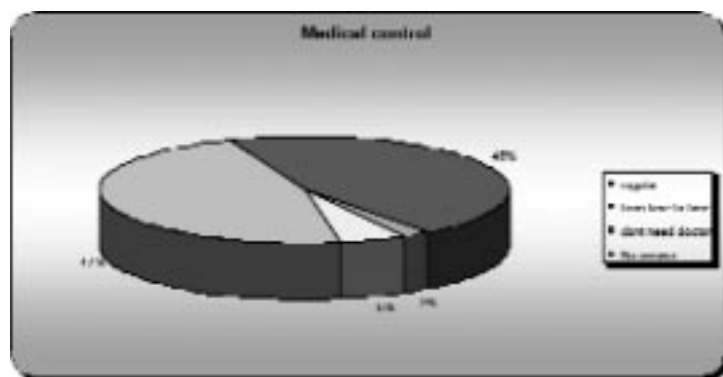
Zbog toga je važno da se analiziraju njihove potrebe i da židovska zajednica organizira , uz pomoć fondova Claimsa i JOINT-a, odgovarajuću njegu i pomoć za svoje članstvo.

7. Zdravstveni problemi

A- medicinska kontrola

Mi smo preko odgovora ispitanika samo indirektno mogli pratiti da li postoji medicinska kontrola odnosno korištenje ambulatnih (ne-bolničkih) usluga kao što su posjete liječnicima ili drugom medicinskom osoblju, korištenje laboratorijskih, RTG, UV i drugih pretraga, koje su osigurane preko primarne zdravstvene zaštite (ili privatno).

Grafikon 8: Medicinska kontrola (N=230)

Prema odgovorima ispitanika u anketi, preko 90% je pod medicinskom kontrolom, stalnom ili povremenom (ima liječnika, odlazi na preglede). Posljednja ograničenja u zdravstvenim servisima, povećana participacija za preglede, lijekove i bolničko liječenje te privatizacija ordinacija i laboratorija, utječu na kvalitetu liječenja onih koji su slabijih financijskih mogućnosti kao što su penzioneri i osobe koje su preživjele Holokaust.

B-zdravstvo stanje- prema izjavi ispitanika

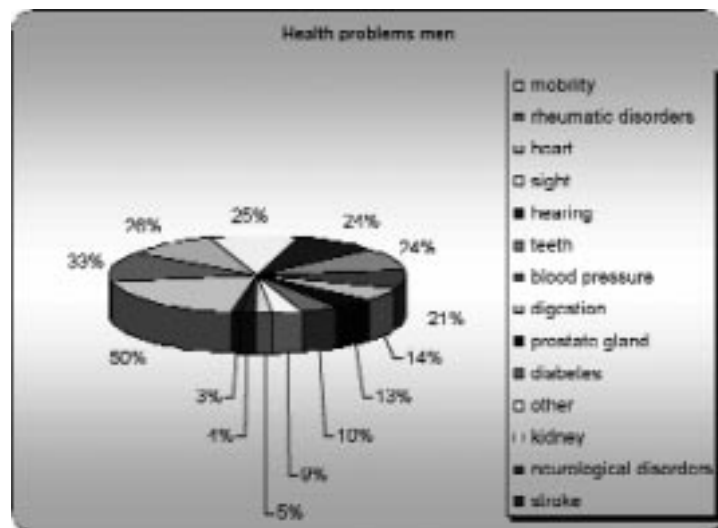
Veliki broj ispitanika ima probleme s vidom, sluhom i zubima (uobičajene u visokoj dobi). Više muškaraca (28%) nego žena (18%) ima srčane tegobe, ali i muškarci i žene imaju probleme sa krvnim tlakom, probavom i dijabetesom (oko 10%). Oko 13 % muškaraca ima probleme sa prostatom, a 11% žena s osteoporozom

Prema dobivenim odgovorima u anketi, najviše problema ispitanici imaju sa pokretljivošću - 46% ukupnog broja ispitanih muškaraca (80) i 61% ukupnog broja žena (150) teško se kreće ili ima reumatske tegobe.

Jedna trećina ispitanika treba organizirani prijevoz za odlazak na liječničke, laboratorijske i druge kontrole.

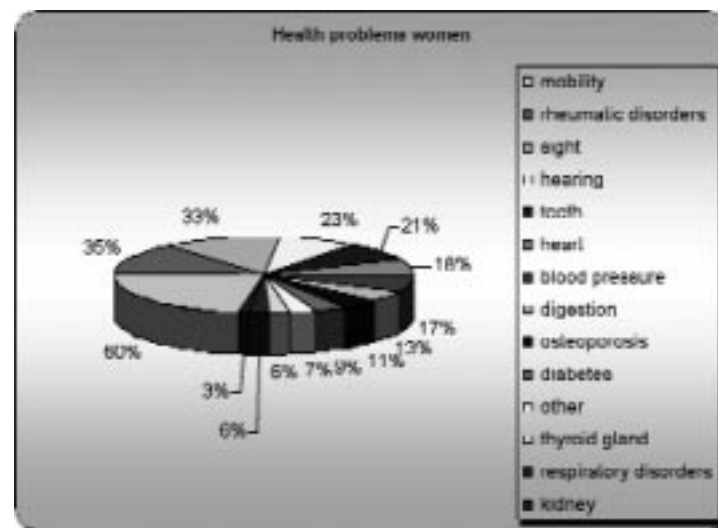
Možemo kazati da naša zajednica nije, do sada, organizirala odgovarajuća rješenja za povećane i nove potrebe.(medicinsku njegu, pomoć u kući, fizioterapeuta, dostavu hrane, prijevoz itd.), što nije lagani zadatak. Donacije raznih fondova pretvorile su se u distribuciju sredstava uz velike administrativne poslove i komplicirane zahtjeve.

Grafikon 9: Zdravstveni problemi muškaraca (%) N=80

Jedna osoba može imati više zdravstvenih problema istovremeno i dati više odgovora

Grafikon 10: Zdravstveni problemi žena (u %) N=150

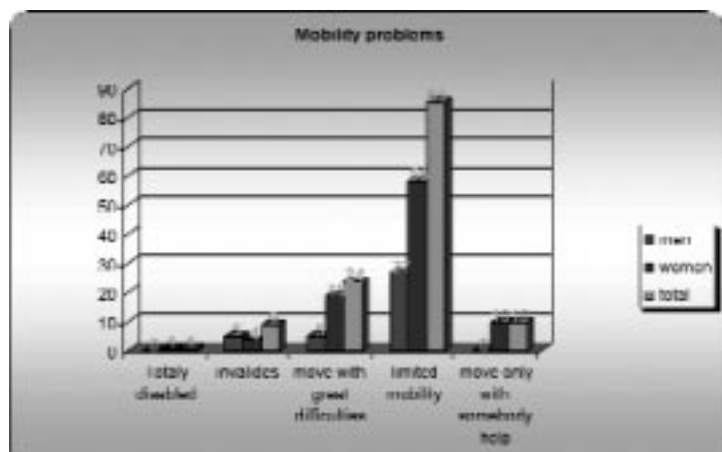
C- pokretljivost

Tablica 8: Zdravstveni problemi- pokretljivost (N=129)

	Muškarci	Žene	Ukupno
Teško bolesni-nepokretni	0	1	1
Invalidi	5	4	9
Kreću se s velikim teškoćama	5	19	24
Imaju ograničenu pokretljivost	27	58	85
Mogu se kretati samo uz nečiju pomoć	0	10	10
Ukupno- problemi s pokretnošću	37	92	129
Postotak od ukupnog broja ispitanika od 80	46%	61%	56%
		od 150	od 230

→ Preko polovina ukupnog broja ispitanika (56%) ima probleme s kretanjem, od toga 46% od ukupnog broja muškaraca (80) i 61% od ukupnog broja ispitanih žena.(150).

Grafikon 11: Zdravstveni problemi- pokretljivost (izraženo u brojkama) (N=129)

D-Problemi sa prijevozom

Veliki broj zdravstvenih problema naših ispitanika, koji imaju poteškoće s pokretnošću, utječe i na njihove velike potrebe za transportom, za pomoć u kući, njegom u kući, fizioterapeutom, itd.

Potrebno je uzeti i obzir i njihove potrebe i želje da se uključe u aktivnosti općine, da dođu barem na vjerske praznike ili druženja, a to im nije moguće jer nemaju transporta, ni sredstva za plaćanje taksija.

Tablica 10: Potrebe za prijevozom jedna osoba može dati više odgovora

	Muškarci	Žene	Ukupno
Prijevoz je potreban za			
Odlazak doktoru ili na kontrolu	7	21	28
Ne može ići sam već treba pratnju	3	21	24
Dolazak u ŽOZ	4	33	37

E- Lijekovi

Može se kazati da danas u Hrvatskoj možete nabaviti gotovo sve lijekove ukoliko za to imate mogućnost plaćanja, što naši ispitanici većinom nemaju (pensioneri - osobe koje su preživjele Holokaust).

Lista lijekova, koja je odobrena od Ministarstva zdravlja, je restriktivna (svakim danom sve više)

Osim redovnih lijekova koji se mogu dobiti preko zdravstvenog osiguranja, postoji niz preparata koji su nužni starijim osobama (vitamini, minerali, čajevi, pelene itd.) koje moraju sami nabavljati i plaćati.

F- Medicinska njega

Tablica 11: Medicinska njega u kući ispitanika (N=31)

	Muškarci	Žene	Ukupno
Imaju medicinsku njegu	2	6	8
Trebaju njegu ali nemaju jer ne mogu platiti	3	9	12
Trebaju ali nemaju a nisu naveli razlog zašto	2	9	11
Ukupno trebaju njegu	7	24	31

U uzorak nismo uključili osobe koje se nalaze u domu «Lavoslav Shwarz» (30 - 3 muškarca i 27 žena), jer oni imaju osiguranu medicinsku njegu u staračkom domu.

Dobili smo interesantne rezultate ankete o potrebama za medicinskom njegom u kući (dolazak medicinske sestre, bolničarke, njegovateljice, doktora). Samo je oko 15% - 31 od ukupno 200 ispitanika, navelo da je takva pomoć potrebna.

G- Fizioterapeut

Tablica 12: Fizioterapeut (N=93)

	Muškarci	Žene	Ukupno
Imaju pomoć fizioterapeuta	12	17	29
Trebaju, ali nemaju			
Nisu naveli razlog	9	20	29
Trebaju, ali nemaju zbog toga što ne mogu platiti	7	28	35
Ukupno	28	65	93

Štićenici doma «Lavoslav Schwarz» (30) su isključeni iz ovog uzorka jer imaju osiguranu fizioterapiju.

Samo oko trećina (29) ispitanika ima fizioterapeuta koji dolazi u kuću. Od ukupnog broj onih koji imaju potrebu za fizioterapijom (93); dvije trećine nema terapije (64) i to i zbog toga što ne mogu platiti (njih 35).

H- Pomoć u kući

Tablica 13: Pomoć u kući (N=90)

	Muškarci	Žene	Ukupno
Imaju pomoć u kući	11	22	33
Trebaju, ali nemaju pomoć nisu naveli zbog čega	5	16	21
Trebaju, ali nemaju pomoć zbog toga što ne mogu platiti	9	27	36
Ukupno	25	65	90

U ovaj uzorak nisu uključene osobe koje se već nalaze u staračkom domu.

Pomoć u kući (pomoć za teške poslove, pranje, peglanje, naba-vke, možda i kuhanje itd.) je nužna za starije, osobito teško →

→ pokretne i bolesne osobe i ona je predviđena u pomoći koju odobravaju Claims i drugi socijalni fondovi.

To je danas prihvaćen način pomoći da se starije osobe što duže zadrže u njihovoj kući i da se smanje potrebe za odlaskom u staračke domove.

Vrlo su rijetki i skupi organizirani servisi za takvu vrstu poslova, a prilikom angažiranja privatnih osoba (u koje se može imati i povjerenje) problem je u tome što se moraju plaćati odmah i to gotovim novcem. Zbog toga nedostaju službeni računi potrebni za odobrenje te vrste pomoći od strane socijalnih fondova (u našoj općini).

I- Ishrana

Tablica 14: Način ishrane- odgovori ispitanika (N=192)

Način ishrane	Muškarci	Žene	Ukupno broj	Ukupno %
Kuha sam	48	96	144	75
Kod familije	19	17	36	19
Kod nekog drugog	2	8	10	5
Dostava u kuću	0	2	2	1
Ukupno odgovorilo	69	123	192	100
Bez odgovora	11	27	38	17
Ukupan uzorak	80	150	230	100%

Pod odgovorom «kuha sam», koji daje 75% ispitanika, vjerojatno se ubrajaju i kućanstva sa dvije osobe u kojima stara žena kuha za još starijeg supruga. Više je muškaraca nego žena opskrbljeno hranom od strane njihovih obitelji. Dostava hrane u kuću (Meals on wheels) ili odlazak na ručak u dom «Lavoslav Schwarz» ne koristi se često i možda je to samo pitanje bolje organizacije ili navike.

J- Dijeta

Tablica 15: Dijetalna ishrana (N= 65)

Dijetalna ishrana je potrebna zbog:	broj	%
dijabetesa	17	26,2
Probavnih problema	7	10,7
Visokog holesterola	7	10,7
Redukcije dijete	1	1,6
Prostate	1	1,6
Metaboličkih bolesti	1	1,6
Nije specificiran razlog za dijetu	31	47,6
Ukupni broj osoba koje trebaju dijetu	65	100,0%

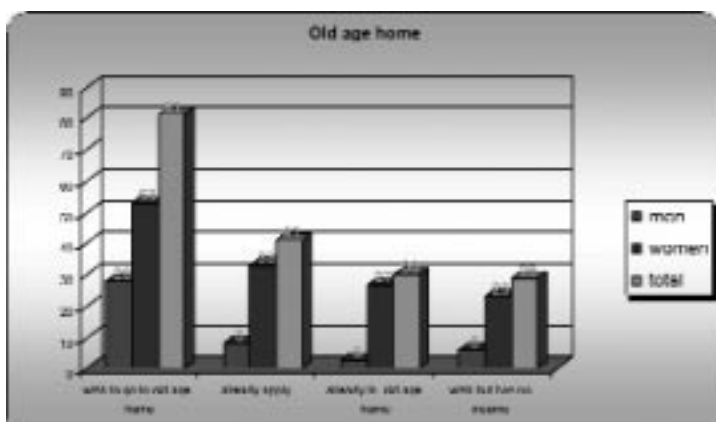
Oko trećina (65) od ukupnog uzorka od 230 ispitanika treba dijetalnu ishranu (16 živi u staračkom domu).

8. Dom «Lavoslav Schwarz»

Tablica 16: dom

	Muškarci	Žene	Ukupno
Žele ići u dom	28	53	81
Već su podnijeli molbu	8	33	41
Žele u dom ali nemaju prihode	6	23	29
Već se nalaze u domu	3	27	30
Ukupno žele ili se nalaze u domu Lavoslav Schwarz	45	136	181

Grafikon 16: Starački dom (N=181)

Veoma je karakteristična situacija u Zagrebu jer je veoma veliki broj Ispitanika izrazio želju za odlazak u dom Lavoslav Schwarz, za koji se izjasnilo 151 anketiranih (od kojih je već polovina podnijela molbe), osim 30 anketiranih koje se već nalazi u Domu. To znači da oko 80% anketiranih želi institucionalni smještaj, što se razlikuje od situacija u Izraelu, a i u drugim zemljama.

To je dokaz dobrog renomea koji dom uživa, židovskog karaktera doma uz organiziranje raznih aktivnosti, proslava praznika i akcija, brige koju naši liječnici posvećuju štićenicima, povezanosti doma s ostalom populacijom, velike humanitarne i socijalne uloge koju je taj Dom odigrao u životu židovske zajednice.

Nažalost, promjene u strukturi štićenika (dom je otvoren za teške pacijente iz cijelog grada) mogu utjecati i na to da dom izgubi svoj humanitarni, socijalni i židovski karakter, zbog čega tako veliki broj naše starije generacije (koja je taj dom i stvarala) želi u njemu provesti svoje najstarije i najteže trenutke i zbog čega taj dom predstavlja za njih «sigurnosni ventil» na kojega računaju.

Postoji očiti nerazmjer između želja ispitanika da dođu u židovski starački dom «Lavoslav Schwarz» i mogućnosti da tamo budu primljeni (nedovoljan broj mjesta i previsoke cijene).

Taj problem postoji, bez obzira što se često opravdava time da svi oni koji su predali molbe («za svaki slučaj») ne dođu odmah u dom ili netko poželji još malo ostati u svojoj kući. →

→ Činjenica je da postoji, za sada, oko dva puta više kandidata nego što ukupno ima mjesta. U ovom izvještaju smo zabilježili samo želje članova Židovske općine u Zagrebu, ali vjerujemo da ima čak i više potreba i kandidata iz drugih židovskih općina i malih mjesta u kojima živi samo po nekoliko, najčešće starih Židova.

Umjesto zaključka

Ovim prikazom najvažnijih rezultata ankete o zdravstvenom i socijalnom statusu članova Židovske općine u Zagrebu željeli smo doprinijeti boljem i objektivnom poznavanju prilika i to jedino sa namjerom da posluže boljoj organizaciji i pomoći našim starijim članovima.

Najljepše se zahvaljujem svim ispitanicima koji su mi poklonili povjerenje i odgovorili na pitanja upitnika. Osobita pomoć i zalaganje g. Ane Hermanović zaslužuje ne samo moju zahvalnost već i svih učesnika ankete.

Ograničenja u osnovnoj zdravstvenoj zaštiti, smanjenje socijalnih davanja, pogoršanje ekonomske situacije i snižavanje standarda života, što pogađa najviše penzionere i osobe koje su preživjele Holokaust, su dodatni faktori koji zahtijevaju veću i bolju organizaciju socijalnog rada u židovskoj općini.

Kada se usporede rezultati odgovora na pitanja o potrebama za pomoć u kući, fizioterapijom, medicinskom njegom, ishranom, transportom itd., postaje očito da se dobro organiziranim servisima i pomoći može veliki dio naše starije populacije zadržati u kućama, a da se zadovolje njihove potrebe.

Znamo, da je to u današnjim prilikama s ograničenim kadrovskim i materijalnim sredstvima prilično teško i skupo organizirati, pogotovo što oni koji trebaju te usluge žive raspršeni u velikom gradu.

Mreža volontera, koja još uvijek postoji i djeluje, ne može zadovoljiti takvu vrstu potreba, oni su od velike koristi kao posrednici, prijatelji i oni koji priskaču i organiziraju pomoć u slučajevima nagle i velike potrebe.

Možda bi osnivanje jednog «dnevnog centra», uz sredstva različitih fondova, bilo mnogo racionalnije, a ne samo da bi osiguralo adekvatnu stručnu pomoć, njegu, fizioterapiju, ishranu, transport itd., već bi i poboljšalo kvalitetu života starih i izoliranih osoba, koje ne mogu sudjelovati u aktivnosti koje organizira dom ili židovska općina.

To bi i smanjilo «pritisak» na odlazak u dom «Lavoslav Schwarz», koji bi svojim iskustvom u radu mogao znatno pomoći radu takvog Centra.

Duboko smo uvjereni da zajedničkim naporima i snagama možemo mnogo učiniti za naše starije članove.

Rezultati ankete su pokazani na sastanku Unije židovskih žena (Zagreb, Osijek, Split, Rijeka), na V. konferenciji Europskog udruženja osoba koje su preživjele Holokaust, a o njoj su izvješteni i projekti koji su omogućili provedbu ankete kojima se zahvaljujem. Rezultati ankete su predani rukovodstvu ŽOZ-a i Socijalnog odbora.

Najljepše se zahvaljujem svim ispitanicima koji su mi poklonili povjerenje i odgovorili na pitanja upitnika. Osobita pomoć i zalaganje g. Ane Hermanović zaslužuje ne samo moju zahvalnost već i svih učesnika ankete. ■

EMIL COSSETTO

Emil Cossetto, jedan od najdugovječnijih i najomiljenijih hrvatskih dirigenata i skladatelja, dugogodišnji voditelj zbora zagrebačke Židovske općine, preminuo je 28. lipnja 2006. godine u Zagrebu.

Emil Cossetto rođen je 12. listopada 1918. godine u Trstu, a od najranijeg djetinjstva živio je u Zagrebu, gdje je 1947. godine na Muzičkoj akademiji diplomirao dirigiranje.

Velik trag maestro Cossetto ostavio je u zbornom amaterizmu. Osnovao je mješovite zborove "Joža Vlahović" i "Moša Pijade" i vodio ih niz desetljeća. S nekadašnjim "Vlahovićem", sada zborom "Emil Cossetto", surađivao je doslovno do smrti. Sa zborovima „Moša Pijade“ i „Joža Vlahović“ na mnogobrojnim je domaćim i stranim festivalima predstavljao visoku razinu hrvatske zvorske glazbe, ostvario bezbroj cjelovečernjih koncerata, sudjelovao u mnogim domaćim i stranim radio i televizijskim produkcijama, snimio više desetaka LP-ja i CD-a te osvojio prva mjesta na najrenomiranijim svjetskim festivalima - u Italiji, Austriji, Mađarskoj i Španjolskoj. Njegove partiture bile su obvezni testovi na zbornim natjecanjima u Velikoj Britaniji i Švicarskoj, a objavili su ih i vrlo ugledni strani nakladnici. Cossetto je u Hrvatskoj i izvan nje bio zaštitni znak zbornog amaterizma.

U dugom životu bio je plodan skladatelj, a vrhunske je domete dosegao u nenadmašnim kompozicijama inspiriranim tradicijskom glazbom. Njegove "Ladarke" mogu se ubrojiti među najpopularnije skladbe hrvatske glazbe. Neumorni Cossetto skladao je i kantate, vokalnu liriku, dvije opere prema Krljezinim predlošcima ("Kristofor Kolumbo" i "Kraljevo") te zborni opus koji je često izvođen i izvan granica Hrvatske. U Cossettovim interpretacijama hrvatskog folklor, rustikalni korijeni autohtonih glazbenih tradicija dolaze do punog izražaja, a tomu treba dodati i njegove obrade sefardskog i aškenaskog folklor. Svojim djelima pridonio je bogatstvu hrvatske glazbe, a pjevače u zborovima usmjerio je prema novim, današnjem slušateljstvu bliskijim sadržajima.

Cossetto je za svoj rad dobio i mnoga priznanja, između ostalih Nagradu SR Hrvatske (1947.), Nagrade Grada Zagreba (1957., 1964.), Orden rada s crvenom zastavom (1966.), Milka Trnina (1972.), Orden Zasluge za narod sa zlatnom zvijezdom (1975.), Povelju ZAVNOH-a (1985.), Vladimira Nazora za životno djelo (1986.). Nositelj je odličja Reda Danice hrvatske s likom Antuna Radića (1997.) te Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića (2000.). Dobitnik je nagrade za kompoziciju Fivizziano (Italija, 2001.). Godine 2004. nagrađen je Porinom za životno djelo.

Posljednji ispraćaj Emila Cossetta bio je 4. srpnja na zagrebačkom krematoriju.

Marin GERŠKOVIĆ (1946. - 2006.)

Dan poslije svog 60. rođendana u Zagrebu je 7. lipnja umro Marin Geršković, politolog i diplomat. Umro je, po svojoj želji, u Židovskom domu Zaklade Lavoslav Schwartz.

Rođen je 6. lipnja 1946. u Beogradu, gdje su njegovi roditelji dr. Leon i Erna, rođena Izrael, nakon godina provedenih razdvojeni - otac u partizanima, a majka u izbjeglištvu u El Shatu - konačno okupili obitelj. Sinu su dali ime Marin, po očevu konspirativnom imenu iz vremena ilegalnog rada.

Vrlo rano Marin je upoznao svijet. Njegov otac je kao ugledni pravnik postao posebni savjetnik tadašnjeg etiopskog cara Hajla Selasija, a Marin je u Adis Abebi krenuo u školu.

Engleski i francuski dva su jezika čije je temelje Marin potpuno usvojio za vrijeme školovanja u Adisu. Koliko je dobro savladao engleski, pokazao je u mladenačkim danima kada su on i njegov prijatelj Slobodan Lang 1967. godine pobijedili u Oxfordskoj debati, pokazujući iznimno vladanje jezikom.

Završio je Fakultet političkih nauka u Zagrebu, kojem je jedan od utemeljitelja i prvi dekan bio njegov otac.

Nije se zadovoljio samo učenjem i polaganjem ispita, bio je aktivan i u tadašnjoj studentskoj organizaciji. Sa svojim kolegama jedan je od autora čuvenog «Programa 500 dana», kojim je njegova generacija željela aktivirati mlade i potaknuti duboke društvene promjene i to počevši od sveučilišta. Bio je 1970. godine prvi stalni, glavni tajnik Prvog saveza studenata Hrvatske. Tadašnje studentsko vodstvo nije došlo u priliku ostvariti svoj program, nasilno je srušeno krajem 1970. godine.

Međunarodni su odnosi bili i ostali njegov životni poziv: otkad je 1967. naučio voziti auto, sudjeluje u svim svjetskim studentskim bitkama, od zapadne Europe preko Bukurešta, Budimpešte i Sofije sve do Ulan Batora.

Godine 1973. bio je najmlađi predsjednik općine u Hrvatskoj, tadašnje zagrebačke općine Trnje. Iz tih dana upamtio je veliku političku bitku sa starijim gradskim političarima koji su željeli potpuno srušiti sva zdanja u Tkalčičevoj ulici kako se ne bi vidjele stare, već derutne kuće, koje su po njihovu mišljenju kvarile sliku socijalističke zajednice. To je smatrao jednim od svojih najvećih uspjeha na mjestu gradskog vijećnika.

Nastavio se baviti međunarodnim odnosima kao direktor hrvatskog Zavoda za međunarodnu znanstveno-tehničku suradnju, kada je iznimno uspješno održavao stalne kontakte s nekadašnjim studentima Zagrebačkog sveučilišta, koji su dolazili iz zemalja u razvoju. U svojim zemljama mnogi od nekadašnjih zagrebačkih studenata postavljeni su na važne položaje, što je omogućavalo razvitak uspješnih gospodarskih odnosa. S Ivanom Padenom 1978. je za Studijsku biblioteku Nacionalne sveučilišne biblioteke napisao Program međunarodnih studija u Hrvatskoj.

Imenovan je za veleposlanika u Gvajani, za karipske zemlje engleskog govornog područja sa sjedištem u Georgetownu. Sudjelovao je u pripremi dokumenata Konferencije nesvrstanih zemalja u Havani.

U Gvajanu Geršković odlazi kao jedan od najmlađih ambasadora, koje je imala tadašnja SFRJ. Bilo je to njegovo prvo i posljednje ambadorsko mjesto, a mandat mu je završio prije raspada zajedničke države.

Odmah se javio novoj hrvatskoj diplomatskoj službi i stavio na raspolaganje. Nije dobio nikakav odgovor i tada odlazi u SAD, gdje se bavio doslovce svim mogućim poslovima, od razvoženja pizza i povlačenja telefonskih kabela do pisanja analiza iz međunarodnih odnosa.

Brojni diplomatski kontakti odveli su ga kao djelatnika UN-a na Istočni Timor, koji je nakon oslobođenja od portugalske kolonijalne vlasti i poslije 23 godine in-

donezijske vojne okupacije, pripremao referendum za proglašenje neovisnosti. Za to razdoblje govorio je da su «njihove četiri najteže i najslavnije godine». U državi četiri puta manjoj od Hrvatske govori se 13 jezika, ali je njezina sudbina predodređena - naftom! Nakon uspjelog referenduma za koji je osobno upisivao glasače, indonezijska okupacijska vojska napravila je pravi pokolj, raselila stotine tisuća ljudi, uništila ono malo infrastrukture koja je ostala nakon kolonijalnih vlasti. Nakon neovisnosti ponovo je došao na Timor i za vrijeme drugog boravka Marin je bio šef protokola Ministarstva vanjskih poslova nove države.

Posljednjih tjedana života Marin se brinuo za Timor, jer su s dalekog otoka stizale potresne slike sukoba i ubojstava. «Oni su osuđeni na neuspjeh», rekao je neutješno, kao da se s njegovim zdravljem i životom ruši i nešto što je godinama gradio i podizao vlastitim rukama.

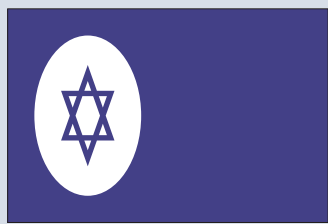
Kada je Hrvatska 1995. za Mirovnu misiju UN-a na Istočnom Timoru UNMISET poslala svoje prve ljude, Marin se nadao da će ga diplomacija konzultirati kao poznavaooca prilika. Naravno bilo je uzalud.

Nakon povratka s Timora, gdje je radio s nekadašnjim američkim veleposlanikom u Zagrebu Peterom Galbraithom, ponovo se javio hrvatskoj diplomaciji i ponovo nije dobio nikakav odgovor. Polovicom 2005. osnovao je i vodio regionalni ured misije Organizacije europske sigurnosti i suradnje u Pakracu i na tom je mjestu bio do kraja života.

Vijenac Predsjednika Republike na sahrani Marina Gerškovića bio je jedini znak da Hrvatska nije zaboravila da je i on pridonio njezinu ugledu u svijetu.

Židovska obitelj Geršković u Požegu se doselila iz carske Rusije. Marin je bio njezin posljednji član koji je živio u Hrvatskoj. Njegova sestra Maja živi u Beogradu, a sin Leon i kći Sanja imaju američko državljanstvo.

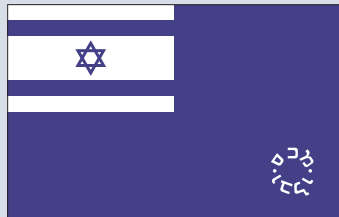
Mladen Mali

1. Civilna pomorska

2. Ratna pomorska

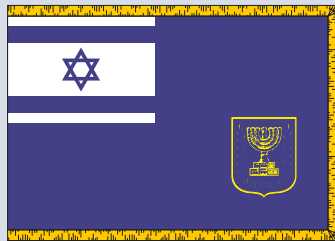
3. Carinska služba

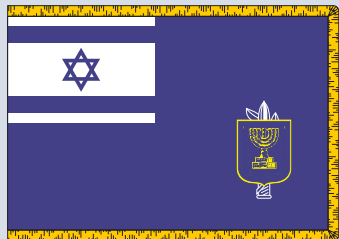
4. Policija

5. Predsjednik Države

6. Predsjednik Vlade

7. Ministar obrane

8. Načelnik glavnog stožera

15. Pješništvo

16. Giva'ati

17. Padobranska

18. Oklopništvo

19. Topništvo

20. Inženjerija

21. Vojna policija

22. Protuzračna

23. Sanitet

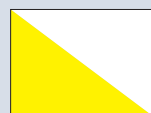
24. Potpora

25. Logistika

26. Obavještajna

27. Borb. obavj.

28. Sudstvo

29. Pobočništvo

30. Školstvo

31. Domobranstvo

32. Veza i ED

33. Ženski korpus

34. Voj. rabinat

35. Izraelske obrambene snage

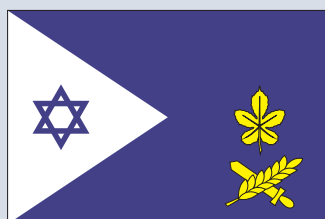
36. Kopnena vojska IDF-a

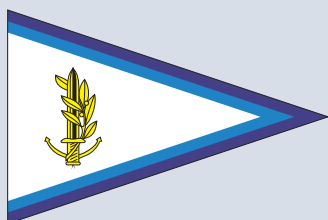
8. Plamenac ratnog broda

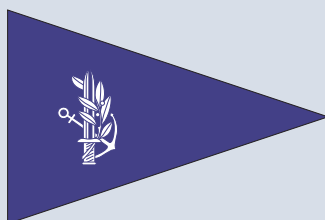
9. Zapovjednik ratne mornarice

10. Kontra-admiral

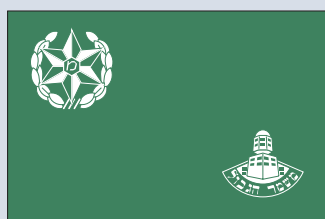
11. Najstariji zapovjednik

12. Zastavica za automobile

13. Druzi u IDF-u

14. Granična policija

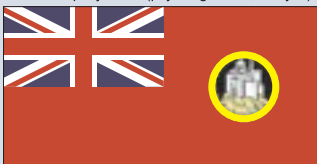
38. Visoki povjerenik za Palestinu 1936. - 1948.

40. Državna pomorska 1929. - 1948.

42. Visoki povjerenik (prijedlog 1933., odbijen)

44. Civilna pomorska (prijedlog 1933., odbijen)

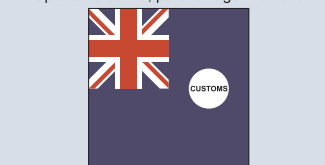
37. Ratno zrakoplovstvo IDF-a

39. Civilna pomorska 1927. - 1948.

41. Uprava za carinu, poreze i trgovinu 1926. - 1929.

43. Carina, pramčana zastava 1929. - 1948.

45. Poštanska služba, pramčana 1929. - 1948.

2006.

